

У нумары:

Наша моладзь выдатная!

Ветэран Узброеных Сіл Беларусі, пісьменнік Анатоль Сулянаў — жаданы для моладзі госць.

Стар. 5

Сястра наша Леся...

Паэтэса Леся Беларуска — не міф, а рэальнасць.

Стар. 6

Волаты XIX ст. зрабілі фальклор сродкам мастацтва

Станіслаў Манюшка — адзін з волатаў: 20 опер і аперэт, 3 балеты, звыш 300 песень...

Стар. 11

Жыццё ў літаратуры

Гутарка з Уладзімірам Дамашэвічам, сталым і мудрым літаратарам.

Стар. 14

У «Альтанцы» — Руслан Аляхно

Пачатак сумеснага праекта «LiM» і Беларускага радыё.

Стар. 16

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «LiM» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «LiM»!

Класіка джаза

Чатыры вечары працягвалася музычнае свята «Мінскі джаз-2008». Яго арганізавалі сталічны гарадскі выканаўчы камітэт і Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі на чале з мастацкім кіраўніком праекта — народным артыстам і лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі краіны, лаўрэатам прэміі Саюзнай дзяржавы, прафесарам Міхаілам Фінбергам.

Традыцыйныя зімовыя джазавыя сустрэчы Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі ладзіў ужо дзевятнаццаць разоў. І, як заўсёды, апроч музыкантаў славуэтага айчыннага калектыву — зорак еўрапейскага джаза, у праграме ўдзельнічалі адметныя замежныя госці. Чаканы, непаўторны, незабыўны быў кожны вечар фестывальнай праграмы, прадстаўленай у Клубе імя Ф. Дзяржынскага. Прэм'ера Нацыянальнага канцэртна-

га аркестра Беларусі — новая праграма, прысвечаная творчасці жывой легенды канадскага джаза, кампазітара, аранжыроўшчыка, трамбаніста Роба МакКоне-ла — атрымала назву «Выканальніцкая вяршыня біг-бэнда». Поруч з выдатнымі музыкантамі Біг-бэнда пад кіраўніцтвам маэстра Міхаіла Фінберга выступіў госць з Аўстрыі — трубач Томас Ганш. Другі год запар на фестывальнай сцэне ладзілася цырымонія ганаравання леп-

шых джазменаў года з уручэннем прэміі, заснаваных Нацыянальным канцэртным аркестрам і падтрыманых Міністэрствам культуры Беларусі. Хто ж гэтым разам адзначаны ў намінацыі «Лепшы джазмен года»? Вядучыя майстры сцэны: канцэртмайстар групы саксафонаў Уладзімір Ксёндз, выканаўца на ўдарных інструментах Вадзім Чайкоў, бас-гітарыст Аляксандр Каліноўскі. Ушанавалі таксама вялікую плённую дзейнасць на карысць беларускага джаза, якой вызначыўся незабыўны артыст, піяніст Аркадзь Эскін (прэмія ўручана ўдаве музыканта). І, дбаючы пра творчую перспектыву, заахвоцілі «Будучыню беларускага джаза» — Рамана Гаварко, які ўжо летась быў удзячна адзначаны ганаровай прэміяй аркестра і атрымаў магчымасць сыграць разам з ім.

Праграма «Яго вялікасць саксафон», у якой ззялі зоркі нашага Біг-бэнда, улучыла і яркую фарбу джазавых спеваў: амерыканская вакалістка Іў Карнеліус выступіла не толькі ў дуэце са сваім мужам-піяністам Чыпам Кроўфардам, але і арганічна ўвайшла ў ансамбль беларускіх джазменаў. А «Джазавыя фрэскі» ствараліся расійскімі зоркамі, сярод якіх чарадзей фартэпіяна Анатоль Кальварскі, дырыжор Уладзімір Міхайлаў, саксафаністка Жана Лымер ды іншыя, якія выступілі ў партнёрстве з беларускімі калегамі. У заключны фестывальны вечар адбылося знаёмства мінскай публіцы з «Uni-big band Bonn» — біг-бэндам універсітэта германскага горада Бона.

Усе канцэрты веў маскоўскі журналіст, галоўны рэдактар часопіса «ДжазРу» Кірыла Машкоў, які, напэўна, падзеляцца мінскімі ўражаннямі з чытачамі свайго выдання. Ды і «LiM» яшчэ прыгадае атмасферу сямейных вечароў, напоўненую класікай жанру: праз год беларускі джаз адзначыць юбілей, і Нацыянальны канцэртны аркестр ужо рыхтуецца да гэтай падзеі. Ёсць што прыгадаць, ёсць што паслухаць і пра што пагаварыць.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота Кастуся Дробава

Унікальнай бібліятэцы — унікальная энцыклапедыя

Пяцьдзесят тамоў Нобелеўскай энцыклапедыі і выставачны стэнд «Нобелеўскія лекцыі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі» былі перададзены ў дар беларускаму «дзяменту». Энцыклапедыя выйшла ў маскоўскім выдавецкім доме «Нобелеўскія лекцыі на рускай мове» пры падтрымцы дабрачыннага фонду «Нобелеўскія лекцыі — 100 гадоў».

Сваёй задачай выдавецтва бачыць арганізацыю перакладу, пазнажэння і распаўсюджвання афіцыйнага штогадовага выдання Нобелеўскага фонду Les Prix Nobel. Нобелеўская энцыклапедыя прызначана для студэнтаў ВНУ, вучоных розных краін і складаецца з навуковых, грамадскіх прац лаўрэатаў прэміі 1901—2004 г. Кожны том серыі прысвечаны пэўнай сферы ведаў: фізіцы, хіміі, літаратуры, умацаванню міру і г. д. Кнігі ўключаюць у сябе тэкст лекцыі Нобелеўскага лаўрэата, яго біяграфію,

ілюстрацыйны матэрыял, уступную прамову старшыні Нобелеўскага камітэта і слова на ўрачыстасцях у гонар уручэння прэміі.

Раней шматлікія навуковыя эсэ і звароты лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі свету выходзілі толькі ў выглядзе асобных публікацый у часо-

пісах. Ідэя выпусціць поўны збор гэтых прац на рускай мове належыць генеральнаму дырэктару выдавецкага дома Вячаславу Лабанкову. Ён звярнуўся ў Нобелеўскі камітэт з такой ініцыятывай і атрымаў дазвол на публікацыю. Наступным крокам стала стварэнне дабрачынна-

га фонду «Нобелеўскія лекцыі — 100 гадоў», прэзідэнтам якога з'яўляецца таксама В. Лабанкоў. Між сяброў апякунскага савета фонду і людзей, якія аказваюць яму інфармацыйную падтрымку, ёсць ураджэнцы нашай краіны — старшыня Прэзідыума НАН Беларусі Міхаіл Мясніковіч і лаўрэат Нобелеўскай прэміі ў галіне фізікі Жарэс Алфэраў.

Падчас перадачы Нобелеўскай энцыклапедыі дырэктару Нацыянальнай бібліятэкі Раману Матульскаму Вячаслаў Лабанкоў зазначыў, што бібліятэка стала першай установай, якой перададзены такі камплект кніг. «Унікальная энцыклапедыя — унікальная бібліятэка», — падкрэсліў генеральны дырэктар выдавецкага дома «Нобелеўскія лекцыі на рускай мове», назваўшы Нацыянальную бібліятэку Беларусі сапраўдным шэдэўрам, да якога «беларусы ўжо проста прывыклі». У 2008 годзе бібліятэка Беларусі плануецца перадаць яшчэ 300 камплектаў Нобелеўскай энцыклапедыі.

Ганна КОТ
На здымку: падчас перадачы энцыклапедыі.
Фота Кастуся Дробава

Міжнародны дзень роднай мовы, які некалькі гадоў запар адзначаецца 21 лютага пад эгідай ЮНЕСКА — гэта вельмі важная падзея для любой мовы і грамадства. Таму што ў мове перш за ўсё захоўваецца гістарычны вопыт народа і ў нейкім сэнсе адлюстроўваюцца асаблівасці яго светаўспрымання.

«Па мове пазнаюць беларусаў у свеце»

— Зразумела, што ў сённяшні час, у перыяд інтэнсіўнай глабалізацыі і інтэрнацыяналізацыі жыцця сучаснага грамадства, абстрактная праблема захавання нацыянальнай адметнасці народа, а значыць, і захавання тых сімвалаў і праяў, якія яе фарміруюць, — значае доктар філалагічных навук, прафесар, дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі Аляксандр ЛУКАШАНЕЦ. — Сярод гэтых фактараў мова з'яўляецца адным з самых галоўных.

Міжнародны дзень роднай мовы з'яўляецца знакавым і для беларускай мовы — дзяржаўнай мовы нашай краіны і мовы тытульнай нацыі. Сёння яна функцыянуе ва ўмовах двухмоўя і таму для яе вельмі важна захаванне сваёй нацыянальнай адметнасці, сваю ролю ў грамадстве як сродку зносінаў, часткі беларускай нацыянальнай культуры, фактара і сімвала нацыянальнай свядомасці беларусаў.

Беларуская мова прайшла працяглы і складаны шлях свайго гістарычнага развіцця і аказала выключна важны ўплыў на фарміраванне нацыянальнай адметнасці беларусаў, на фарміраванне нашай дзяржаўнасці.

Нацыянальнае адраджэнне беларусаў у XIX ст. таксама пачалося менавіта са стварэння новай літаратурнай беларускай мовы, якая пачала фарміравацца на базе жывых беларускіх гаворак, і к пачатку XX стагоддзя беларускае пісьмовае слова настолькі распаўсюдзілася на тэрыторыі Беларусі, што пачало ўспрымацца як агульнанацыянальная каштоўнасць кансалідуючага характару. Менавіта гэтая акалічнасць стала адной з падстаў для фарміравання ідэі: раз ёсць асобная славянская мова, ёсць і асобны народ, які мае права прэтэндаваць на сваю дзяржаўнасць.

Разам з тым мы не можам запліскаваць вочы на тое, што на працягу XX стагоддзя новая літаратурная мова фарміравалася свае нормы выключна ва ўмовах блізкароднаснага двухмоўя, на фоне існавання больш магутнай у функцыянальных адносінах іншай мовы (у першую чаргу рускай). Таму для беларускай мовы ўвесь час выключна важнымі былі пурыстычныя тэндэнцыі захавання сваёй нацыянальнай спецыфікі і адметнасці, што знайшло сваё выражэнне ў тэндэнцыі адштурхоўвання ад суседніх славянскіх моў.

Але нягледзячы на ўсе складанасці развіцця на працягу апошняга стагоддзя беларуская мова сёння з'яўляецца высокаразвітай літаратурнай мовай з багатым слоўніковым складам, развітай сістэмай словаўтваральных спосабаў і сродкаў, высокімі адаптацыйнымі магчымасцямі. Яна лёгка прыстасоўвае іншамовныя запазычэнні да свайго граматычнага, фанетычнага ладу, інтэнсіўна папаўняе свой слоўнік складанымі адзінакамі, якія неабходны для адлюстравання самых сучасных рэальнасцей жыцця. Усё гэта сведчыць пра тое, што беларуская мова сёння здольна паспяхова абслугоўваць усе камунікатывыя патрэбы сучаснага грамадства.

Беларуская мова ў наш час набыла яшчэ адну вельмі істотную функцыю, якую можна назваць прэзентацыйнай. Яна з'яўляецца спецыфічнай візітнай карткай нашай незалежнай дзяржавы. Па мове пазнаюць беларусаў у свеце. Таму вельмі важна, каб нашы гарады і вёскі набывалі беларускамоўнае аблічча, каб больш беларускай мовы было ў візуальнай і гучавай інфармацыі і рэкламе, каб яна больш выкарыстоўвалася ў тых сферах жыцця сучаснага грамадства, якія фарміруюць яго нацыянальнае аблічча і забяспечваюць прэстыж мовы як сродку зносінаў.

Таму Міжнародны дзень роднай мовы з'яўляецца добрай нагодай, каб яшчэ раз звярнуць увагу на ролю беларускай мовы ў жыцці сучаснага беларускага грамадства.

Запісала Ірына ТУЛУПАВА

Праекты ў снежні, а сяброўства — круглы год

Літаратары, журналісты, а таксама дыпламаты сабраліся ў гасціннай зале Дома дружбы на прэзентацыю сумеснага праекта двух часопісаў — беларускага "Нёмана" і расійскага "Нашего современника".

Дамову аб супрацоўніцтве вядучы літаратурны часопіс Расіі і флагман рускамоўнай літаратуры і публіцыстыкі Беларусі падпісалі ў 2004 годзе. З тае пары штогод 12-я, снежаньскія нумары абодвух выданняў прысвечаныя суседняй краіне: "Нёман" — расійскім, а "Наш современник" — беларускім творцам.

— У 2003-м, калі "Нёман" стаўся такім, якім ён з'яўляецца сёння, мы звярталіся ў многія выданні часопісаў Расіі з думкай пра тое, што агульная літаратурная прастора павінна аднаўляцца. І першым, хто адгукнуўся на заклік нёманцаў, быў "Наш современник", — значыла галоўны рэдактар "Нёмана" Ніна Чайка.

Паводле намесніка галоўнага рэдактара "Нашего современника" Аляксандра Казінцава, часопіс супрацоўнічае з Беларуссю даўно. Першы раз яго "дэсант" высадзіўся ў Беларусь ў 1990 годзе. Расійскія літаратары выступалі ў Мінску і абласных цэнтрах пры поўных залах. Як распаўся Саюз, нашы сучаснікі не забыліся на Беларусь. Магчыма, і з гэтага "Наш современник" стаў першым замежным літаратурным выданнем, якому даў гуртоўнае інтэрв'ю першы прэзідэнт Беларусі.

— Мы і раней друкавалі творы беларускіх пісьменнікаў,

— працягвае гаворку Аляксандр Казінцаў. — Але ў пэўны момант спатрэбілася гэта ўсё ўпарадкаваць. Так у 2004-м была заключана дамова аб супрацоўніцтве з "Нёманам".

Прэзентацыя расійска-беларускага праекта — не першая за гісторыю яго існавання, але ўпершыню на ёй прысутнічала прадстаўнічая дэлегацыя Пасольства Расійскай Федэрацыі. Дарадца Пасольства Ігар Гурко, які працуе ў Беларусі некалькі месяцаў, са шкадаваннем адзначыў, што раней расійская амбасада не брала ўдзел у падобных праектах. Назваўшы гэты факт "непараўменнем", спадар Гурко запэўніў прысутных, што ўсе будучыя сумесныя праекты часопісаў будуць падтрыманыя расійскім пасольствам.

Сёння "Наш современник" і "Нёман" — сталыя партнёры Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы, які падтрымлівае выпуск 12-х нумароў абодвух выданняў. Намеснік кіраўніка прадстаўніцтва Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы

ў Мінску Анатоль Камісарчук аданіў сумесны праект як вельмі сур'ёзную і надзвычай важную справу.

— Асноўная мэта, якую мы ставілі і ставім пераг сабой — давесці да грамадзян Беларусі і Расіі найбольш поўную і, што важна, найбольш аб'ектыўную інфармацыю аб ходзе саюзнага будаўніцтва. Аднак стварыць новае друкаванае саюзнае выданне, дабіцца, каб яно знайшло свайго чытача, аматара — няхуткі працэс, які да таго ж патрабуе сур'ёзнага фінансавання. Таму мы пайшлі іншым шляхам — пачалі развіваць супрацоўніцтва з ужо вядомымі беларускімі і расійскімі выданнямі, якія маюць сваю дастаткова вялікую аўдыторыю. Сярод выданняў, з якімі мы сёння супрацоўнічаем — "Нёман" і "Наш современник". І не важна, што сёння не настолькі вялікі тыражы ў гэтых часопісах, важна, што іх чытачы — высокаінтэлектуальная частка грамадства, якая мае вялікі патэнцыял і аказвае ўплыў на розумы і настроі нашых грамадзян.

Духоўнасць — агульная мэта

Пра духоўнае аднаўленне, нялёгка, часам пакручаны шлях нашага сучасніка да веры і Бога, да каштоўнасцей, незаслужана занябаных і забытых, гавораць і пішуць таленавітыя творцы — беларускія пісьменнікі, літаратары-пачаткоўцы, удумлівыя журналісты, увішныя карэспандэнты.

Сёлета многія з іх сталі лаўрэатамі Рэспубліканскага конкурсу на лепшае асвятленне гісторыі і сучаснасці праваслаўя. Такую магчымасць — паспаборнічаць у майстэрстве ды пазнаёміцца паміж сабою творцам, якія спрычыніліся да духоўнай праблематыкі, прадставілі супрацоўнікам аічынных мас-медыя Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Экзархат Беларускай Праваслаўнай Царквы.

— У дзяржавы і царквы ёсць агульная мэта — умацаванне духоўнасці, — падкрэсліў, распачынаючы сустрэчу з сёлётымі пера-

можцамі і лаўрэатамі конкурсу міністр інфармацыі Уладзімір Русакевіч. — І бясспрэчна, ёсць у такога сумеснага праекта важкая інфармацыйная падтрымка. За прамінулы час вызначылася кола аўтараў, якія прафесійна падыходзяць да асэнсавання каштоўнасцей, шыршыцца кола ўдзельнікаў конкурсу, нападняюцца новымі тэмамі творчыя рэдакцыйныя скарбонкі.

Сам конкурс праводзіцца ў краіне другі год запар. І, як заўважыў Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы экзарх усяе Беларусі Філарэт, "ёсць месца ў сучас-

ным свеце і малітве, і духоўнаму служэнню". Нямаючы твораў прысвячаюць публікацыі розным старонкам царкоўнага жыцця. Не абыходзяць яго ўвагаю і літаратурныя выданні, якія ў справе асветніцтва пачэсна працягваюць традыцыі друкарнага, што засноўвалася калісьці найперш пры манастырах.

Па выніках працы ў 2007-годзе Дыпламам I ступені ўганараваны раман-хроніка "Время пастыря", надрукаваны ў часопісе "Нёман". Яго аўтар — галоўны рэдактар газеты "Палеская праўда" Мікалай Елянеўскі працаваў над творам каля 10 гадоў. Дыпламам II ступені — калектыву рэдакцыі газеты "Звязда". Усяго ж дыпламы і граматы атрымалі каля 40 журналістаў, якія працуюць у рэспубліканскіх і рэгіянальных выданнях. Сярод іх — калектывы і супрацоўнікі газет "Пінская праўда" (Брэсцкая вобласць), "Народная газета" (Мінск), "Заря" (Брэст), "Вітэбчыч", "Астравецкая праўда" (Гродзенская вобласць), "Светлы шлях" (Гродзенская вобласць), "Бабруйскае жыццё", "Гродзенская праўда", "Шлях перамогі" (Мінская вобласць), "Ленінскі шлях" (Магілёўская вобласць) і іншыя.

Мінулым годам багатую духоўную гісторыю сваіх мясцін адкрывалі менавіта рэгіянальныя выданні. Іх шчыраванне на духоўнай ніве пазначылася адмысловымі творчымі праектамі. Гэта і апаведы пра царкоўныя святы, шэраг асветніцкіх артыкулаў. Шмат пішацца пра адраджэнне спрадвечных хрысціянскіх беларускіх традыцый, пра святароў і святых. Што скажа новы год — пакажа трэці этап конкурсу, які вырашана працягваць.

Ірына ТУЛУПАВА
Фота аўтара

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Балгарыі ў Беларусі Петка Ганчаў, як высветлілася, з'яўляецца даўнім чытачом і "Нёмана", і "Нашего современника":

— Я ведаў гэтыя часопісы яшчэ за савецкім часам — яны заўсёды былі для мяне прыбунай высокай славецнасці. Я вылісваў іх і сачыў за імі падчас перабудовы і развалу сацыялістычнай сістэмы. І я рады, што яны акрыялі пасля тых гадоў, калі разбуралася ўсё.

Ацэньваючы ролю, якую выконваюць часопісы ў духоўным жыцці двух народаў, Петка Ганчаў прыгадаў "Колокол" Аляксандра Герцэна, які "у часы смутных меў смеласць узняць свой голас і абараніць рускі дух, свабоду, правы і справядлівасць". П. Ганчаў параўнаў "Нёман" і "Наш современник" з двума званамі, якія час ад часу аб'ядноўваюць свае галасы, "той набат, закікае праваслаўныя славянскія народы зноў інтэграваць свае сілы, каб пабудоваць свой свет — не той, які камусьці хочацца стварыць па сваім ўзоры прымітыўнай геданістычнай культуры".

На прэзентацыі вылучылі і тых, чые слова гучыць найбольш важна ў абедзвюх краінах. Прэмійны часопіс "Наш современник" і граматай Рэспубліканскага прафсаюза работнікаў культуры адзначаны пісьменнік Эдуард Скобелеў.

Вядома, на сустрэчы шмат гаварылі пра планы. Прынамсі, кіраўнік прадстаўніцтва Ніжагародскай вобласці ў Беларусі Вячаслаў Віннік значыць, што адміністрацыя вобласці сумесна з часопісам "Нёман" плануе ў бліжэйшай будучыні рэалізаваць праект па знаёмстве з дзейнасцю і творчым патэнцыялам беларускіх і ніжагародскіх пісьменнікаў. Была згадана і неабходнасць сустрэчы літаратурнай моладзі Расіі і Беларусі. З гэткай прапановай "Нёман" і "Наш современник" ужо звярнуліся да Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы.

Міхась АКАВІТАЎ
Фота Кастуся Дробава

Віталі прыхільнікі паэзіі

Відаць, так і павінна складацца ў літаратурным жыцці краіны, калі юбілей сьліннага творцы заўважаюць неаднойчы. Сапраўды юбілейным становіцца сёлёты год у лёсе паэта і радыёжурналіста Навума Гальпяровіча. Чарговая сустрэча з юбілярам адбылася ў Літаратурным музеі Янкі Купалы. Адкрыла святочную імпрэзу яго дырэктар Алена Матэвасян.

Павіншаваць Навума Якаўлевіча, выказаць стаўленне да яго шчыравання на паэтычнай ніве прыйшлі старэйшыя таварышы па літаратурным цэху — прэзікі Аляксей Савіцкі, паэт Валлянцін Лукша, якія з'яўляюцца яшчэ і землякамі юбіляра: усе звязаны з Полацкам, Полаччынай. Пра тое, чым краане паэзія Навума Гальпяровіча, гаварылі на музейнай вечарыне пісьменнікі Анатоль Бутэвіч, Леанід Дранько-Майсюк, Сяргей Панізіні, Аляксей Бадак, Аляксей Карлюкевіч, Віктар Шніп, Ганнад Чарказян, Павел Вераб'еў ды шмат хто яшчэ.

Гучалі ў Купалавым доме ў той вечар і вершы самога юбіляра. Асабліва прыгожа, з пранікненнем у сутнасць, у глыбіню лірычных радкоў чытаў іх Дзмітрый Бубнаў.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Прынятыя ў Саюз пісьменнікаў Беларусі

Сазончык Міхаіл Яфрэмавіч. Паэт.

Нарадзіўся ў 1932 годзе ў вёсцы Юрцова Аршанскага раёна Віцебскай вобласці. Скончыў Смалянскі сельскагаспадарчы тэхнікум.

Аўтар кніг "Вераб'іная дача", "Пад родным небам", "Люблю", "Крыніца" і інш.

Мікуліч Мікалай Уладзіміравіч. Літаратуразнаўца.

Нарадзіўся ў 1960 годзе ў вёсцы Закальное Любанскага раёна Мінскай вобласці. Скончыў Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя М. Горкага, аспірантуру пры Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР. Кандыдат філалагічных навук.

Аўтар каля 250 публікацый, у тым ліку кніг і брашур: "Максім Танк і сучасная беларуская лірыка", "На зломе часу", "Пошук вядзе ў глыбіню", "Максім Танк: на скразнях стагоддзя" і інш.

Кантылёў Яўген Якаўлевіч. Празаік.

Нарадзіўся ў 1938 годзе ў вёсцы Елькаўшчына Круглянскага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў Мінскі лесатэхнічны тэхнікум, БДУ.

Аўтар кнігі "Распячатка чорнай скрыні" і шматлікіх публікацый у рэспубліканскім друку.

Долбікава Лідзія Дзмітрыеўна. Паэтэса.

Нарадзілася ў 1950 годзе ў пасёлку Брылева Гомельскага раёна. Скончыла Гомельскі сельскагаспадарчы тэхнікум, Беларускі дзяржаўны інстытут народнай гаспадаркі імя Куйбышава.

Аўтар зборніка "С любовью к жизни", публікацый у абласной і раённай прэсе.

Булава Яўген Сцяпанавіч. Празаік, гумарыст.

Нарадзіўся ў 1955 годзе ў Мінску. Скончыў Магілёўскі машынабудаўнічы інстытут, БДУ.

Аўтар зборнікаў "Новый Агамемнон", "Друг", рамана "Абзац".

Адразу дзве кнігі Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча прэзентаваліся на пачатку лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Гэтым мерапрыемствам быў дадзены старт святкаванню 200-годдзя першага прафесійнага беларускага пісьменніка XIX ст.

Вялікае відаць здалёк!

— 4 лютага (23 студзеня па старым стылі) нарадзіўся ў тых далёкіх Магілёўскіх Паношкічых Дунін-Марцінкевіч. Нас цікавіць кожная дэталёвая ў жыццёвай класіцы, — адзначыў у сваім выступленні літаратуразнаўца Язэп Янушкевіч. Менавіта дзякуючы гэтай чалавечай пабачылі свет кнігі "Класіка. Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. Пінская шляхта. Кастусь Вераніцын. Тарас на Парнасе" на пяці і васьмі мовах адпаведна і збор твораў пісьменніка ў двух тамах, першы з якіх таксама прэзентаваўся. А дэталёва тое, што ў 2-томніку творы друкуюцца на мовах арыгінала, у тым ліку і на пінскай гаворцы. А польскамоўны варыянт падаецца разам з беларускім перакладам.

Супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі распрацавалі мультымедыійны праект "Жыве паміж намі дудар наш", у якім паспрабавалі сітэматызаваць кнігі Дуніна-Марцінкевіча і матэрыялы пра яго, якія знаходзяцца ў бібліятэцы. Гэта дае магчымасць большай колькасці лю-

дзеі пазнаёміцца з бібліяграфічнай рэдакцыяй — прыжыццёвымі выданнямі твораў пісьменніка.

Прысутнічалі на ўрачыстасці і замежныя госці. Найперш нашчадкі класіка, якія сёння жывуць у Польшчы. А дзін з іх, Станіслаў Плаўскі, нарадзіўся ў доме ў Люцінцы на Валожыншчыне, дзе жыў яго знакаміты продка. А з Лондана завітала перакладчыца на англійскую мову "Тараса на Парнасе" і "Пінскай шляхты" (сумесна з Дамінікам Янушкевічам) Вера Рыч. Яна паабяцала, калі будзе час і магчымасць, перакласці яшчэ і паэму "Гапон" Дуніна-Марцінкевіча.

Імя пісьменніка ЮНЕСКА ўключыла ў спіс памятных дат на 2008 год. У спісе з 67 юбілейў нараўні з Фрыдрыхам Шылерам, Робертам Бэрнсам, Мікалаем Гоголем стаіць і імя нашага земляка.

Сяргей МАКАРЭВІЧ
На здымку: нашчадкі класіка.

Фота Кастуся Дробава

Творчая сустрэча маладых

Напрыканцы мінулага года Мінскі абласны камітэт ГА "БРСМ" пры падтрымцы галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і аддзела па справах моладзі Мінскага аблвыканкама, факультэта журналістыкі БДУ арганізаваў конкурс творчых работ маладых журналістаў "БРСМ — 5 гадоў разам!". Гэты конкурс на Міншчыне паспеў набыць папулярнасць. Удзельнікам было прапанавана некалькі тэматычных намінацый: "Табе, слаўная Міншчына, прысвячаецца!" (да 70-годдзя Мінскай вобласці), "Калейдаскоп добрых спраў", "Партрэтная галерэя".

У "творчым спаборніцтве" ўзялі ўдзел не толькі юныя карэспандэнты, але і моладзь ва ўзросце да 31 года без спецыяльнай журналісцкай адукацыі, а таксама маладыя журналісты, супрацоўнікі мясцовых газет.

На разглед журы было прадастаўлена 476 работ. Лепшыя матэрыялы вызначала кампетэнтнае журы, у склад якога ўвай-

шлі прадстаўнікі рэспубліканскіх і абласных маладзёжных сродкаў масавай інфармацыі і факультэта журналістыкі БДУ.

30 студзеня Мінскі абласны камітэт БРСМ правёў творчую сустрэчу, на якой былі падведзены вынікі конкурсу. Мерапрыемства пачалося з цырымоніі ўзнагароджання — пераможцам уручылі дып-

ломы і памятныя падарункі. Пасля адбыўся "круглы стол" "Моладзь і СМІ", падчас якога ўдзельнікі абмяркоўвалі пытанні развіцця аб'яднанняў юных карэспандэнтаў, дзяліліся вопытам. Прысутныя даведаліся аб новых планах маладзёжных выданняў, змаглі пагутарыць з прафесійнымі журналістамі. Быць першым на месцы падзей, мець права выносіць на ўсеагульнае абмеркаванне праблемы, дапамагаць людзям — усё гэта праца журналіста. І першая прыступка на доўгім, але цікавым творчым шляху — аб'яднанні юных карэспандэнтаў і конкурсу на лепшую публікацыю для моладзі.

Прыемным сюрпрызам для ўдзельнікаў сустрэчы стала экскурсійнае наведванне Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь. Юныя журналісты пабывалі ў музеі, дзе даведаліся пра гісторыю развіцця радыё і тэлебачання, пабачылі, як выглядае БТ з другога боку блакітнага экрана, пазнаёміліся з вядомымі тэлеведучымі. А ў вяртанні выпуску навін быў сюжэт пра тое, як маладыя журналісты бывалі ў гасцях у Першага нацыянальнага.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ
Фота аўтара

У еўрапейскім кантэксце

У Нацыянальнай акадэміі навук адбылася двухдзённая навукова-практычная канферэнцыя "Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч у еўрапейскім кантэксце". У ёй удзельнічалі навукоўцы, літаратары, даследчыкі спадчыны пісьменніка, дзеячы культуры не толькі Беларусі, але і Польшчы, Вялікабрытаніі, Расіі. Слова мелі і ганаровыя госці — нашчадкі Дуніна-Марцінкевіча.

Мерапрыемства было арганізавана Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі пры падтрымцы Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА. Яе старшыня Уладзімір Шчасны паведаміў, што падчас канферэнцыі будуць прэзентаваны пераклады знакамітага драматычнага твора "Пінская шляхта" на некалькі еўрапейскіх моў, і нагадаў, што 200-годдзе беларускага класіка, нараўне з юбілеймі Фрыдрыха Шылера, Роберта Бэрн-

са і Мікалая Гоголя, уключана ў спіс памятных дат ЮНЕСКА.

Дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі Аляксандр Лукашанец адзначыў, што Дунін-Марцінкевіч быў адным з першых беларускіх пісьменнікаў, які выйшаў за межы роднага дзяллета і сдзейнічаў фарміраванню беларускай літаратурнай мовы.

Цікавыя звесткі паведаміла праўдучка класіка Беата-Крысціна Марцінкевіч-Хоміч. Падчас канферэнцыі працавалі дзве секцыі: "Творчая спадчына Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча: асоба, традыцыя, паэтыка" і "Творчасць Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча: еўрапейскі і нацыянальны кантэкст". У першы дзень удзельнікі наведвалі Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, дзе адбыўся паказ спектакля "Іглыя" па п'есе Дуніна-Марцінкевіча.

Саша ДОРСКАЯ

Рамантык з Люцінкі

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбыўся святочны вечар, прымеркаваны да 200-годдзя з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

На пачатку вечарыны госці паглядзелі відэаэстужку "Рамантык з Люцінкі", створаную РУП "Белвідэаэнтэр", "пабывалі" ў родных мясцінах нашага славутага земляка. Паэзія і музыка жылі ў сэрцы і творах Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Гэтыя дзве музы панавалі і на святочным вечары ў музеі. Музыка Міхала Клеафаса Агінскага дала магчымасць гасцям апынуцца ў атмасферы XIX стагоддзя.

У рамках свята адбылася прэзентацыя перасоўнай літара-

турна-дакументальнай выставы "Больш за ўсё я бацькоўскаму краю адданы", на якой былі прадастаўлены арыгінальныя матэрыялы з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры: прыжыццёвыя выданні пісьменніка — "Сялянскі" (1846), "Гапон" (1855), кафля з раскопак на сядзібе ў вёсцы Люцінка.

Добрым працягам вечарыны сталі змястоўныя выступленні вядомых даследчыкаў творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча Уладзіміра Содалы і Язэпа Янушкевіча. Госці пачулі шмат цікавых фактаў з жыцця пісьменніка і яго сяброў.

Вольга ГУЛЕВА

Вынікі конкурсу

«Сэрца — адкрытае дзецям»: нашы пераможцы

Падведзены вынікі конкурсу на лепшую публікацыю, прысвечаную настаўнікам беларускай мовы і літаратуры.

Нагадаем, што першапачаткова да ўдзелу ў конкурсе павінны былі прымацца публікацыі, надрукаваныя ў тыднёвіку "ЛіМ" і ў часопісах "Маладосць", "Польмя" да 15 снежня 2007 года. Але ў сувязі з вялікай колькасцю матэрыялаў, дасланых у РВУ "Літаратура і Мастацтва" (у тым ліку — напрыканцы вызначанага тэрміну), усе іх было немагчыма змясціць на старонках літаратурна-мастацкіх выданняў. Тым не менш, журы конкурсу, у якое ўвайшлі дырэктар РВУ "Літаратура і Мастацтва" А. Карлюкевіч, першы намеснік дырэктара А. Бадак, галоўны рэдактар газеты "ЛіМ" А. Казлоў, галоўны рэдактар часопіса "Польмя" М. Мятліцкі, намеснік галоўнага рэдактара часо-

піса "Маладосць" А. Чарота, разглядала ўсе дасланыя творы. У выніку сапраўды нялёгкай працы журы вырашыла прызнаць пераможцамі конкурсу "Сэрца — адкрытае дзецям" і ўзнагародзіць грашовай прэміяй наступных аўтараў:

Івана Штэйнера (I прэмія) — за нарыс "Ці выпадзе калі сустрэцца журавам і снегірам над мядоўкай школай" ("Маладосць", 2008, № 1);

Ірыну Перавознікаву (II прэмія) — за нарыс "Напіцца з жывой крыніцы" ("Польмя", 2007, № 10);

Святлану Адамовіч (III прэмія) — за нарыс "Настаўнікі былымі не бываюць" ("ЛіМ", 2007, № 46). Заахвочвальнымі прэміямі — кнігамі беларускіх пісьменнікаў — будуць адзначаныя А. Апрошчанка, А. Барысёнак, І. Богуш, М. Верціхоўская, М. Зайцава, Т. Круж, Т. Кручэнка, Т. Лаўрык, В. Назарук, А. Нафрановіч, Н. Саветная, Т. Сяркова, А. Тукай.

Між тым, іншыя ўдзельнікі конкурсу — як і героі іх матэрыялаў — таксама не застануцца без ўзнагароды: у хуткім часе будзе выдадзены зборнік "Сэрца — адкрытае дзецям", які змясціць усе дасланыя (у тым ліку і ненадрукаваныя ў межах уласна конкурсу) артыкулы, нарысы, эсэ, замалёўкі. Такім чынам, у праектах, падобных конкурсу "Сэрца — адкрытае дзецям", не бывае пераможаных: у сушэце роднага слова ўсе пераможцы! Святкуем разам — і да новых перамог!

Лаўрэаты прэміі «За духоўнае адраджэнне»

3 Боскаю дапамогаю

У шасці кіламетрах ад Мінскай кальцавой аўтадарогі ўздоўж шашы ў Віцебскім накірунку — вёска Бараўляны. Больш знаёмая па магчымасці вылечвання ад цяжкіх хвароб — на сухоты, анкалогію ды іншыя цялесныя немачы, тэрыторыя гэта набывае і духоўныя абрысы: за апошнія дзесяць гадоў на Бараўлянскай зямлі пабудаваны чатыры царквы. Настаяцель тутэйшай рэлігійнай абшчыны "Прыход храма Святой Жываначальнай Троіцы" протаіерэй Андрэй КРУЦЯЛЕЎ уганараваны сёлета прэміяй "За духоўнае адраджэнне".

— Тут трэба звярнуцца да пытанняў гісторыі: 70 гадоў наша царква разбуралася. І на працягу апошніх гадоў яна аднаўляла храмы — будавала, так бы мовіць, фундамент, — распавядае айцец Андрэй. — Зараз падмурак пабудаваны, і царква павінна неслі сацыяльную дапамогу людзям. Мы ў сваім прыходзе аднаўлялі храмы на працягу 10 гадоў, цяпер у іх ідуць службы і мы пакрысе вяртаемся да сацыяльнай працы. Гэта і дзейнасць сястрынства, і гуманітарная дапамога кінутым дзеткам, састарэлым людзям — дапамога і матэрыяльная, і духоўная.

— Айцец Андрэй, паблізу прыхода — сем устаноў аховы здароўя, у тым ліку НДІ анкалогіі і медыцынскай радыялогіі, Мінская абласная бальніца, Рэспубліканскі шпіталь ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны. У гэтым — і асаблівасць духоўнай працы?

— Прыход не толькі паблізу, ён — у цэнтры ўсяго гэтага. У пасёлку Лясным знаходзіцца ўсе рэспубліканскія і абласныя здраўніцы. Гэта і дзіцячая анкалагічная, і раённая бальніца, і абласная дзіцячая, і туберкулёзная бальніца. Мы ўсе

іх ведаем і па магчымасці нясем духоўнае царкоўнае паслушніцтва: спавядаем і прычастаем, саборуюем. Прыход менавіта і арыентаваны на хворых і лякуючых. У нас жа службы асаблівыя. Дзесяці мы іх скарачаем. Больш увагі звяртаем на цяжкія, змірэнне.

— Напэўна, у гутарках з прыхаджанамі вы таксама робіце для сябе высновы, што непакоіць людзей больш за ўсё і пра тое гаворыце затым у пропаведзях...

— Мы заўсёды ўвязваем іх з нядзельным Евангеллем. А адтуль далучаемся і да сучаснага жыцця. Найперш гаворым пра тое, што трэба неслі свой крыж. Не дае Гасподзь чалавеку крыж не па яго сілах. І кожны павінен неслі яго да канца. Не аслабляючыся, без зайздрасці. Гаворым, што трэба любіць адно аднаго, прычым пачынаць не з далніх, а са сваіх блізкіх: мужа, дзяцей. Таму што назіраецца нярэдка адваротнае: далёкіх, каго не ведаю — люблю, а блізкіх — не. Гаворым пра тое, што цэласнасць нашага грамадства залежыць ад нашага жыцця, кожнага з нас. І кожны на сваім месцы павінен ад-

чуваць адказнасць перад сабою, перад Богам і людзьмі. Вось на падмурак асабістага хрысціянскага жыцця будзе і здаровае грамадства.

— Часта людзі ідуць у храм, каб знайсці тое слова, якога не пачулі ад блізкіх, родных, калег па працы. Каб паразважаць над жыццём і асэнсаваць, што ж адбываецца з імі штодня, знайсці водгук на свае ўнутраныя перажыванні. А дзе знаходзіцца? У грамадстве? У царкве?

— Думаю, што знаходзіцца і ў грамадстве. Свет не без добрых людзей. І калі б было больш дрэнных, то свет даўно б знік. Але ў царкве галоўная задача — даць чалавеку кірунак, надзею, веру і любоў. І менавіта ў царкве чалавек можа знайсці і набыць здароўе духу. Для душы ў нас мастацтва, тэатр, кіно, кнігі. А для духу — царкоўнае кананічнае дачыненне да Бога.

— Раней людзей многіх прафесій называлі ўцэркаўлёнымі...

— У нас у алтары прыслужвае доктар навук, юрысты звоняць у званы. У асноўным жа медыкі. Ёсць сястрынства, якое напалоў складаецца з медсёстраў. І вельмі шмат моладзі — творчай, дзейнай. Гэта будучы генафонд нашай нацыі. Галіна Іванаўна Мароз, былая настаўніца, вядзе архіў прыхода.

— Па другім баку аўтадарогі, Віцебскай шашы, непадалёк ад вёскі размешчаны, у асноўным, катэдры. Ці дапамагаюць іх насельнікі ў адбудове прыхода?

— Мецэнацтва існуе, але сустракаецца толькі ў адзінкавых выпадках. На жаль, з так званых "палацавых" пасёлкаў рэдка адчуваеш дапамогу. У асноўным прыход жыве на ахвяраванні бабуль, людзей сярэдняга дастанку.

— Якія захады ў супрацоўніцтве з мясцовымі ўладамі лічыце найбольш плённымі?

— У нас з абласной бальніцай і з анкалагічнай заключаны дамовы. У прыватнасці, сястрынства аказвае гуманітар-

ную дапамогу здраўніцы. Сёстры і браты ходзяць да хворых, дапамагаюць духоўна, расказваюць, як правільна хрысціцца, рыхтавацца да прычасця. А нярэдка і збіраюць нейкія сродкі, каб зрабіць падарункі пакінутым дзеткам.

— Наколькі вядома, гісторыя прыхода — найноўшая, яна вядзецца з 1993 года...

— Так, Бараўляны — месца новае. Была калісьці вёска Бараўляны. А пасёлак Лясны ўтварыўся ў 50 — 60 гадах мінулага стагоддзя, з утварэннем тут медыцынскай устаноў. Таму прыход і царква з'явіліся першы раз за многія гады. Хаця, калі меркаваць па архівах, некалі тут былі манастырскія ўгоддзі. У нас адзін Свята-Троіцкі прыход. Але на тэрыторыі прыхода чатыры царквы. У Малаўцы могілкавая царква ў гонар іконы Багародзіцы "У смутку і журбе заспакаенне". На тэрыторыі НДІ анкалогіі і медыцынскай радыялогіі храм бальнічны — у гонар іконы "Наталі мой смутак" і непасрэдна на тэрыторыі прыхода — Свята-Троіцкая хрысціянская цэрква ды нанова пабудаваная каменная царква на 600 чалавек у гонар Дабравешчання Прасвятой Багародзіцы.

— Традыцыі беларускай царквы ў чым вам бачацца?

— Да прыкладу, упрыгожваць елкамі храмы на святкі зімовыя, на Каляды хадзіць адно да аднаго, калядаваць ды віншаваць — беларуская традыцыя. Асвячэнне гранічных свечак. Прыкладам, у Аляксандра-Неўскай лаўры ў Расіі гранічныя свечкі не асвячаюць. Служыць спецыяльны Боскія літургія для нябожчыкаў на трэці і дзевяты дзень — таксама часта беларуская традыцыя. Ды і ў архітэктуры храмаў — свае традыцыі. Вельмі часта пры будаўніцтве выкарыстоўваецца камень — звычайны палаявы. Асабліва пабудова купала — не круглага, як у рускіх цэрквах, а вугольнага. Крыж, які стаіць на сонцы і промні, якія сыходзяць з крыжа — чыста праваслаўная традыцыя. У Малаўцы храм старажытны — яго аднавілі, захоўваючы традыцыі канца XVIII стагоддзя — ён быў ва ўласнасці памешчыка. Крутыя, простыя па пабудове. Бальнічны храм спецыяльна мае некананічны праваслаўны выгляд, а маленькі, з белым вонкавым аздабленнем, кампактны, са століччам, не мае алтарнай апсіды — усё для ўтульнасці і зручнасці тых, хто моліцца.

Ірына ТУЛУПАВА

Палац над Сожам

Гэтае месца над Сожам ведаюць далёка за межамі Гомеля. Тут знаходзіцца адзін з самых старажытных і прыгожых музеяў нашай краіны — Гомельскі палаца-паркавы ансамбль. У гэтым годзе праца калектыву дзяржаўнай гісторыка-культурнай установы была адзначана прэміяй "За духоўнае адраджэнне".

Гомель у падарунак

Дзяржаўная гісторыка-культурная ўстанова "Гомельскі палаца-паркавы ансамбль" спалучыла ў сабе помнікі прыроды, археалогіі, гісторыі і архітэктуры другой паловы XVIII—XIX стст. Музей з'яўляецца дыпламантам V Рэспубліканскага турыстычнага конкурсу "Пазнай Беларусь" і рыхтуе дакументы для ўваходу ў спіс намінантаў да ўключэння ў пералік помнікаў Сусветнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА.

Гісторыя палаца-паркавага ансамбля пачалася незвычайна. У 1777 годзе Кацярына II падарыла генерал-фельдмаршалу Пятру Румянцаву за перамогі ў вайне з Турцыяй "вёсачку Гоміў". Румянцаў загадаў пабудавач на месцы драўлянага замка палац у стылі класіцызму, які ў будучым стаў кампазіцыйным цэнтрам комплексу. У 1834 годзе Гомельскі маёнтак перайшоў да расійскага военачальніка Івана Паскевіча, графа Эрыванскага, святлейшага князя Варшаўскага. Ён рэканструяваў і дабудаваў палац, а вакол разбіў парк. Над інтэр'ерам працавалі лепшыя на той час майстры з Італіі, Польшчы і Расіі. Парк, у якім два стагоддзі таму былі высаджаны рэдкія і экзатычныя пароды дрэў і кустоў, сёння лічыцца лепшым у Беларусі захаваным пейзажным паркам з элементамі рамантызму.

Намаганнямі ўладальнікаў палаца працягвала папаўняцца і

мастацкая калекцыя. Па згадках беларускага краязнаўцы А. Кіркора ("Малюніца Расія", 1882 г.), разнастайныя трафеі, падарункі, шыкоўны збор прадметаў выгнанчанага мастацтва рабілі гомельскі замак "сапраўдным гісторыка-археалагічным музеем".

Унікальны музей

Не дзіва, што ў 1919 годзе на аснове палаца быў утвораны музей мастацка-гістарычнага накірунку, які актыўна папаўняўся матэрыяламі і не раз мяняў назву. У 2006 годзе музей рэарганізавалі ў дзяржаўную гісторыка-культурную ўстанову "Гомельскі палаца-паркавы ансамбль". На сённяшні дзень комплекс уключае цэлы шэраг пабудоў, у тым ліку палац Румянцавых і Паскевічаў, капіліцу-пахавальню, дзорную вежу, "Зімовы сад", старадаўні парк, "Палюнічы домік", сядзібу Халецкіх і будынак былога шахматна-шапачнага клуба.

Калекцыя музея Гомельскага палаца-паркавага ансамбля — адна з багацейшых у Беларусі: мемарыяльныя рэчы сям'і Паскевічаў, археалагічная і нумізматычная калекцыя, збор рукапісных і старадрукаваных кніг, культурных прадметаў, марскіх арганізмаў. Значнае месца займаюць матэрыялы пра выбітных дзяржаўных персон, военачальнікаў, прадстаўнікоў навукі, культуры, адукацыі.

Многія экспанаты музея — уні-

кальныя. Да прыкладу, разглядаючы нумізматычную калекцыю, можна параўнаць грашовыя сістэмы Маскоўскай дзяржавы, Вялікага княства Літоўскага і сучаснай Беларусі. Евангелле Пятра Мсціслаўца, датаванае 1575 годам — гонар кніжнай калекцыі. Цікавымі з'яўляюцца многія індывідуальныя знаходкі эпохі Кіеўскай Русі: накіраваныя стралы, пячатка са знакам княжацкай дынастыі Рурыкавічаў, фрагменты панцырнай кальчугі і г. д.

Праца ідзе

— Праца па ўладкаванні тэрыторыі Гомельскага палаца-паркавага ансамбля працягваецца. У гэтым годзе плануецца адрэстаўраваць другую частку парку, замяніць дарожкі, агароджу, правіць капіліцу-пахавальню і Лебядзіную сажалку. Няспынную працу над узнаўленнем гістарычнага аблічча палаца я лічу адным з самых вялікіх дасягненняў музея, — заўважыў генеральны дырэктар Гомельскага палаца-паркавага ансамбля Алег Рыжкоў. У гутарцы з карэспандэнтам "ЛіМ" ён распавёў пра тое, чым жыве сёння музей і што можна чакаць у бліжэйшай перспектыве.

— Адчынілася выстава твораў нашага земляка — рэчыцкага мастака Аляксандра Ісачова, у межах якой можна пабачыць таксама працы яго папелніка Алега Арлова і сына Яраслава.

Тры залы музея займае экспазіцыя да 70-годдзя ўтварэння Гомельскай вобласці. Першая з іх адлюстроўвае гісторыю ўтварэння вобласці, другая — сучасны этап яе існавання, у трэцяй змешчаны разнастайныя пратакольныя падарункі.

Новай з'явай у жыцці палаца-паркавага ансамбля стала выстава ледзяных скульптур, якая карыстаецца незвычайным поспехам. Яна ўключыла ў сябе сем фігур, у тым ліку, лебядзей, якіх мы лічым талісманамі палаца, і коней (раней яны былі ўвасоблены толькі ў граніце).

У гэтым годзе па просьбах нашых наведвальнікаў мы не зачынялі атракцыйны на зіму. Магчыма, у будучым з'явіцца таксама і пляцоўка для катання на каньках.

На выхадныя да нас прыходзяць людзі ва ўзросце, каб апачыць падчас музычных вечароў "Іграй, гармонь!" і рэтра-дыскатэк на чыстым паветры.

Акрамя таго, на тэрыторыі ўстаноў адбываюцца канцэртныя пастаноўкі і праграмы: асвяткавалі калядныя святы, Шчодрыкі, супольна з царквою зладзілі Вадохрышча.

«Выспа» духоўнага аднаўлення

Спалучэнне гістарычна-краязнаўчых каштоўнасцей і плённай працы калектыву ўстановы штогод прыносіць свае вынікі. Пагасцяваць у Гомельскім палаца-паркавым ансамблі едуць людзі не толькі з вобласці, але і з усёй краіны, розных гарадоў Расіі, Англіі, Германіі, Францыі, Японіі. Двухбаковыя дамовы па абмене экскурсійнымі групамі заключаны з Чарнігавам і Бранскам. Вядзецца супрацоўніцтва з Пасольствамі Японіі і Польшчы. Сумесныя выставы ладзіцца з Нацыянальным мастацкім музеем Рэспублікі Беларусь і Беларускай дзяржаўнай музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Толькі за гэты год комплекс наведвала больш як 220 000 гасцей. Служаючы, як зацкаўлена Алег Рыжкоў гаворыць пра штодзённае жыццё палаца-паркавага ансамбля і планы на будучае, разумее: для духоўнага адраджэння нам сапраўды патрэбны такія вольныя "выспачкі" культуры і гісторыі, як гэтая над Сожам.

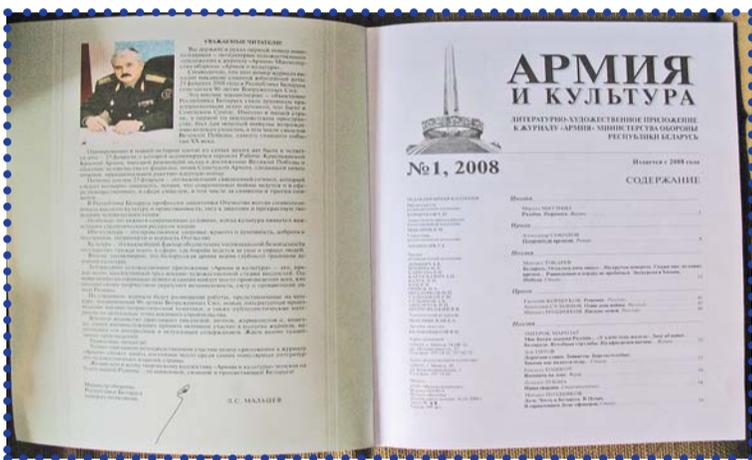
Ганна КОТ

Да 90-годдзя
Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь

Нядаўна ў Брэсцкім дзяржаўным тэхнічным універсітэце (БрДТУ) адбыўся "круглы стол", прысвечаны 90-годдзю Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, на тэму "Актуальныя праблемы гісторыі Савецкіх Узброеных Сіл і Узброеных Сіл Беларусі". У ім бралі ўдзел прадстаўнікі іншых ВНУ Брэста, Гродна. Таксама быў запрошаны генерал-маёр авіяцыі (першы ганаровы лётчык Узброеных Сіл Беларусі), заслужаны работнік культуры нашай краіны, пісьменнік Анатоль СУЛЬЯНАЎ.

Наша моладзь выдатная!

Канечне, Сталіну ніхто не гарэе 1937 года. Пры стварэнні калгасаў было шмат перагібаў, але, магчыма, не перамаглі б мы і ў вайне. Да трыццатага года, у агрозненне ад Германіі, мы рабілі граўлянныя самалёты: крылы ды хвост з дрэва, і толькі рухавік металічны. У нас не было алюмініевай вытворчасці. А за трыццацтыя гады яна ў нас з'явілася, а таксама авіяцыйная, трактарная, танкавая... Гэта ўсё пагрэхтоўка да вайны. Усе разумеюць, што Гітлер ад пароз, што, маўляў, усю гісторыю германцы хадзілі на поўдзень і на захад, а зараз пойдучы на ўсход, пярэйдзе да справы. Кажуць, што краіна не была гатовая да вайны. Калі я рыхтаваў кнігу пра маршала Жукава, пералапаціў шмат архіваў. Яшчэ як рыхтаваліся да вайны. Што тыдзень на Палітбюро заслухоўвалі дырэктара то танкавага завода, то авіяцыйнага... Павялічылі колькасць лётных вучылішчаў, бо ў немцаў было больш лётчыкаў".

Анатоль Сулянаў акцэнтуюе ўвагу на тым, што гістарычная навука, як і матэматыка, патрабуе дакладнасці. Шмат гадоў пішуць, што вайна пачалася ў чатыры гадзіны раніцы. Гэта не так: першы снарад разарваўся ў тры гадзіны пятнаццаць хвілін. Можна, гэта для кагосьці і неістотна — гадзіна сюды, гадзіна туды. Аднак даты і факты пазначаны дакладным часам. І не ўлічваць гэтага нельга. Калі дакладнасць, то дакладнасць ва ўсім.

Нядаўна кадравы ваенны сутыкнуўся з не зусім прыемным фактам: 2 лютага было 65 год Сталінградскай бітвы. Ён прагледзеў дзве нашыя вядучыя газеты: у адной з іх бітве пад Сталінградам прысвечана восем радкоў, а спявачка Мадонне — цэлая старонка. Не трэба так адносіцца да гісторыі.

Закрануў ваенны пісьменнік у сваёй гутарцы і тэму шкоды курэння. Як прыклад, расказаў пра паездку ў Х'юстан (ЗША), дзе спытаў у дырэктара мясцовай школы, якая вучылася па абмене ў Маскве ў часы Хрушчова, што яе турбуе. Тая адказала: курэнне дзяўчат і ўжыванне хлопцамі наркатыкаў. У

Амерыцы кожны тыдзень па тэлевізары паказваюць выдатна зняты фільм пра тое, як курэнне ўздзейнічае на арганізм жанчыны. Запытаўся, ці ёсць карысць ад перадачы. Адказала, што за два гады палова дзяўчат кінула курьцё. Наша ж тэлебачанне абмяжоўваецца тым, што Міністэрства аховы здароўя папярэджае. А здароўе нацыі — адно з важнейшых пытанняў, тым больш у абвешчаны сёлета Год здароўя...

Часам гучаць нараканні, што наша моладзь бездухоўная. Гэта не так. Наша моладзь выдатная. Канечне, кнігі зараз чытаюць менш, чым раней. Адна з прычын — вельмі ўскладнілася навучанне. Але адначасова скарачаецца вывучэнне гуманітарных прадметаў, беларускай і рускай літаратуры. Інфарматыка, прыкладам, патрэбна не ўсім, а толькі праграмістам. І навошта будучай швачцы хімія ці фізіка ў поўным аб'ёме. Пажадана перагледзець школьныя праграмы, профільнае навучанне, як гэта ёсць у Францыі. Трэба праз тэлебачанне, радыё, друкаваныя сродкі масавай інфармацыі прапагандаваць кнігу. Чаму, зноў-такі, у тэлеперадачах не чытаюць паэзію? Зноў жа, як можна было прыдумаць падатак на дададзеную вартасць у дачыненні да кнігі? Гэта штучнае ўдаражанне выданняў. А Сулянаў паўсюль з сабой на выступленні бярэ кнігу Шолахава "Лёс чалавека" і паказвае, што яна каштавала 10 капеек.

"Роля культуры, літаратуры ў патрыятычным, маральным выхаванні неацэнная, — працягвае Анатоль Канстанцінавіч. — Як прыклад — творы ваеннага празаіка і тонкага псіхолога Васіля Быкава, з якім сябраваў больш як дваццаць пяць гадоў. У нас выдатныя кампазітары: Ігар Лучанок, Эдуард Зарыцкі, Валерый Іванов... Тое, што да нацыянальнай культуры, мовы, літаратуры, музыкі, фальклору часам ставяцца пагардліва — непрацоўкі ўсіх нас. На двухмоўе тут наракаць не трэба, у свеце шмат такіх краін: Швецыя, Фінляндыя..."

Калі ехаў служыць у Беларусь, на інструктажы ў ЦК КПСС мне казалі: запомні, Беларусь — вельмі песенны край. І сапраўды, у які б раён не прыехаў, паўсюль былі спеўныя калектывы. Зараз такога ўсё менш і менш, паўсюль адны прыгалкі-грыгалкі і забаўлянькі".

Па-другое, мы мала працуем на духоўнасць моладзі. Гэта абавязкі сям'і, школы, СМІ. Але шмат праблемных сем'яў. П'е бацька ці маці, а то і абодва разам. Ці не з-за гэтага павялічваецца злачынасць сярод падлеткаў. Трэба пачынаць займацца сям'ёй. А ў нас няма дзяржаўнай структуры, якая б гэтым занялася. Трэба, каб на тэлебачанні выступалі спецыялісты па сям'і, шлюбу... Патрыятызм — тэма складаная. Ранейшыя "За Радзіму!", "За калгасы!" не працуюць. Трэба звыкавіць людзей, і пачынаць выхаванне, перш за ўсё, з сям'і і школы.

А Сулянаў вельмі ўдзячны рэктару БрДТУ Пятру Пойту, а таксама кіраўніку ідэалагічнай службы універсітэта Івану Шульгу, якія арганізавалі сустрэчы.

Адметна, што ў цывільных ВНУ усведамляюць, што 90-годдзе Узброеных Сіл — гэта свята не толькі ваенных, а свята ўсёй краіны. Бо і сапраўды, як гаварыў міністр абароны Беларусі Л. Мальцаў, мы рыхтуем армію не для баёў і бітваў, а каб папярэдзіць вайну.

Па загадзе міністра абароны створаны ваенна-мастацкая студыя пісьменнікаў і студыя ваенных мастакоў. Яе ўдзельнікі плённа працуюць у Рэспубліканскай камісіі па шэфстве работнікаў культуры і мастацтва над асабовым складам Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь. А нядаўна пабачыў свет першы нумар літаратурна-мастацкага дадатку да часопіса "Армія" — "Армія і культура". У выданні прадстаўлены праявілі і патэтычныя творы, публіцыстыка і крытыка такіх знаных літаратараў, як М. Мятліцкі, Я. Каршукоў, М. Пазнякоў, А. Карлюкевіч, Н. Гальпяровіч, Г. Чарказян А. Сулянаў і інш. Ва ўступным слове альманаха "Армія і культура" міністр абароны нашай краіны Леанід Мальцаў павіншаваў чытачоў з юбілейнай датай Узброеных Сіл Беларусі і падкрэсліў: "...У Рэспубліцы Беларусь прафесія абаронцы Айчыны заўсёды сімвалізавала высокую культуру і маральнасць, імкненне да ведаў і выдатных твораў чалавечага гена. Гэта асабліва важна ў сучасных умовах, калі культура выступае важнейшым стратэгічным рэсурсам нацыі. Бо культура — гэта маральнае здароўе, прыгажосць і духоўнасць, дабрыня і бясстрашнасць, патрыятызм і вернасць Айчыне..."

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Беларускі вектар праектаў ЮНЕСКА

У Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА падвялі вынікі зробленага ў мінулым годзе і акрэслілі перспектывы далейшага развіцця праектаў у сферах навукі, культуры, інфармацыі ды адукацыі.

Віртуалізацыя культурнай спадчыны

Летась у межах супрацоўніцтва з Сакратарыятам ЮНЕСКА ў Парыжы Бюро ЮНЕСКА ў Маскве здзейсніла 27 праектаў на агульную суму 298 тыс. долараў ЗША. Пэўная ўвага была нададзена сферы культуры...

Так, з нагоды 200-годдзя Н.Орды была праведзена Міжнародная канферэнцыя "Напалеон Орда: жыццё, творчасць, мастацкая спадчына". У ёй прынялі ўдзел супрацоўнікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, а таксама даследчыкі з Літвы, Польшчы, Украіны. У выніку ўдзельнікі канферэнцыі выпрацавалі канкрэтныя прапановы, якія павінны паспрыяць рабоце па захаванні і даследаванні творчасці нашага земляка.

Таксама ў Парыжы адкрылася мемарыяльная дошка на доме, у якім Орда жыў падчас працы дырэктарам Італьянскай оперы.

Адным з найбольш адметных леташніх праектаў ЮНЕСКА стала выданне DVD-дыска "Беларускі народны танец". На ім прадстаўлены відэазапісы танцаў з шасці гісторыка-этнографічных рэгіёнаў Беларусі ў выкананні мясцовых жыхароў.

Яшчэ адзін праект пад назвай "Музыка Беларусі XIX стагоддзя: дыялогі культур і традыцый" прадстаўляе двухдыскавае выданне з 36 твораў 13 кампазітараў, творчасць якіх звязана з Беларуссю. Да кампакт-дыскаў дадаецца буклет з агульнай інфармацыяй пра тагачаснае музычнае мастацтва і кароткімі біяграфіямі кампазітараў.

Да таго ж, напрыканцы верасня мінулага года ЮНЕСКА арганізавала фестываль "Музыка старасвецкіх сядзібаў Беларусі". У яго рамках прайшлі спецыялізаваная выстава, "круглы стол", канцэрты ў школах і касцёлах ў Паставах.

Пад эгідай ЮНЕСКА працягвалася праца ў накірунку віртуальнай рэканструкцыі дакументальнай спадчыны і бібліятэкі князёў Радзівілаў, стварэння рэгіянальнай канферэнц-заль пад эгідай ЮНЕСКА ў Замкавым комплексе "Мір". Рыхтавалася намінацыйнае дасье Нясвіжскай калекцыі архіўных і бібліятэчных матэрыялаў.

У мінулым годзе таксама быў створаны электронны каталог "Ювелірная пластыка старажытнага Бярэся XI—XIV стст.: майстэрства і сімволіка". Упершыню ў ім уведзены ў навуковы абыход 75 прадметаў, якія прадстаўляюць 16 катэгорый ювелірных упрыгожванняў. Прайшла рэстаўрацыя Косяўскага палаца. Ён, як і Мірскі замак, стане паўнаважным грамадска-культурным цэнтрам.

Позірк у будучыню

Мяркуюцца, што сёлета ды ў будучым годзе значна павялічыцца фінансаванне праектаў праз Бюро ЮНЕСКА ў Маскве. Па словах старшыні Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзіміра Шчаснага, гэта звязана з тым, што Расія паступова пераходзіць з разраду краін-спажывальнікаў у краіны-донары сродкаў. У сувязі з гэтым бюджэт праектаў ЮНЕСКА ў сферы культуры будзе некалькі іншым...

На 2008-2009 год запланаваны працяг падтрымкі Міжнароднага фестывалю традыцыйнай культуры "Берагіня", стварэнне спецыяльнай традыцыйнай культуры і быту беларусаў Віцебшчыны ў Цэнтры народных рамёстваў і мастацтваў "Задзвінне", якая стане часткай культурнага турыстычнага маршруту, а таксама адукацыйна-інфармацыйнага цэнтра на базе Нацыянальнага мастацкага музея. Дарэчы, апошні праект будзе ажыццяўляцца з улікам вопыту Рускага музея ў Маскве.

Акрамя гэтага будзе створаны электронны каталог "Партызанская энцыклапедыя". Не абдызе ЮНЕСКА ўвагай і бібліятэчную сферу. Працягнецца пошук і выяўленне рукапісаў, выданняў з кніжнага збору вядомага беларускага роду Храптовічаў. Сфера пошукаў — бібліятэка Кіеўскага ўніверсітэта імя Т. Шаўчэнкі, дзяржаўная гістарычная бібліятэка Украіны, кнігасховішчы Польшчы ды Літвы. А таксама Саратаў ды Уфа, куды бібліятэка Храптовічаў была эвакуіравана падчас Другой сусветнай вайны.

Сяргей ДУБОВІК

"Не згінай мяне, я не сагнуся,
Не баюся ні страху, ні зла.
Нездарма я з зямлі беларускай
Непахіснай сасною ўзрасла."

Ларыса ГЕНІЮШ

Напрыканцы мінулага года Алена Кобец-Філімонава выдала кніжку "Карэльскія Курапаты. Рэха ГУЛАГа" (1937-38, расстрэльныя спісы беларусаў і асуджаных у Беларусі).

У гэтай памятлівай, спагаднай і міласэрнай кніжцы пра беларускіх пакутнікаў сталінскага часу ўзнята спрадвечная праблема сумленнасці, шчырасці і маральнасці чалавека, фізічных і псіхалагічных магчымасці яго выжывання ў згубных варунках сваёй эпохі... Гэта ўжо не першая падобная кніга пісьменніцы, якой не па чутках, а на лёсе роднай сям'і давялося спазнаць і перажыць жахі сталіншчыны. Яе бацька, вядомы пісьменнік і драматург Рыгор Кобец, на сваёй скуру зведаў і холад, і лагерную баланду, і бесчалавечныя здзекі...

Кніжка яго дачкі схіляе чытача не толькі да самотных успамінаў, жалю і спагады, але і ставіць пытанні для агульных глыбокіх разважанняў над духоўнасцю сучаснага грамадства.

Аднак мяне, як літаратара, у гэтым адметным выданні найперш зацікавіла асобная трагічная постаць адной з яе шматлікіх гераінь — паэтка Лесі Беларускай (па лагерным прозвішчы — Эрыні), ураджэнкі горада Маладзечна Люсі Марозавай. Пра яе я ўжо чытаў і раней у розных перыядычных выданнях і нават ускосна пісаў, рэцэнзуючы зборнік Валянціны Коўтун "Свяча любові" на пачатку гэтага года ў рубрыцы "Кулуары". Вось вытрымка з таго артыкула: "Азінае, што ў кніжцы ("Свяча любові". — Л. Г.) падалося няпэўным, гэта цыкл пераствораных В. Коўтун вершаў паэтэсы з Маладзечна Ларысы Марозавай, якая загінула ў ГУЛАГу, "на аснове асобных, згаданых (...) радкоў, словазлучэнняў, вобразаў, паэтычных формул..." , бо тут у мяне, як у чытача і крытыка, узнікаюць пэўныя сумненні і пытанні: а чаму гэтыя перастварэнні, без хоць якіх аўтарскіх арыгіналаў, маюць права залічвацца як творы Ларысы Марозавай, ды яшчэ і публікавацца ў кніжцы "выбранга" В. Коўтун, а не быць выдзеленымі ў паасобны зборнік? Ці не парушана тут нейкая няўвядна-тонкая літаратурная этыка, бо чалавечая маральная правата, безумоўна, на баку тых, хто "аднавіў і перастварыў" вершы пакутніцы і патрыёткі. На маю думку, лепшай памяцю і пашанай нашчадкаў была б выдзеленая кніжка (столькі графаманіі спансіруецца!) Л. Марозавай з яе трагічнай біяграфіяй, успамінамі знаёмых і блізкіх, а таксама выжываючых адналагернікаў разам з васьмі гэтымі выдатнымі перастварэннямі яе вершаў Валянцінай Коўтун... Магчыма, я памыляюся.

Вы, напэўна, таксама пагодзіцеся, што без арыгіналаў проста немагчыма спраўдзіць аўтарства тых ці іншых тэкстаў. Нават улічваючы тое, што ўкраінскі журналіст і паэт Васіль Малагуша пераклаў некаторыя з іх на рускую мову. Як мы ведаем, паэтычны пераклад — далёка не арыгінал (якравы прыклад: савецкі аварска-рускі дуэт Гамзатаў-Казлоўскі), а па словах аднаго з вядомых пісьменнікаў і ўвогуле "пераклад — гэта тое, што застаецца ад арыгінала". Вядома, у перакладзе можна данесці літару альбо дух твора, але наўрад ці ўдавалася каму цалкам захаваць яго аўтарскую гармонію. Асобныя радкі Лесі Беларускай, якія запомніліся В. Малагушы, праз пэўны час ён паспрабаваў узнавіць. На жаль, Васіль Андрэевіч у мінулым годзе памёр (пасля вызвалення з лагера ён жыў у Фрунзе, а пасля ў Мінску). Па яго словах, добра ведала Лесю і вядомая руская пісьменніца-лагерніца Яўгенія Гінзбург. Цікава, ці ёсць у яе творах і літаратурных запісах успаміны пра Л. Марозаву (М. Скобла піша, што ёсць, — паверым ці для пэўнасці правымся?) Там жа разам з Я. Гінзбург і Л. Марозавай адбывала свой лагерны тэрмін і наша пісьменніца Ядвіга Бяганская (памерла ў 1992 годзе, але, можа, у яе архівах захаваўся якія звесткі

Сястра наша Леся...

Валянціна Коўтун

Свяча
любаві

пра Лесю Беларускай)... Дарэчы, у біяграфічных звестках пра Я. Бяганскую (I том біябібліяграфічнага слоўніка "Беларускія пісьменнікі") яе месца адбывання тэрміну пазначана як "будуўніцтва першага запалярнага саўгаса "Элеген", дзе яна працавала на палях і на лесапавале"... У В. Малагушы, В. Коўтун і М. Скоблы гэта месца пазначана як лагер Эльген. Больш за тое, М. Скобла піша, што "рукапісны зборнік Эрыні-Беларускай пад назвай "Я голас ваш" вынес на волю ўкраінскі паэт В. Малагуша і толькі ў 1997 годзе перадаў у часопіс "Польмя", дзе ён і быў неўзабаве часткова апублікаваны". Першае пытанне: чаму так позна перадаў, ужо 12 гадоў як пачалася "перабудова"? Другое, сам В. Малагуша ў сваіх успамінах сцвярджае, што "арыгіналы вершаў прапалі ў лагеры падчас воб'яду" (тое ж сцвярджае і А. Кобец-Філімонава ў сваёй кніжцы)...

Родных і блізкіх самой Ларысы Пят-

Эскізны абрыс Лесі Беларускай, зроблены графікам І. Лукіным са слоў В. Малагушы.

роўны Марозавай так і не змагі адшукаць. Думаецца, нашым вядомым крэзнаўцам і літаратуразнаўцам з Маладзечна (найперш Міхасю Казлоўскаму) варта было б шчыльнай працаваць у мясцовых і сталічных архівах, пагаварыць са старэйшымі мясцовымі людзьмі (мне, прынамсі, трохі не нароўіць яе імя: чаму не беларускае Алеся, а ўкраінскае Леся, хоць разумею, што імёны Люся і Леся больш сугучныя, аднак, як мне здаецца, у гэтым выпадку ўкраінскія карані яе адкрывальніка надта ж непрыхавана прасочваюцца). ... Бо ўжо сёння з усяго, што створана вакол імя Лесі Беларускай, вымалёўваецца вельмі яркая айчынная постаць, нечым падобная да Ларысы Геніюш. Але ўсё ж, прызнаем, пакуль што яна больш міфічная, чым спраўдана ў тых сваіх праявах, якія ёй надалі вельмі рэдкія сведкі яе пакутніцкага жыцця і творчасці (ды і яны ўжо сышлі з гэтага свету). Як на маю думку, каб не пакінуць гэтую "літаратурную рэабілітацыю" ў няпэўным стане, і ў выпадку сутыкнення з неадольнымі цяжкасцямі, нам, усім разам, трэба неадкладна "кананізаваць яе міф" як **насамрэчны**, што прыкладна адбылося ў свой час з творчасцю цяпер ужо хрэстаматыйнага паэта Паўлюка Багрыма, рукапісы якога таксама "забраныя пры допыце, не захаваўся"...

Прываду тут і некаторую аргументацыю для пацвярджэння і тлумачэння сваёй пазіцыі адносна апублікаваных вершаў Лесі Беларускай ў беларускім друку, каб не быць галаслоўным.

Скажам, верш "У лясным бараку" ў анталогіі М. Скоблы "Краса і сіла" налічвае 5 строф і яны паўтараюць "перастварэнне" В. Коўтун з яе нядаўняга зборніка "Свяча любові", апроч

таго, што там у яе чамусьці 6 строф, тады як у В. Малагушы ў рускім перакладзе ўвогуле толькі 4, а 3-я не адпавядае "арыгіналу" Малагушы. Вось як трэцяя строфа гучыць у анталогіі "Краса і сіла":

*З параненай душой няветлы свет.
Сяброўкі спяць і брыгадзір Алена.
Крадуцца з волі сны, і ім наўслед
Звіняць граты калючыя Эльгена.*

А так яна пададзена ў зборніку В. Коўтун:

*З параненай душой няветлы свет.
Сяброўкі спяць... І брыгадзір Алена
(куміра сатварыў усё ж паэт!)
спіць у цянітах зла —
ўвесь боль Эльгена.*

У В. Малагушы падаюцца, як лагерны фальклор запісаны Лесяй Беларускай, такія радкі:

*Сродніліся с некаторых пор
в Кремле — икона и топор.*

То ўжо ў В. Коўтун чытаем як твор самой Лесі наступнае:

*Зрадніца ў час які змагі
ікона і сякера —
у Крамлі?
Пакуль сякера ўсюды скача,
заступніца паціху плача,
на цвергз зямню ў час пагрозы
гарачыя раняе слёзы.
...Слязінкі тыя бачыш ты
ў глыбінях вечнай мерзлаты.*

Альбо наколькі па-рознаму падаецца верш "Помнік" у трактоўках Малагушы і Коўтун (у яе ўвогуле чамусьці элегічна-запаветны жанр верша пазначаны як *жарт*). У Малагушы (спадзяёмся, у аўтарызаваным перакладзе на рускую мову) гэты верш у кніжцы А. Кобец-Філімонавай выдрукаваны так:

Памятник

*Мне поставьте на Родине милой
простой, неотёсанный ПОМНИК —
девушка с книгой в руках
(и наручники под ногами!).
Поднял голову, смотрит гордо,
открытость души не тая.
...Это образ твой,
милой мой город, —
солнцеликая юность моя.*

А вось так верш выдрукаваны ў кніжцы В. Коўтун:

Помнік

(Жартам)

*Пастаўце
мне помнік у горадзе родным:
жанчына з граніту
шытак вершаў сціскае ў руках...
Вось стаіць яна — горда і прама,
наручнікі пад нагамі.
Нагніс просты:
Дачцэ нашай — Лесі.
Яна пагарджала гадамі рэпрэсій".*

Ці не праўда, па вялікім рахунку, гэта ўсё ж розныя вершы. І падобных паэтычных трактовак вельмі шмат. А яны ж прапануюцца чытачам як арыгінальныя вершы паэтка, нават не пераклад, як у Малагушы, на рускую мову, які, дарэчы, у сваіх успамінах пакінуў такую пазнаку: "Пісала на родным беларускім мове, а на рускім у заключэнні. К сожалению, оригиналы стихов пропали в лагере во время обыска, остались только те, которые я успел перевести на русский, авторизованные Ларисой". Гэта значыць, як гучалі вершы на беларускай мове мы дакладна не ведаем і, магчыма, ужо не даведаемся. Але хоць бы аўтарызацыю хацелася б пабачыць на свае вочы.

Паўтаруся, мастацкі літаратурны твор (а тым больш творы) павінны

мець аўтарскі арыгінал альбо хоць, як у выпадку з П. Багрымам, прэтэндуючы на міфалагічнае самазацвярджэнне ў аналах нацыянальнай літаратуры, адпавядаць адзіна прынятаму "арыгіналу"... Нейк бянтэжыць сваёй нелагічнай высакпарнасцю і такі выраз ва ўспамінах В. Малагушы: "...Подходил 1948 год. Приближалась дата освобождения Леси. Она закончила работу над её заветными двумя томами: прозы — "Сага о вечной мерзлоте" и поэзии — "Я — голос ваш" (с эпиграфом из Анны Ахматовой "Я — голос ваш, жар вашего дыханья"). Ці не праўда, гэта напісана нераўнамерна як пра цёплаватэрнага савецкага літаратара, а не пра асуджаную жанчыну, якая спіць у халодным бараку і гарбаціць на лесапавале за міску баланды...

Ёсць і біяграфічная блытаніна і няпэўнасць. В. Малагуша сведчыць, што Леся сышла з жыцця добраахвотна ("Всего за несколько дней до освобождения она вдруг узнаёт, что её возлюбленный, которого она денно и ночью мысленно боготворила и во имя которого приняла всю тяжесть подневольной жизни, ещё в 1937 году был расстрелян. Как уже было сказано, измученная десятилетней лагерной жизнью, Леся Белоруска не смогла перенести этого беспощадного удара судьбы"), іншыя пішуць, што яна замёрзла выйшаўшы ноччу з барака ў двор, трэція, што сканала ад хваробы. Да прыкладу, М. Скобла сцвярджае ва ўрэзцы да публікацыі яе вершаў у анталогіі "Краса і сіла", што муж, з якім яна пабралася шлюбам у 1938 годзе, быў афіцэрам НКУУС, якога праз тры месяцы іх сумеснага жыцця расстралялі свае ж таварышы па службе. В. Малагуша паглыбляе наш досвед і ўдакладняе, што яна вельмі любіла і багатварыла мужа, і калі ўведала (1947. — Л. Г.), што яго расстралялі, то пайшла на акт самагубства... Што ж з гэтай блытаніны вынікае? Калі верыць тэксту В. Малагушы, то Л. Марозаву арыштвалі ў 1937 годзе, а калі давяраць М. Скоблу, то яна трапіла за кратаў ў 1939-м і, сыходзячы з яго выкладак, павінна была б, хоць ускосна, ды ведаць пра лёс свайго мужа... Як зразумець такія відавочныя несупадзенні ў асветленні жыцця адной асобы і такія калізіі ў паводзінах і стасунках энквэдзіста і лагерніцы, якая пісала: "Меня осудили народа уроды" (што, праўда, са слоў іншых людзей)? Ды і ўспаміны Васіля Малагушы да гэтай пары чамусьці друкуюцца не цалкам (дарэчы, усе яго публікацыі пра Лесю Беларускай "былі падрыхтаваны і адрэдагаваны аўтарам гэтай кнігі пісьменніцай Аленай Кобец-Філімонавай").

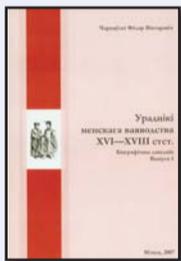
Шаноўнае спадарства, у такіх неадназначных выпадках усё павінна рабіцца прафесіяналамі па даўно прапрацаваных правілах — XXI стагоддзе на вуліцы. Дарэчы, а ці захоўваецца літаратурная спадчына В. Малагушы ў архівах Беларусі? Калі — не, то ў каго? На жаль, складваецца такое ўражанне, што ўсе мы, намагаючыся зрабіць добрую высакародную справу — літаратурнае адкрыццё па сутнасці — кінуліся ўразроб, кожны сваім шляхам, не слухаючы адзін аднаго, да адной прыцягальнай, але слаба акрэсленай мэты. Таму столькі разнабоў і неадпаведнасцей... Пара вырашыць гэтае важнае, але датклівае пытанне, сумеснымі намаганнямі. Найперш звяртаюся да даследчыкаў літаратуры, гісторыкаў і архівістаў. У нядаўняй гісторыі беларускага народа не так многа гераічных таленавітых постацей. Імя Ларысы Пятроўны Марозавай (Лесі Беларускай, Эрыні) па праве магло б папоўніць іх выбітны шэраг.

Леанід ГАЛУБОВІЧ

Кніжная паліца

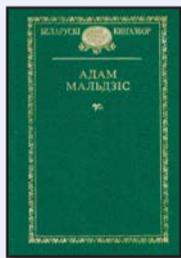
У Гомелі ў друкарні "Полеспечать" выйшаў зборнік вершаў "Выток пачуццяў" **ЛідзіАны** (Лідзіі Возісавай). Як напісана ў анатацыі, "новая кніга аўтара напоўнена жывіцтвам зместам, аптымізмам і верай". Зборнік "прэзентаваны" чытачам прадмовамі Н. Шкляравай і Г. Атропчанкі. А ў Мазыры ў выдавецтве "Колор" пабачыла свет кніжка гэтай жа аўтаркі "Следы" ("притчи в стихах", на рускай мове). Па сутнасці гэта паэтычны пераказ альбо вольны пераклад асобных сюжэтаў з Бібліі і Карана.

У Баранавіцкім выдавецтве "БелАніГал" выйшаў біяграфічны даведнік "Урагнікі (пасады, тытулы) Менскага ваяводства XVI — XVIII стагоддзяў" **Фёдара ЧАРНЯЎСКАГА**. У зборніку "зроблена спроба апісаць жыццё людзей, якія складалі эліту ваяводскай шляхты і аказвалі вялікі ўплыў на развіццё падзей у ваяводстве, паказаць іх маёмасны стан, сямейныя сувязі і ўзаемаадносіны."

У выдавецтве Зміцера Коласа пабачыла свет казачная аповесць "Малы і Карлсан-3-гаху" сусветна вядомай шведскай пісьменніцы **Астрыд ЛІНДГРЭН**. Пераклад зрабіў Ю. Жалезка.

У выдавецтве "Кнігазбор" пабачыла свет "Выбранае" **Адама МАЛЬДЗІСА**. Прадмова Г. Кіслява і В. Чамярыцкага. У кнігу ўвайшлі лепшыя літаратуразнаўчыя і гісторыка-культурныя творы аўтара — яго першая кніга "Творчае пабрацімства", а таксама скарочаны варыянт даследавання "Беларусь у лютэраў мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя" ды іншыя матэрыялы вядомага пісьменніка і даследчыка.

У выдавецтве "Кнігазбор" выйшла кніга "Выбранае" **Зарыяна ДАЛЭНГІ-ХАДАКОўСКАГА**. "Беларускі чытач упершыню пазнаёміцца са стапачнай славага беларускага славяназнаўца (сапраўднае — Адам Чарноцкі; 1784 — 1825), якога А. Пушкін называў "известным любителем древностей" і якога цанілі М. Гоголь, А. Міцкевіч, І. Лявель ды іншыя дзеячы літаратуры і культуры."

У Нямецчыне пабачыла свет новая кніга **Аляся РАЗАНАВА** "Das dritte Auge". Гэта выбранае пунціры ў перакладах на нямецкую мову з паралельнымі аўтарскімі арыгіналамі. Пераклала пунціры Эльке Эרב. Пасляслоўны артыкул пра арыгінальную творчасць А. Разанавы напісала Ілма Ракуза.

Працуючы ў архівах, В. Чарнатаў знайшоў шэраг важных дакументаў, якія сведчаць пра рознабаковую дзейнасць гэтай асобы. У. Кароль быў таленавітым чалавекам (архітэктар-мастак, дзяржаўны дзеяч, навуковец і педагог). І які б бок творчых граней не разглядаў аўтар кнігі, за кожнай яго старонкай лёгка праглядаецца яркая індывідуальнасць са своеасаблівым маштабам мастацкага бачання свету. Прыкладам, В. Чарнатаў трапіна прыкмеціў, што тэма "героікі" ў архітэктурных творах У. Карала (галоўпачтамт, помнік "Перамогі" ў Мінску, адміністрацыйны будынак у Полацку, мемарыяльны комплекс "Брэсцкая крэпасць-герой" і інш.) не выпадковая: яна народжаная дзякуючы чуйнаму ўспрымання душы беларускага народа.

Сваім мастацкім абліччам не толькі сталіца нашай краіны, але і іншыя гарады, адносна маладыя ўключаны — Светлагорск, Салігорск, Наваполацк — радуюць жыхароў і гасцей багаццем яркіх уражанняў. Сёння мала хто ведае, што ўсё гэта творчы ўнёсак шматлікіх спецыялістаў разам з талентам Уладзіміра Карала.

На мой погляд, цікава задума кампазіцыйна-змястоўная частка з кароценькімі ўспамінамі сучаснікаў, якія добра ведалі Уладзіміра Адамавіча як творца, дзяржаўнага дзеяча і педагога.

Уладзімір Кароль зрабіў істотны штурх у агульны партрэт свайго пакалення. Яго творчасць і пасення застаецца высокім узорам служэння мастацтву.

Г. СЫСОЕЎ, заслужаны архітэктар БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР

пранізаны нейкім срэбраным святлом нядаўняга мінулага.

*Бабушка беліла
на лугу холсты.
В бочки наносила
из ручья воды.
Солнце — на рассвете,
вечером — луна
Слили в бочки эти серебра
сполна.*

І невыпадкава ў вершах пра бабулю — яркія вобразы, а часам і сапраўдныя творчыя знаходкі. Яны народжаны стваральнай Любоўю:

*Собирала опадыши
Моя бабушка,
Плакала —
Вспоминала о Васеньке,
О Володе и Дуне.
Все опадыши падают одинаково,
Когда ветер в ветви
Больно дунет...
«Все опадыши падают
не для радості...»
Споткнулась о сердце
свое и умолкла...*

Тэма Айчыны аб'ядноўвае кнігу ў адзіную песню-прызнанне сыноўняй любові і служэння. Так, у цыкле "Пробуждение" аўтар звяртаецца да чытачоў: "...И всем расскажите в высоком зените: милей белорусской земли не найти". У цыкле "Родное" ён з болей гаворыць аб разбурэнні былой нашай вялікай дзяржавы і просіць Анэла Белай Русі абараніць родную зямлю ад усякай нягоды.

У душы паэта пастаянна гучыць пытанне: "Что я могу сделать для людей, для родной земли?" І за адказам ён звяртаецца да свайго сэрца, каб і паэзіяй служыць роднай Айчыне.

"Але ў чым тайна?" — запытаецца дапытлівы чытач. Кніга Б. Бележэнкі "Тайна иволги" запрашае да адкрыцця свайёй душы, да сустрэчы з самім сабою.

Наша глыбінная сутнасць, святло, якое гарыць у чалавечай душы і азарае яго жыццёвы шлях і ёсць наша самая вялікая тайна, пазнаць якую ва ўсе часы заклікалі мудрацы. У кожнага — свая тайна, свая песня і свая івалга, якая здольна абудзіць душу.

Тамара ГУСАЧЭНКА

Мне даўно хацелася напісаць пра Вячаслава Чарнатава — архітэктара, даследчыка, мастацтвазнаўца, педагога; пра змястоўныя гутаркі з ім, з якіх давялося даведацца шмат новага, пазнаваўчага. Упершыню мы сустрэліся ў 1968 годзе, калі мне па волі лёсу прыйшлося працаваць галоўным архітэктарам у інстытуце "Белгипроторг". У 1980-м Вячаслаў Чарнатаў падарыў мне сваю першую кнігу "Сынам Айчыны". Я зразумеў, што яе аўтар — і сучасны архітэктар, і глыбокі даследчык, які грунтоўна і палёгкова перадае не толькі пераемнасць ратнага подзвігу, але і пераемнасць манументальнага мастацтва Беларусі.

Майстры каменнага летапісу

Пачынаючы з 1989 года, маю бібліятэку сталі папаўняць іншыя кнігі В. Чарнатава з серыі "Майстры каменнага летапісу": "Георгий Заборский", "Абрам Духан", "Станислав Шабуневский". Сёння ў мяне ў руках чацвёртая кніга з гэтай серыі — "Владимир Кароль".

Кнігі гэтай серыі адраствалены перш за ўсё маладым архітэктарам, якія пачынаюць свой цярністы шлях да вяршынь доўлідства. Выданні таксама зацікавяць спецыялістаў сярэдняга і старэйшага ўзростаў, якія звяртаюць сваю творчасць з майстрамі архітэктары. Не сакрэт, што гісторыя архітэктары ўяўляе сабой вялікі свет, які пастаянна змяняецца і вельмі хутка развіваецца. Для дапытлівых ён адкрывае свае таямніцы і сакрэты. Праз прызму творчых партрэтаў айчынных доўлідаў аўтар дадзенай серыі імкнецца данесці да чытача гісторыю нашага доўлідства. Прадметам своеасаблівых навуковых да-

следаванняў Вячаслава Чарнатава паўстаюць лёсы беларускіх архітэктараў.

Ведаў аб прафесійным узростанні мастацка-эстэтычнага боку беларускага доўлідства вымагаюць адчування жывой сувязі паміж сучаснасцю і мінулым. Яна дапамагае сучаснікам распазнаць сапраўдную прыгажосць у тым ці іншым творы архітэктары. Бо стасункі з сапраўдным творам мастацтва надаюць кожнаму, хто спасцігае яго сутнасць, радасць пазнання і навізну свега адчування.

Трэба сказаць, што гэта серыя — годны ўнёсак у справу духоўнага адраджэння культуры беларускага народа. Адметна, што з кожнай кнігай паляпшаецца не толькі дасціпнасць даследавання, але і выразнасць формы літаратурнай падачы матэрыялу. Я вельмі добра ведаў Уладзіміра Карала (1912 — 1980) — народнага архітэктара СССР. Гэта быў шматгранна адораны і таленавіты архітэктар-мастак, які на

працягу трох дзесяцігоддзяў з'яўляўся лідэрам беларускіх доўлідаў.

Гартаючы старонкі кнігі, знаходжу новыя цікавыя факты з творчай біяграфіі майстра. В. Кароль быў "тытанам працаўніком" архітэктары, акумулюючы ў сабе тэарэтычныя ведаў, практычны вопыт і талент арганізатара. Ён здолеў гэтыя асабістыя якасці выкарыстаць пры вырашэнні важных дзяржаўных задач па аднаўленні і перабудове шматлікіх гарадоў Беларусі. Адна з яго галоўных заслуг — укараненне ў практыку навуковых дасягненняў айчынных вучоных.

Вячаслаў Чарнатаў падкрэсліў, што Уладзімір Кароль быў своеасаблівым "збіральнікам" архітэктурных сіл рэспублікі. Можна назваць дзесяткі імён вядомых зараз майстроў архітэктары, якія звязалі сваё жыццё і творчасць з нашай краінай выключна дзякуючы намаганням Уладзіміра Адамавіча.

«Тайна иволги» Барыса Бележэнкі

Чалавека заўсёды вабіць нейкая тайна: у ім закладзена патрэба адкрываць, пазнаваць, даследаваць... "Тайна иволги" — новая кніга паэта Барыса Бележэнкі, што выйшла ў Віцебску, ужо сваёй назвай прыцягне ўвагу чытача, стомленага літаратурнымі штампамі.

У аснове яе — цыклы вершаў, што тэматычна ахопліваюць розныя падзеі жыцця аўтара, яго разважанні, тонкія назіранні свету прыроды, чалавечых адносін. Гістарычны фон, на якім адбываюцца гэтыя падзеі, толькі больш выразна адцяняе асобу самога паэта — патрыёта свайёй Айчыны, які горача любіць родны народ, сваю зямлю, кожную вёсачку, дзе "аист мне машет черной косыночкой", дзе "ромашки, наклоняясь под ветром, целуют придорожные камни родной земли". "Тайна иволги" — гэта споведзь шчырай, адкрытай душы, што абуджаецца для самапазнання. Свет прыроды, Боская прыгажосць якога апяваецца стагоддзямі, стаў тым храмам, дзе аўтар адкрывае сваю душу.

*Кто сказал, что темно
в наших вечных лесах?
Вот явлюсь в глухомань —
и наступит прозренье.
Вдруг всю душу, как молнией,
что-то пронзит,
И она исповедно готова
открыться.*

Паэту асабліва блізкая родная прырода, можа, таму, што ён нарадзіўся і вырас у вёсцы. З дзяцінства шчыраваў на зямлі.

Кніга адкрываецца цыклам "Иволга". Разам з аўтарам мы ўваходзім у векавыя лясы — "боровую знамую синь" і заміраем ад трэляў івалгі, якія кранаюць глыбінныя вытокі нашай істоты.

Вобраз івалгі становіцца сімвалам абуджэння душы, што пачынае спасцігаць сябе і сутнасць існага.

Удалечыні ад гарадской мітусні душа паэта адчувае сваю роднасць з усім наваколем, і духоўнае святло, якое звязвае чалавека з жывой прыродай, дапамагае яму "глава за главой" чытаць кнігу леса. Асэнсаванне гэтага ўнутранага працэсу нараджае вобразы, якія пановаму адкрываюць звычайнае: "сосны в янтарных слезах", "ручей лесной, как будто бы ручной", "травинки, что спешат вдоль земляничной узенькой тропы". Мы захапляемся палітрай прыроды, дзе "алела клюква жарким покрывалом", дзе "дождь... закипел", "где прохладная отрада греет сердце, словно хмель". Вось як Б. Бележэнка звяртаецца да кроплі сонца, што жыве ў пшанічным зярнятку:

*На чьей лагони ты теперь
застыла,
Частица всемогущего светила?*

Асаблівы паэтычны светапогляд Б. Бележэнкі дазваляе яму ўключыць у тэкставую канву казачныя вобразы, не парушаючы ўнутранай гармоніі і складу твораў. Ды і сам чытач так прагне незвычайнага! Мы сапраўды верым, што аўтар "в ночное волил неземного коня со звездой во лбу, а глаза — два огня". Мы верым, што ён здольны спалучыць казку і быль: "я ведь солнце качу далеко-далеко..." Паэтычная творчасць адбываецца на духоўных узроўнях, якія абдымаюць сусветныя глыбіні і вышыні, дзе ўсё немагчымае для звычайнага розуму — магчыма.

Усю кнігу пранізвае любоў паэта да беларускай зямлі, яе прыроды, тайны якой чалавеку патрэбна адкрыць. З асаблівай пяшчотай паэт гаворыць пра сваю бабулю, і вершы, прысвечаныя ёй,

Ксенія
ШАРЖАНОВІЧ

Сінь астылых маіх нябёс.
Нам нічога ўжо непатрэбна
Безвыходнасцю забіваць...
Глянь, над плошчаю стужкай
срэбнай
Журавы за вясной ляцяць.
З імі наша сплыло каханне
І пшчотнасць упала з плеч.
За халодным нямым світаннем —
Боль пакутлівых несустрач.
Час загоіць маўчанне раніц
Ты забудзеш усё... Наскрозь...
Больш не здолеюць словы раніц
Сінь бяскрылых маіх нябёс.

Сяргей
РАБЧУН

дзе сабою я марыў застацца.
Толькі веру, што ўсё ж па вясне
той, хто прыйдзе са мной развітацца,
у чымсьці лепшым паўторыць мяне.

Паэт і вецер

— Скажы мне братка Вецер,
спытай паэт свавольны, —
Хто — ты ці я — на свеце
крылаты больш і вольны?

— Дзівак!
Ты вязень слова, —
ў адказ вятрыска кажа, —
а мне не трэба мова,
туга душы не смажыць.

Я вольны, бо я вецер,
па свеце я вандрую...
А ты — вар'ят, Паэце,
таленавіты дурань.

Неаднойчы было —
я губляўся ў дарозе,
калі сэрца вяло
басаножа па марозе.

Адляталі гады,
і я блытаў заўсёды:
дзе той шлях — да бяды,
а дзе той — да свабоды.

І нарэшце забыў,
кім на свет нарадзіўся
і свабоду згубіў,
і бяды не пазбыўся.

Як ад болю ў начы ні крычы,
адгукнуцца адно крумкачы,
адгукнецца заваяў зіма
і, нарэшце, — пакута сама.
Ты палёжку ці знойдзеш у тым?
Ці згадаеш, што быў маладым?
Што раней тваіх сноў уначы
не трывожылі так крумкачы?

...Сцяўшы зубы, цяргі і маўчы.
Не крычы уначы, не крычы.

Дарогі

Дарогі, дарогі...
Надзеі, трывогі...
У кожнай дарогі
свой арыенцір.
І як у ракі —
перакаты, парогі
і свой небяспечна-загадкавы вір.

Не мала даніны аддаў я дарогам.
Цяпер, калі зведаў дарогу сваю,
стаю перад гаем, нібы перад Богам,
і кожнай бярозцы "асанну" п'яю.

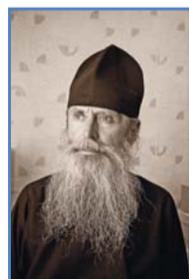
Зязюля

Зязюля у лесе кукавала.
І я на ішчасце загадаў,
каб мне гадоў нашчыравала
і маладых яшчэ забаву.

"Ку-ку, ку-ку", — гады лічыла.
І я за ёю ўслед лічыў.
Мне сэрца хворое лячыла,
нібы сам Бог ёй даручыў.

І ёй здавалася ўсё мала:
"Ку-ку, ку-ку, здаровы будзь!"

Зязюля доўга кукавала,
дзівачка. Столькі не жывуць.

ЗЬНІЧ

...Мінск, 1941— 1944...

(адзін з маіх найпершых успамінаў
з далёкае пары вайны Айчыннай)
— Іду я — хлопчык, мусіць,
трохгадовы —
ад дабрадзеляў — Гусевых — дадому...
...Мікола Іванчыч Гусеў быў мастак...
партрэты маляваў —
звышадмыслова...
(нямецкіх афіцэраў)...
адным словам,
пры ім не быў галодны я, бядак...
...дарэчы, у сваёй хаце, пад страхом,
ён прытуляў і нашых партызан...
прытулку больш надзейнага,
чым там,

знайсці было няпроста —
той вайною...
...дык вось, іду аднойчы я дахаты...
яшчэ далёка да сустрачы з татам —
прыгожым лейтэнантам, што прынёс
ласункаў торбу,
да якой прырос вечна галодны я
(часоў нямецкіх)...
а потым — сыты
(увесь час свецеці)...
...дык вось: іду...
садзіцца сонца ў хмары...
ў суквецці фарбаў — сэрцайка тану...
забыўся пра нягоды, пра вайну...
пра цельца крохкае сваё... —
і ў марах —
без успамінаў, без Зямлі — існую,
абняўшы ўвесь Сусвет
тугой салодкай...
анёлаў крылы —
цеплынёй дрыготкай —
бы атулілі немачнасць маю...
...нябачны Бацька быццам пазіраў
на немалую татку... лёс ягоны важны...
і, пэўна ж ведаў,
што калісь ён скажа
і пра гэты ўзлёт —
як выспе пара...

...ад базавых пахаў
маленства майго — да пахаў палыну
ў заснежанах скронях —
шукай я таемнага водару ўлонне,
што стрэне душы
ля жыцця берагоў... —
...сядзібы паноў —
на далёкіх узгорках...
да царскіх палацаў мне ўвек
не дайсі...
дзе ж той,
Хто у прывідным дольным жыцці
нібыта далей за далёкія зоркі?..
...і ўбачыў —
за ззяннем бясконцых кругоў
дапытлівых думак —
аб Тайнах апошніх
абіцеляў Божых:
...Дом Божы —
ля каменя сэрца майго...
...і грукае ў гэты камень
Хрыстос...
і пільна ўзіраецца,
быццам за краты.
...але вобраз Божы,
грахамі распяты, —
ў труне майго сэрца
яшчэ не ўваскрэс...

...ад базавых пахаў
маленства майго — да пахаў палыну
ў заснежанах скронях —
шукай я таемнага водару ўлонне,
што стрэне душы
ля жыцця берагоў... —
...сядзібы паноў —
на далёкіх узгорках...
да царскіх палацаў мне ўвек
не дайсі...
дзе ж той,
Хто у прывідным дольным жыцці
нібыта далей за далёкія зоркі?..
...і ўбачыў —
за ззяннем бясконцых кругоў
дапытлівых думак —
аб Тайнах апошніх
абіцеляў Божых:
...Дом Божы —
ля каменя сэрца майго...
...і грукае ў гэты камень
Хрыстос...
і пільна ўзіраецца,
быццам за краты.
...але вобраз Божы,
грахамі распяты, —
ў труне майго сэрца
яшчэ не ўваскрэс...

...ад базавых пахаў
маленства майго — да пахаў палыну
ў заснежанах скронях —
шукай я таемнага водару ўлонне,
што стрэне душы
ля жыцця берагоў... —
...сядзібы паноў —
на далёкіх узгорках...
да царскіх палацаў мне ўвек
не дайсі...
дзе ж той,
Хто у прывідным дольным жыцці
нібыта далей за далёкія зоркі?..
...і ўбачыў —
за ззяннем бясконцых кругоў
дапытлівых думак —
аб Тайнах апошніх
абіцеляў Божых:
...Дом Божы —
ля каменя сэрца майго...
...і грукае ў гэты камень
Хрыстос...
і пільна ўзіраецца,
быццам за краты.
...але вобраз Божы,
грахамі распяты, —
ў труне майго сэрца
яшчэ не ўваскрэс...

Беларусь

...Царкоўнае й зямное права
злучала ў сэрцах напасткі...
і ты ўстаяла — праз вякі —
як Праваслаўная Дзяржава...
...а дух ліхі не для забавы —
як люты звер на нас паўстаў:
бо славім Госпада Хрыста
Сімфоніяй Царквы й Дзяржавы.

...Хрыстос уваскрэсе! —
Ўсялісна ўваскрэсе!
і рэха — як гром веснавы
ў паднябессі...
і рэха — у сэрцах...
і рэха — у песнях...
і вера, што кожны
ў Хрысце ўваскрэсне!..
...і цемрадзь адыдзе...
і гора расстане...
і смерць, быццам прывід
пад сонцам світальным,
міне ва ўспамін паўнаты
Дабравесця...
— Хрыстос уваскрэсе! —
Ўсялісна ўваскрэсе!

...мятлічак б'еца аб цёмнае шкло...
сонца — за ім...
але шкло не пускае...
крыльцы знямогі...
і сэрца ў адчай... —
вера згасе...
і дух заняло...
...гром грымнуў раптам —
на небе ясным...
чорнае шкло — рассыпаецца ўшчэнт...
мятлічак промень — нібы сантымент —
крыльцам кранае —
пшчотна і ішчасна...
...росы-слязінкі ў вейкі ўп'яло
ветрыка лёгкага й хмаркі дыханне...
сэрца салодка трыміць у каханні...
і горка шкадуе... —
пабітае шкло...

...мятлічак б'еца аб цёмнае шкло...
сонца — за ім...
але шкло не пускае...
крыльцы знямогі...
і сэрца ў адчай... —
вера згасе...
і дух заняло...
...гром грымнуў раптам —
на небе ясным...
чорнае шкло — рассыпаецца ўшчэнт...
мятлічак промень — нібы сантымент —
крыльцам кранае —
пшчотна і ішчасна...
...росы-слязінкі ў вейкі ўп'яло
ветрыка лёгкага й хмаркі дыханне...
сэрца салодка трыміць у каханні...
і горка шкадуе... —
пабітае шкло...

Вечарэ. За вокнамі люты.
Ціха падаюць зоры на снег,
Быццам вецер, свабодны, няскуты,
Іх змятае з заснежанах стрэх.
Спіць даўно нерухомае поле
Пад самотны напеў завірух,
І так радасна рвецца на волю
Кожны пах, кожны гук, кожны рух...
Як раней да душы была восень —
Сум алеі і бераг нямы,
Так вось зараз марозная просінь
Разбудзіла любоў да зімы.

Я магла б намаляваць цябе
На планеце сваіх мараў.
Не паспела — сустрэла.
Намалявала на планеце
Сваёй памяці.

Аксана Спрыгчан

Малюю каханне
На восенскім небе
Каларовымі фарбамі...
Вось яно —
Маё Сонца —
Светлае,
Але ўжо бездыханна-
Халоднае...
Вось птушкі,
Што нясуць
Мае мары
На стомленых
Крылах
У краіну
Каханья,
Якога няма.
Вось — восень,
Жоўтая і духмяная.
Яна яшчэ пахне
Табой.

А дзе ж ты?
Хіба за заслонай
Дажджу,
Што з веданнем справы
Кладзе фарбы
На вільготнае акно,
Дзе я марна
Выводзіла
Пэндзлем
Шчасце...
Вось такі мадэрнізм —
Займшэлая восень
Праз тонкае шкло
Шкадавання
Разбітых надзей...
Але ўсё
Недарэмна,
Недарэчна...
Дарэчы...
Сонца і дождж —
Хутка будзе вясёлка?..

Мора смутку запоўніць памяць:
Захлынецца душа ад слёз...
Больш не здолеюць словы раніц

Фаварыт

Аднойчы й мне пашанцавала:
сустрэўшы позіркам спакусным,
мяне Фартуна цалавала,
нібы каханага, у вусны.

Я ж не ліслівіў перад ёю,
і, можа, тым не задаволю,
што не назваў яе сваёю
багінняй сэрца аніколі.

Цяпер за тое мне і помсціць
самайлюбёная кабета
і да сябе не кліча ў гасці
непаслухмянага паэта.

Але, назваўшыся ёй братам, —
менш ёю пешчаны, чым біты, —
я усё ж застаўся тым жа фатам,
Фартуны дзёрзкім фаварытам.

Госця

Пад настрой надвор'е, не сакрэт.
Хоць азяблы, хоць заледзянелы, —
паглядзі, які навокал свет:
ад бяроз і снегу белы-белы!

Ці не дзіва гэта, ці не цуд!..
Мне даўно ўжо так не харашэла.
Быццам жыў дагэтуль без прастуд,
з духам згоды не губляла цела.

А быць можа, ўсё куды прасцей —
сэрца прагне юнай весялосці...
Ах, як доўга я чакаў гасцей.
А прыйшла — і засталася — Госця.

Расстаюся ўсё больш, расстаюся
з дарагімі і блізкімі мне
і сам-насам, як воіт, застаюся
з думнай поўняй у змрочным акне.

Сталі звыклымі ўжо расставанні.
Не вярнуць адквітнейшай вясны.
Ах, якімі былі спадзяванні!
Ах, якія мне сніліся сны!..

Залатыя мае, маладыя
адцвілі сон-травой гады.
Павароты і спускі крутыя
не туды завялі, не туды,

Фота Кастуся Дробава

Жытнікі

Апавяданне

Прапануем увазе чытачоў "ЛіМа" апавяданне з творчай спадчыны выдатнай беларускай паэтэсы, празаіка, перакладчыцы Анэлі Тулушавай, якой на пачатку лютага гэтага года магло б споўніцца 70...

Анэля ТУЛУШАВА

— Ну як? Усё? — Мне не цяпелася ўбачыць Мясечку.

— Усё, — смяялася хлопцы, — але вы сталі зялёным.

Я раззлавана адказаў: — А, усё роўна. Пазнае. Пайшла, — сказаў я.

Нарэшце мы пачылі сенажаць, на якой завіхаліся людзі, сярод іх быў і Абыяк. Мы спыніліся ваддал, каб не перашкаджаць.

— Не коўзай, не коўзай! — крычаў Абыяку старэнькі дзядок. — Ты ж не на печы. Развучыўся, развучыўся ў кабінетах... сваіх.

Мальчы ўчулі "кабінет" і сталі хіхікаць:

— Гэта дзед Тузік.

— А жанчыны?

— Цётка Насця з Янкай.

— Дзядзька Адам, — закрывалі хлопцы, — да вас!

Абыяк стагаваў сена. Яму дапамагалі дзве жанчыны.

— Артыст прыехаў!

— Ну і зьдзіні ж вы, — засмяяўся я. — Самі ж размалявалі, — і пумахаў рукой Абыяку, які ўжо заўважыў мяне, але не спынаўся падыходзіць, бо, відаць, хацеў закончыць справу. Ён, па-гаспадарску, з граблямі агледзеў яшчэ раз стог, і толькі тады падышоў пада-роўкацца:

— Здароў, артыст.

— Добры вечар.

Мы селі на капу, закурылі.

— Ты тут аспярожна, сена ж, — папярэдзіў Абыяк.

— Ага, бачу.

Падышлі да нас і астатнія. Цётка Насця кінула мне, дзед Тузік прыклаў руку да каргуза, а Янка толькі моўчкі стральнула ў мой бок вачамі.

— Лета... — заўважыў я, не ведаючы, як пачынаць размову.

— Ага, добрае лета, — падхапіў дзядок, — сена ў час дагледзелі, а то бывала — дажджы і дажджы. Вымакне, гарыць, прэе.

— У адпачынак да нас, ці што? — пацікавілася цётка Насця.

— Па справе, — адказаў я і кінуў на Абыяка.

— Дык тады мы пойдзем, — загадалася жанчына, — пагаманіце.

Яна шагнула нешта на вуха Тузіку, кінула Янцы.

Дзядок тут аж усхапіўся, Янка таксама ўзнялася, але памарудзіла, развязаючы хусцінку, і раптам:

— Хочаце жытнікаў?

— Дзякуй, — я ўзяў з яе далоні некалькі арэхаў.

— Дзядзька Адам, ваш артыст зялёненькі, — сказала, быццам праспявала: — Зя-лэ-нень-кі! — Засмяялася, пазвала мальчых:

— Пайшла купацца.

Абыяк моўчкі правёў Янку вачыма. Глядзеў услед ёй і я. Заходзіла сонца, лагчынамі поўз туман, і на траве ўжо ляжала вичорная раса. Янка ішла напярэсткі па нярошанай траве, і за ёй бегла зыбкая стужка духмянага травастою.

— Ну? — абярнуўся да мяне Абыяк. — Чым абавязаны?

— За дапамогай і парадай да вас.

— Галоўурач паслаў?

— Ды я там яшчэ і не быў. Я ж у водпуску. Маці мая занядушала.

— А ты?

— Што я? Не ведаю, не разбіруся. Вазіў у райбальніцу... Вазіў-вазіў... Нешта з нагой, ступіць не можа. Ці не парайце што?

— Вы маладыя, вучоныя, а я стары чалавек, — раптам усхапіўся, зазваў Абыяк. — Стары ўрач. У мяне ціск. І, наогул, дайце мне падстарэць адпачыць і ад стогнаў, і ад халатаў.

Абыяк, не развітваючыся, нырнуў у палатку. Я збянтэжана пазіраў на свае выпашчаныя штаны, на босыя ногі, чорныя ад тарфянога глею. Цямнела. На луг асеў туман.

першы водпуск. Тым болей, што з сябрамі была дамоўленасць плаваць на плягах па рэках Беларусі.

Але з плягамі нічога не атрымалася: нечакана захварэла маці і мне прыйшлося спраўляцца за яе па доме. Маці скардзілася на востры боль у пятцы. Дыягназы мае мяняліся з дня на дзень, а боль не памяншаўся.

І тады, згараючы ад сораму, я звязіў маці ў райцэнтр, але і там нічога нам не сказалі. Ні мазі, ні гарачыя ванны не дапамагалі, а водпуск заканчваўся, і мне трэба было вяртацца на працу за чатырыста кіламетраў ад дому.

І тады я ўспомніў пра Абыяка. Пайшоў, адбіў яму тэлеграму. Адаказ прыйшоў адразу ж, на другі дзень: "Абыяк звольніўся. Ён у Сасноўцы ў стрычнага брата. Тося." Мне здолася, на мяне ўпала неба.

— Вар'ят! Стары крыўляка! Да пенсіі ўсяго год, — ляўся я, шукаючы на карце Сасноўку. Іх аказалася некалькі, і мне прыйшлося па тэлефоне высвятляць вобласць і раён:

— Тось, якая яго муха ўкусіла? — крычаў я ў трубку.

— Прыедзеш, раскажу, — паабяцала Тося. — Мы самі ніяк апамытацца не можам.

— Перадай галоўнаму, што я затрымаўся. Маці хворая.

— Добра.

— А ты... — хацела нешта яшчэ сказаць Тося, але тэлефаністка ўдакладніла:

— Вашы пяць хвілін закончыліся, — і адключыла.

Сасноўка, якую я адшукаў, пратопаўшы пехатой ад цягніка кіламетраў востам, аказалася вёскай двараў на дваццаць. Выган з гусямі і каровамі, пад вонькамі, у гародчыку — вярціні і мальвы. Па адзінай вуліцы разбрыліся сосны, дубы, рабіны, яблыні. Ціхі, лясны прыгулак. Спакой і лагодна.

Каля студні абліваліся вадой з цэбра вясковыя хлапчкі. Я спыніўся, каб папытаць, дзе жыве Абыяк. Называць старога чалавека мянушкай мне здолася няёмкім, і я паспрабаваў угадаць імя рэнтгеналяга. Дзе там! У бальніцы яго ніхто не зваў інакш, як Абыяк, і ў вочы, і за вочы. Рэнтгеналяг прывык і не крыўдзіўся. А тут — вёска. Тут жыве брат. Пусці толькі на языкі гэтых мальбоў мянушку, тут жа разнясуць яе па ўсім свеце.

— Хлопцы, — падазваў я мальчых, — дзе тут дзядзька Адам жыве?

— Дзядзька Адам? — перапытаў адзін з іх.

— Брат тут у яго, — дадаў я.

— Мясечка? — не затрымаўся адказ. — Вось іх хага. Насупраць студні.

Я падзякаваў і пайшоў да Мясечкі, але мяне дагнаў той жа хлапечы голас:

— Дзядзька Адам на сенажаці! За Буснежкам. Калі хочаце, адвядзём.

Мяне павялі гародамі, бульбянымі межамі, пасля ўзлескам і лугам.

— Разуйцеся, — парайлі мальчы, — там далей пырскаўка.

Пырскаяўкай аказалася тарфяная зыбучка. Неаспярожна ступіў неш — і цябе з ног да галавы абдасць чорнай ліпчай жывыкай.

Відаць, выгляд мой быў не лепшы чым у чвары з балота, бо, калі я нарэшце перамог пырскаўку і вылез на сухую купіну, хлопцы так і палялі на траву. Адшароўвалі мяне ўсім кагалам. Рэчка была далёка і мяне адшкарбалі травой.

зьялёнага кафтанчыка, укінуў у рот, ціскаючы зубамі.

— Спеды? — пацікавіўся Адам.

— Ага... А знешне — зялёны...

— Вось-вось, і я так думаю.

— Ну, будзь! Як-небудзь заеду. Прывітанне калегам.

Ён паківаў галавой, папаптаўся на месцы і пайшоў ад мяне, аспярожна, паціху, нібыта нёс на плячах цяжкія гіры. Адчуў мой погляд, абярнуўся, крыкнуў:

— Звазі на рэнгтен. Мо інароднае цела. І — пазвані, як яно ўсё абярнецца. Чуеш? Пазвані.

Доўга і нуднай здалася дарога назад, у вёску. Мне было прыкра за самога сябе: ішоў і ляўся:

— Мядуза, бесхрыбетнік! Агульнай мовы не знайсці... А яшчэ ўрач. У Мясечкі нешта здарылася...

З сябе пераклучыўся на Мясечку:

— Таксама — падаруначак... Жытнікамі адкупіўся...

І тут мяне апякла здагадка, ён жа гаварыў пра нас, зялёных. Так-так, зялёныя, а спелья... Прамашка, брат... Відаць, памыліўся ў дыягназе, і не можа сабе дараваць. Ну, вядома! Як жа я раней не здагадаўся? Мне карцела вярнуцца і пабыць хоць дзяснік з Мясечкам, але непакоіла думка пра маці, як яна там.

Амаля ля вёскі мяне дагнаў на матачыка незнаёмы мужчына. Ён затармазіў побач са мной, саскочыў прывітаўся:

— Добры дзень. Иван Мясечка.

А вы — Ігнатавіч?

— Ігнатавіч.

— Вам званілі.

— Што-небудзь з маці?

— Паклаў ў бальніцу. Рэнтгеналяг заключыў — трапіла іголка.

— Аперыравалі?

— Ага. Тэмпература.

Вось табе і... Родную маці не распытаў, што і як!

— Садзіцеся, падвяду да чыгункі, — напамінуў пра сябе Иван, — цягнік праз гадзінку.

Иван падвёз мяне свечасова. Развітваючыся, я не ўтрымаўся, каб не папытаць пра Янку.

— Иван Адамавіч, а кім вам даводзіцца Янка?

— Пляменніцай. Яна дачка Адама.

— Ён жа халасты!

— Ага. Нежанаты. А Янку ўдачарыў. Бацькі яе загінулі.

— Даўно?

— Гадоў востом.

— А вы і не ведалі.

— А ён — такі. Пра сябе не раскінецца гаварыць.

Мне карцела яшчэ запытацца, чаму Абыяк апынуўся ў вёсцы, але падыходзіў цягнік, і я заспяшаўся разам з усімі да вагонаў.

Маці сустрэла мяне вінаватай усмешкай:

— Бачыш, сыноч, колькі клопатаў людзям нарабіла.

— Балюча было?

— Ды... і не чула нават... Прыехаў быў малады доктар на другі дзень пасля твайго ад'езду, зноў мяне агледзеў, распытаваў пачаў, ці не ўкалола я чым нагу. "Укалола, — кажу, — але думала, стрэмку ў нагу загнала. Некалькі дзён ступіць не магла, потым абыхлося".

— А маўчала! — папракнуў я.

— Дык я ж забылася! — апраўдвалася маці, — а ты не вельмі распытваў... потым абыхлося.

— Добра, што абыхлося. Урач гаварыў, што праз тыдзень швы здыме, можна будзе пачынаць хадзіць паціху.

— А я без цябе наплакалася. Хворыя з суседняй палаты раскавалі, як у адной жанчыны іголка аж да сэрца дайшла. Думала, памру і цябе не ўбачу.

— Ты тут наслухаешся. Аж да сэрца?

— А то і не!

— Вядома, не.

— Адкуль ты знаеш?

— Вучылі на тое.

— Дужа ж вы, маладыя, настаўнікаў слухаеце. Болей пра дзевак думаеце. Навукі ў адно вуха залаталі, з другога выліталі.

— То ляхчыў ў старых, то маладому даверыла нагу...

— А ты, сыноч, не кіпяціся. Я ж табе дрэннага не жадаю. Хачу, каб добрым урачом быў, каб людзі ад цябе, як ад Петрашківіча не ўцякалі. Петрашківіч — фельчар з нашай вёскі. Што дуб, дык дуб...

Публікацыя дачкі —

Алеси САРОТНІК

і ўнучкі Валерыі САРОТНІК

Арт-пацеркі

Углядацца ў чалавека...

Кіраўнік студыі ваенных мастакоў Цэнтральнага Дома афіцэраў Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь Мікалай Апіёк — адзін з тых, чья творчая і культурна-асветная дзейнасць адзначана спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Беларусі 2007

года. Высокую дзяржаўную ўзнагароду мастак атрымаў за стварэнне трыпціха "Шчыт Айчыны-2004" ды іншых жывапісных твораў патрыятычнай тэматыкі, за значны ўнёсак у эстэтычнае выхаванне насельніцтва.

У лютым жыццё Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі ўражвае чарадой адметных падзей. На пачатку месяца святло рампы ўбачыла новая трактоўка ўвасобленай тэатрам летась "Кававай кантаты" Ягана Себасцяяна Баха. Аўтарскую версію спектакля "Бах... Кава... Джаз..." на вядомую музыку прапанаваў Міхась Лявончык; музычны кіраўнік і дырыжор Аляксандр Іваноў, рэжысёр-пастаноўшчык Наталля Кузьмянкова, мастак Кацярына Булгакава, балетмайстар

Алена Дзмітрыева, кіраўнік праекта — Маргарыта Ізворска-Елізар'ева. 19 лютага ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбылося канцэртнае выкананне оперы Мадэста Мусаргскага "Барыс Гадуноў" (дырыжыраваў Віктар Пласкіна, кіраўнік працы над узнаўленнем гэтага твора). Днямі, 26-га, на сцэне Цэнтральнага Дома афіцэраў, дзе адбываюцца оперныя спектаклі, пройдзе бенефіс народнага артыста Беларусі Віктара Чарнабаева. З яго ўдзелам (у партыі доктара Бартала) і ў гонар паўвекавай працы гэтага майстра ў калектыве тэатра будзе паказаны "Севільскі цырульнік" Джаакіна Расіні. А 29-га чакаецца прэм'ера: першая ў гісторыі мастацтва Беларусі пастаноўка оперы Мікалая Рымскага-Корсакава "Капчэй Бессмяротны". Музычны кіраўнік і дырыжор новага спектакля Іван Касцянін, рэжысёр Галіна Галюкская, мастак-пастаноўшчык Любоў Сідзельніцава, пастаноўшчык пластыкі Генадзь Мельнікаў.

Да 22 лютага ў Беластоку праходзіць выстаўка "Лёсы нашых народаў". Яна прадставіла творы беларускіх мастакоў — габелены Святамы Баранкоўскай, графіку Руслана Лядзнікі ды жывапісныя работы Вячаслава Лядзнікі. Сотні глядачоў атрымалі магчымасць пабачыць адметна ўвасобленыя і такія зразумелыя вобразы Беларускай прыроды, помнікі культуры, ландшафты, графічныя выявы прадстаўнікоў роду Радзівілаў.

У Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеі з 18 студзеня па 2 сакавіка праходзіць выстаўка шведскай графікі "Праз традыцыю ў будучыню". Для тых, хто цікавіцца культурным жыццём краіны, назва знаёмая. Бо

на працягу мінулага года выстаўка, пра якую, дарэчы, "ЛіМ" пісаў, пачыналася ў Мінску, Віцебску і Полацку. Зладкаваная яна аддзяленнем Пасольства Швецыі ў Мінску пры падтрымцы Шведскага Інстытута і прадстаўляе творы графікаў, вядомых шырокаму свету дзякуючы ўдзелу ў прэстыжных, найперш еўрапейскіх, выстаўках, а таксама работы таленавітай моладзі.

С. ВЕЙКА
Фота Віктара Кавалёва

Студыю, якой кіруе Мікалай Апіёк, часам параўноўваюць са знамай маскоўскай Студыяй ваенных мастакоў імя М. Грэкава. Пры вонкавым падабенстве нельга не заўважаць, наколькі істотныя і прынцыповыя між імі адрозненні. Студыя, якой нададзена імя Мітрафана Грэкава, заснавальнік савецкага батальнага жывапісу, ініцыятар стварэння ў СССР панарам і дыярам, нарадзжалеся ў 1934-35 гадах як творчы калектыв прафесійных мастакоў — кадравых вайскоўцаў (як гаворыцца, з пагонамі ды на зарплатце). Перад імі стаяла задача адлюстроўваць гераічны баявы шлях і сучаснае жыццё Савецкай Арміі. Агульнавядомы плён працы паслядоўнікаў М. Грэкава — стварэнне батальных панарам і дыярам. Студыя ваенных мастакоў Цэнтральнага Дома афіцэраў Узброеных Сіл Беларусі, створаная ў снежні 2003-га, — гэта не месца службы. Яна аб'яднала добраахвотнікаў, прафесійных твораў, людзей цывільных, энтузіястаў, натхнёных тэматыкай гістарычных падзей з ваеннага мінулага нашай краіны і сучасных будняў беларускага вояска.

— За чатыры гады ў нашай студыі скамалася добрая каманда, — распавядае Мікалай Апіёк. — Гэта ўсім вядомыя жывапісцы і скульптары: Міхаіл Савіцкі, Уладзімір Уродніч, Леанід Дугарэнка, Уладзімір Гардзеенка, Георгій Лойка, Іван Міско, Уладзімір Церабун, Міхась Басальга, Мікалай Рыжыкаў... Нас аб'ядноўвае, зразумела ж, не імкненне зарабіць. Нас аб'ядноўвае шчырасць, сумленнасць творчых памкненняў. Ніхто ніколі не дыктуе нам тэму чарговай выстаўкі, не дае канкрэтных заданняў. Напрамак працы мы вызначаем самі, самі знаходзім сюжэты і гераюў сваіх новых карцін. Ладзім выстаўкі. Бываем у вайскоўцаў, ездзім на вучэнні. За 2007 год каля 40 разоў наведваліся ў вайсковыя паграндзяленні, гарнізоны, армейскія клубы, куды на сустрэчы збіраецца ад 100 да 300 чалавек. Мастаку не проста ладзіць кантакт з такой вялікай аўдыторыяй. Напрыклад, артыст можа нешта праспяваць, пачытаць вершы. Але мастакі, здаецца, знайшлі добрую форму стасункаў з глядзельнай залай: дэманструем

на экране слайды тых работ, што з'явіліся ў выніку нашых візітаў да вайскоўцаў, паказваем замалёўкі, зробленыя напярэдадні творчай сустрэчы. А яшчэ кансультуем, заўсёды дапаможам прафесійнаю парадай салдатам, афіцэрам, прапаршчыкам, якія захапляюцца маляваннем.

Так, удзельнікі студыі працуюць не проста на грамадскіх, а, як сказаў М. Апіёк, на душэўных асновах. Вядомы жывапісец і педагог У. Уродніч узяўся ўвасобіць на манументальным палатне эпізод абароны Магілёва; захапіла яго і тэма прыняцця вайсковай прысягі сённяшнімі беларускімі навабранцамі. Мікалай Апанасавіч прапанаваў калегам-паплечнікам паразважаць над тэмай падзвігу ў мірны час: хтосьці з майстроў абавязкова возьмецца за стварэнне партрэта першага Героя Беларусі — самахварната лётчыка Уладзіміра Карватана...

— Мне здаецца, калі гаворка ідзе пра твор такога кшталту, замаўляць яго мастакам павінна Міністэрства культуры. Гэта мусіць быць дзяржаўны заказ, — мяркуе М. Апіёк. — Наогул, я лічу, што стварэнне сур'ёзнай тэматычнай карціны мае патрэбу ў агна-

веднай фінансавай падтрымцы. У апошнія дзесяцігоддзі тэматычная карціна, прысвечаная ратным падзеям, гераям, сённяшняму армейскаму жыццю, практычна знікла з выставак. Пра яе не гавораць з тэлеэкрана. І многія, на жаль, проста не разумеюць, якая гэта вялікая страта для Беларусі. А наш энтузіязм у кагосьці выкаікае пытанні, кшталту: "Навошта вам людзі ў пагонах?". Канечне, такі жывапіс не прыносіць грошы ці папулярнасць, і на замежным рынку ён незапапрабаваны. Можна проста намаляваць націорморт, агнесці яго ў салон, атрымаць ганарар і жыць спакойна. Ці ёсць і такія мастакі, якія гатовыя намаляваць, перапрашаю, "шпакоўню" на вайсковым агародзе, каб патрапілі на іншаземны рынак і выгадна прадаць там сваю "творчую знаходку".

Творцаў, спрычынёных да студыі ваенных мастакоў, М. Апіёк заклікае шукаць гераюў сённяшняга дня і пісаць іх вобразы. Ён падкрэслівае, што праз мастацтва можна і трэба ўзняць аўтарытэт чалавека ў пагонах, які выконвае свой адказны і нялёгка абавязак абаронцы і ратавальніка для ўсіх, для кожнага з нас. І вельмі важна ў гэтай справе бачыць найперш не

пагоны, а чалавека, усведамляючы, што ён — адзін з нас. — Беларуская Армія сапраўды родная для нас. Гэта ж усе нашы хлопцы. Многія апранулі пагоны часова, на тэрмін салдацкай службы, якую імкнуцца прайсці сумленна і з годнасцю. Усіх іх трэба разумець і падтрымаць. А для гэтага — паглядзець, як жывуць у войску, адчуць, наколькі гэта суровыя і разам з тым романтичныя будні, наколькі цікавыя, адказныя, пунктуальныя людзі — сучасныя армейскія камандзіры. Нас прымаюць гасцінна, з радасцю. І для мастака няма закрытых тэм: хочаш — назірай за вайсковым жыццём з борта самалёта, хочаш — спускайся ў бункер... Шукай сваіх гераюў! Галоўнае, быць побач з гэтымі людзьмі, углядацца ў іх, адчуваць. І любіць. Трэба любіць людзей у жыцці, а не сябе ў мастацтве, тады і знойдзеш гераю. Хацелася б наладзіць і сувязь студэнтаў аддзялення жывапісу Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў з вайскоўцамі: матчма, нехта б сур'ёзна захапіўся батальным жанрам.

Зрэшты, мастакі студыі не замыкаюцца на адной тэме. Мікалай Апіёк, напрыклад, любіць маляваць гістарычны партрэт (вядома ж, і тут гучаць матывы гераічнага мінулага Беларусі, былых баталій і драматычных падзей, што разгорваліся на роднай зямлі). Невыпадкова пачэснае месца на яго персанальных выстаўках займаюць жывапісныя вобразы са спектакляў Купалаўскага тэатра "Князь Вітаўт" і "Чорная панна Нясвіжа", увасобленыя актэрамі Генадзем Давыдзкам, Мікалаем Кірычэнкам, Ліліяй Давідовіч, а на прадстаўнічай выстаўцы манументальнага мастацтва экспанавалася новае палатно — "Святочны выезд Радзівіла Панае Каханку". А ў планах — паказаць партрэт легендарнага беларускага князя Усяслава Чарадзея.

— Цяпер наша студыя падрывавала выстаўку, прысвечаную Узброеным Сілам, якую змогуць паглядзець наведнікі Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, — распавядае М. Апіёк. — Мы вельмі ўдзячныя за падтрымку Міністэрству абароны Рэспублікі Беларусь, асабліва — яго кіраўніку Леаніду Мальцаву. Можна сказаць, што стварэнне Студыі ваенных мастакоў — гэта ініцыятыва Леаніда Сямёнавіча. Міністр, дарэчы, сам адкрывае кожную нашу выстаўку і абавязкова двойчы ці тройчы наведвае яе, цікавіцца творчым жыццём мастакоў. Людзі гэта цэняць... А з нагоды ганавання мяне спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Беларусі выказваю ўдзячнасць Міністэрству абароны, якое вылучыла маю кандыдатуру на атрыманне высокай узнагароды, і шчыра дзякуючы студыі, сваім калегам, бо гэта адзнака працы ўсёй нашай каманды.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота Віктара Кавалёва

Цяплынь зімовых вечароў

У паветры даўно ўжо адчуваецца вясна. Але ж якая там цяплынь! За вокнамі здуецца люты, які так і не паспеў паказаць напоўніцу свой суровы і непрадказальны нораў.

Дык дзе ж яна, цяплынь? Ва ўтульных філарманічных залах, напоўненых жывым і самым шчырым, самым пранікнёным, шчодрым на моцныя пачуцці ды вытанчаныя эмоцыі, мастацтвам. І калі раптам няўтульна, холадна, трывожна зробіцца далікатнай душы, яна, як да гаючага цяпелыца, памкнецца да Музыкі...

Сёння, 22 лютага, у Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбываюцца два канцэрты. Афіша Вялікай залы запрашае на чарговы вечар цыкла "Мастацкі свет", які вядзе мастацтвазнаўца Алег Ойстрах, — з удзелам выдатнага піяніста, народнага артыста краіны Ігара Алоўнікава. І адначасова, у Малой зале імя Рыгора

Шырмы, будзе выступаць Ансамбль салістаў "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава, прадстаўляючы і знаёмую, і малавядомую музыку нашага земляка Станіслава Манюшкі.

27 лютага — яшчэ два канцэрты. Творчы вечар Ларысы Рыдлеўскай, заслужанай артысткі Беларусі, салісткі Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра імя Юсіфа Жыньовіча (мастацкі кіраўнік — маэстра Міхась Казінец), адбудзецца ў Вялікай зале. Назва праграмы — "Віртуозы цымбалаў". А пад назвай "Ад класікі да сучаснасці" ў Малой зале мае адбыцца канцэрт для музычных гурмануў. Адмысловы дуэт Святланы Еўтух (сапрана) ды лаўрэата міжнародных конкурсаў Наталлі Змітровіч (домра, мандаліна) выканае творы Вольфганга Амадэя Моцарта, Джакама Пучыні, Сяргея Та-

неева, Джорджа Гершвіна, Радзіёна Шчадрына і айчыннага кампазітара Уладзіміра Саўчыка.

Інтэрнацыянальны праект рыхтуюць музыканты Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі. 28 лютага калектыву выступіць у Вялікай зале сталічнай філармоніі разам з гаспаімі: за дырыжорскім пультам — Яўген Бушкоў (Масква), саліст — скрыпач Марк Бушкоў (Бельгія).

У апошні лютаўскі дзень Малая зала імя Рыгора Шырмы презентуе мастацтва выхаванцаў Мінскага дзяржаўнага музычнага вучылішча імя Міхаіла Глінкі (духавыя і ўдарныя інструменты, інструменты народнага аркестра). А Вялікая зала зборэ 29 лютага шматлікіх аматараў творчасці Беларускага дзяржаўнага заслужанага ансамбля "Харошкі". Адбудзецца прэм'ера маштабнай кампазіцыі яго мастацкага кіраўніка, народнай артысткі краіны Валяціны Гаявой. Назва гэтага твора, гаворка пра які ўжо вялася на старонках нашага тыднёвіка, — "Беларусы".

Я. КАРЛІМА

Новае неба Станіслава Манюшкі

22 лютага ў Малой зале імя Рыгора Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбудзецца канцэрт з вядомых і невядомых твораў нашага земляка. Выканаўцы — Ансамбль салістаў "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава. Вядучым праграмы мае быць заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Віктар Скорбагатаў.

Нешта намі заўсёды робіцца ўпершыню.

Некалі ўпершыню мы не збаяліся быць шчырымі, і — прахалода адхлання наведла нас. Не збаяліся выстаіць, не здрадзіць, не збочыць, не схібіць, і — зірнулі на сваё жыццё па-іншаму, змаглі змяніць яго і нават здзівіліся той палётцы, што прыйшла як узнагарода за смеласць. Мы не збаяліся — і здолелі зразумець сваё жыццё як глыбіню, якая ўпершыню адкрылася нам. Мы рызыкнудлі і зразумелі, што быць мужным невыказна прыёмна! Лёгка, ціха радасць знайшла дом у нашых душах.

Адкрыцці, азарэнні і ўсё, што з гэтым звязана, некалі былі ўпершыню. І цяпер мы дзівоснае ўспрымаем як належнае.

Беларуская культура, як і ўсялякая іншая, поўная гэтым дзівосным "ўпершыню". Упершыню кнігадрукаванне. Упершыню Статут, дзяржаўнасць. Упершыню свой балет, свая опера, свой геній.

Некалі ўпершыню, а дакладней, у 1780 годзе, навуковая экспедыцыя рускага акадэміка І. Ляпёхіна пачала вывучаць гісторыю, этнаграфію і фальклор беларусаў. А праз нейкі час, таксама ўпершыню, яшчэ адным рускім вучоным была выдадзена (выдадзена!) кніга "Пра беларускую гаворку".

І таксама ўпершыню, ў 1852 годзе з тэатральнай сцэны загучалі

нацыянальныя мелодыі, прымаўкі і прыказкі. І гэта была не проста творчая смеласць драматурга і кампазітара, якія насмеліся ва ўмовах знявагі ўсяго беларускага адкрыта заявіць пра свае сімпатыі. Гэта не проста творчая смеласць. Трэба было мець немаалу мужнасць, каб у часы Мікалая I так гаварыць аб прыгонніцтве, як у "Ідылі" В. Дуніна-Марцінкевіча і С. Манюшкі, так не збаяцца Беларускага, дасціпнага, трапнага, узнёслага, мілагучнага — і такога роднага. (Стагоддзем пазней Р. Шырма, апантана захоплены беларускім фальклорам, убачыў у музыцы Манюшкі "такое багацце песенных і танцавальных народных інтанацый, што часам ствараецца ўражанне, што ты дзесяці пад Слуцкам ці каля Мінска прысутнічаеш на народным свяце".) А у першай палове XIX стагоддзя ў асяроддзі апалячанай Беларускай шляхты, зусім, як сёння ў XXI, паўставала пытанне: "Для каго пісаць па-беларуску?" Шляхта грэбавала "мужыцкай" мовай, а асноўнае насельніцтва было непісьменнае. І ўсё ж тая двое рашыліся зрабіць беларускую мову сродкам мастацтва.

Да нас павінна прыйсці сталасць, каб мы мелі магчымасць усвядоміць, які ўплыў на нас зрабіла наша дзяцінства і юнацтва. Бо менавіта там для нас усё адбываецца

ўпершыню. Адгуль нашы страхі, наша няўпэўненасць, псіхалагічная няўстойлівасць. Але нашы мары, памкненні, парыванні, чысціня і непасрэднасць, нашы летуценні і палёты, наша высокасць і анёлападобнасць, лёгкасць і празрыстасць — таксама адгуль!

Дзяцінства і юнацтва Станіслава Манюшкі поўнілася беларускім ("як з січэчка!") дажджом, лужынамі ў калінах, каларатурнымі руладамі жаб на далёкіх балотах, гарлавымі рэчыватывамі пукатых рапук у разарах гарадоў. Яно набрынвала шызымі туманамі над цёплым ворывам і ў глыбокіх нізінах. Яно ціхай замайвай зімовай шэрані асядала на крыжыках-галінках. Яно стракатала, гудзела, насілася ў паветры, гуляла высокім ветрам і нізкімі хмарами, вільготнымі пахамі і чароўным водарам. Яно збіралася, месцілася, жыло — тут! "Я тут жыву-у-у!" — крычала, гудо яно...

Як ні падасца дзіўным, гэта стварае генія, ульвае на лёс і асобо, робіць стваральнай энергію, творчасць — адметнай і непаўторнай. "У рыфму жыць — і

ўзнёсласці рабіць", — можна сказаць словамі паэта пра Станіслава Манюшку.

Нарадзіўся — усяго ў 30 кіламетрах ад Мінска (тады Менска). Васьмігадовым прыехаў у Мінск, у дом на рагу вуліц Інтэрнацыянальная і Ангельска (тады Валокца і Дамініканская). Васемнаццацігоддзе сустрэў у Берліне і на працягу трох гадоў стажыраваўся ў рэктара берлінскай спеўнай капэлы. У 21 год — зноў радзіма; шлюб; Вільня як месца жыхарства. Арган святога Яна, дыржыраванне, выкладчыцкая дзейнасць.

Але горад дзяцінства неадчэпна вабіць... Уладзімір Караткевіч пра той Мінск пісаў: "Пачатак сакавіка плакаў капляжамі і ўначы. З дахаў раз-пораз спаўзаў і ляскаўся цяжкі падгалы снег. Святаго ліхтароў весела гуляла на сонях ледзякоў. ...Кожны горад гэта, брат, горад казак. Ідзе артылерыйскі паручнік, а ў патэнтцы ён — Напалеон. Памірае ў багадзельні стары, выкідаюць з-пад ягонага сеника спісаную паперу. Потым частка гэтых паперак, разам з газетамі, трапляе між дзвярыма і цырагай, якую іх абабілі. А праз сто год мяняюць цырату і выпадкова знаходзяць паперкі, і тады выяўляецца, што ў багадзельні памёр найвялікшы паэт часу. Прырода любіць хаваць брыльянты і золата ў тленны глей і смешную абалонку"... Горад дзяцінства натхняе: тут першыя вадавілі, тут першыя музычныя камедыі і камічныя оперы... Тут плённае знаёмства і сяброўства з В. Дуніным-Марцінкевічам... Тут беларускія народныя песні загучалі ў Манюшкавых операх "Спаборніцтва музыкантаў", "Чарадзейная вада", "Галька"... Тут, у горадзе дзяцінства і юнацтва, адбылася прэм'ера вядомай "Ідылі"

ў памяшканні мінскага тэатра на Саборнай плошчы (сёння пляц Воля), які разбурылі ў 80-х XX стагоддзя, а аўтар гэтых радкоў і яшчэ 9 чалавек абаранялі той будынак, утварыўшы пікет...

Сувязь з Мінскам не абрываецца і тады, калі Манюшка робіцца вядомым у Еўропе кампазітарам, аўтарам опер "Галька" і "Страшны двор", дыржорам і дырэктарам Варшаўскага опернага тэатра Ён дапамагае землякам у выданні нот, пасылае розным выдаўцам іх творы, у тым ліку Ферэнцу Лісту — опусы Ф. Міладоўскага. Піша артыкулы пра сваіх суайчыннікаў — мінскага фартэп'яна і арганнага майстра І. Бяляўскага, гродзенскую скрыпачку Т. Юзафовіч. Рэцэнзуе іх работы, у прыватнасці, кнігу Напалеона Орды "Граматыка музыкі". Дапамагае набыць музычную адукацыю Каміле Марцінкевіч, скрыпачцы Б. Крыгер, наладжвае іх канцэрты...

Наперадзе — плённы кампазітарскі шлях: 20 опер і оперэт, тры балеты, пяць партытур у жанры імшы, два рэквіемы і болей як 300 песень; гарады Еўропы, зноў Мінск, вільняскія знаёмствы, варшаўскія сяброўствы і зноў сардэчны, цёплы Мінск. Шмат абдуманага, запісанага, зробленага... І яшчэ шмат-шмат-шмат усяго, чым поўніцца кожнае жыццё, што мы пакідаем мецінамі назаўсёды на нябесным календары, тое, што струменіцца святлом і асядае адмысловай празрыстасцю на зямлі, дзе выпала некалі нарадзіцца. Некалі гэта было зроблена ўпершыню. Пакінута нам... І жыве музыка, якой мы можам зачароўвацца, у якую можам услухоўвацца, як некалі гэта рабіў малады Рыгор Шырма. Услухоўвацца і пазнаваць — сваё.

Ларыса СИМАКОВІЧ, кампазітар

Жыве ў Ветцы тэатр

цтвам А. Рыбальчанкі ў харавой групе, пазнаёмілася са сцэнай, удзельнічала ў канцэртах. Паступіла ў Гомельскае музычна-педагагічнае вучылішча, скончыўшы якое, працавала ў Добрушы ў школе, выкладала спевы ў адной з музычных школ Гомеля. Потым паступіла ў Ленінградскі дзяржаўны інстытут культуры на харавое аддзяленне, цікавічыся прытым і тэатральнай творчасцю. Калі выкладала ў Кемераўскім інстытуце культуры на аддзяленні масавых прадстаўленняў, чыгала шмат сцэнарыяў, п'ес. Хацелася і самой увасобіць спектакль.

Вярнулася ў Гомель. Працавала загадчыцай культурна-масавага аддзела Палаца культуры чыгуначнікаў. Праводзіла тэатралізаваныя мерапрыемствы. Затым перайшла ў абласны цэнтр народнай творчасці, курыравала драматычныя калектывы, народныя тэатры. Увасобіла ў Ветцы тэатралізаванае відовішча, прысвечанае Дню Перамогі. Святочнае дзеянне вельмі спадабалася веткаўчанам, і далейшы свой творчы лёс Таццяна Курбагава звязала менавіта з веткаўскім народным тэатрам. З любоўю і павагай яна адносіцца да сваіх артыстаў-выхаванцаў. Сярод іх Сяргей Перапялюк, Ніна Анямягіна, Тамара Воінава, Алена Бяспалава, Вольга Клімянкова, Любоў Афанасьева, Сяргей Шукаў, Алена Чарнышова, Васіль Карнавухаў, Святалана Гаспадарова... Тэатр сучасны нашаму часу, і ёсць нямаля ахвочых удзельнічаць у ім, на жаночыя ролі нават ёсць конкурс.

Увогуле, рэжысёр Таццяна Курбагава выбірае п'есу, зыходзячы з мажлівасцей выканаўцаў: ці змогуць яны сыграць пэўную ролю.

Няхай жа здзіўляюцца творчыя планы гэтага калектыву і на Гомельшчыне як мага больш ствараецца і адраджаецца народных тэатраў.

Мікола МАКАРЦОЎ

У культурным жыцці Веткі адбылася значная падзея: ладзілася вечарына з нагоды 30-гадовага юбілею народнага тэатра. На вечарыне былі прадстаўлены ўрыўкі з розных спектакляў, што раней ставіліся ў гэтым тэатры. Самадзейныя артысты былі ўзнагароджаныя апладысмантамі шматлікіх гледачоў. З асаблівай цеплынёй віталі адраджэнку і рэжысёра Веткаўскага народнага тэатра Таццяну Курбагаву, якой уручаліся кветкі, граматы, падарункі.

Прыгадаем гады стварэння і станаўлення Веткаўскага народнага тэатра. Яго стваральніцай у 1975 годзе стала дырэктар мясцовага Дома культуры Валянціна Гаўрылава. Новы калектыв надаваў увагу Беларускай драматургіі, увасабляў спектаклі на патрыятычную тэму. У 1985-м тут ажыццявілі пастановку п'есы А. Салынскага "Барабаншчыца", за якую калектыву было нададзена званне "народны". Але тэатр не змог развівацца далей, бо здарылася чарнобыльская бяда, шмат даравітых людзей пакінула веткаўскаю зямлю і раз'ехалася па іншых кутках Беларусі і замежжа. І народны тэатр амаль на працягу трох гадоў бяздзейнічаў.

І вось за яго адраджэнне ўзялася Таццяна Курбагава. Абышла ўсю Ветку, запрашаючы жыхароў далучыцца да тэатральнай творчасці. Людзі за ёю памкнуліся. Адраджаючы народны тэатр, адразу ўзялася за пастановку складанай філасофскай п'есы У. Караткевіча "Калыска чатырох чараўніц". Затым, не палюхаючыся таго, што п'еса А. Дударова "Парог" ставілася ў многіх прафесійных тэатрах, Таццяна Максімаўна прадставіла гэты твор веткаўскаму гледачу. Насмелася ўвасобіць і рускую класіку — "Жаніцьбу Бальзамінава" А. Астроўскага, папулярную п'есу А. Макаёнка "Верачка" і шэраг іншых твораў. У 2003 годзе на абласным фестывалі народных тэатраў калектыв паказаў камедыю А. Разумоўскай "Беспасажнік", атрымаў дыплом і пацвердзіў званне "народны".

Таццяна Курбагава нарадзілася ў Германіі, бацька быў вайсковец і праходзіў там службу. Затым пераехалі ў Гомель. Першае ўяўленне пра тэатр у Тані засталася ў памяці з сямігадовага ўзросту, калі яна з бацькамі наведвала абласны драматычны тэатр. Нейкі час яна займалася ў знакамітым калісыці Ансамблі песні і танца пад кіраўні-

Аб'ява

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасады (да 5-ці гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу (для тых, хто мае мінскую прапіску) з далейшым заключэннем кантракту ў выпадку выбарнага тэрміну, вызначаны Наймальнікам:

- кафедра кампазіцыі: загадчык кафедры — 1 ст.;
- кафедра тэорыі музыкі: дацэнт — 1 ст., дацэнт — 0,33 ст., старшы выкладчык — 1 ст.;
- кафедра струнных народных і шчыпкова-ўдарных інструментаў: дацэнт — 1 ст.;
- кафедра моў: старшы выкладчык — 1 ст., выкладчык — 2 ст., выкладчык — 0,25 ст.;
- кафедра баяна і акардэона: старшы выкладчык — 1 ст.;
- кафедра спецыяльнага фартэп'яна: прафесар — 1 ст.;
- кафедра канцэртмайстарскага майстэрства: старшы выкладчык — 1 ст.;
- кафедра Беларускай музыкі: дацэнт — 0,25 ст.;
- кафедра аркестравага дыржыравання: дацэнт — 1 ст.;
- кафедра камернага ансамбля: дацэнт — 1 ст., дацэнт — 1 ст., дацэнт — 1 ст.;
- кафедра інструментоўкі: загадчык кафедры — 1 ст.

Ёсць у настаўніка нешта такое, што збліжае яго з вялікай місіяй, якую прырода надае жанчыне-маці. Нездарма, напэўна, усенародныя святы — Дзень Настаўніка і Дзень Маці святкуюцца амаль адначасова — у кастрычніку — усяго з разбегам у некалькі дзён.

Дзіцячага лёсу вяршыцель

Настаўнік — гэта чалавек, які трымае ў руках будучае краіны і ўсёй планеты. І пакуль круціцца зямля, гонарам, сумленным і маральным набыткам чалавецтва былі і будуць Настаўнікі!

Працу настаўніка ні з чым не параўнаць. Ткач ужо праз гадзіну бачыць плён сваіх турботаў; сталевар — праз некалькі гадзін радуецца вогненнаму патоку металу, араты, хлебароб — праз некалькі месяцаў любуецца коласам, пясціць у далоні выспелае ў полі зерне. Настаўніку трэба працаваць гады і гады, каб убачыць вынік свайго тварэння. Народная прымаўка мовіць: "Разлічваеш на год — засявай поле, разлічваеш на дзесяцігоддзе — саджай сад, разлічваеш на стагоддзе — выхоўвай дзіцей!" Праца педагога якраз на стагоддзі. Настаўнік па прызначэнні навечна прапісаны ў Краіне Дзяцінства, ён яе жадае і ганаровы грамадзянін.

Настаўнік не робіць кар'еры. Ён прыходзіць у школу настаўнікам і выходзіць на пенсію ў тым жа званні; хіба што дадаюцца словы ветэран, пенсіянер. Ён — артыст, але яго слухачы і глядачы не аплаздіруюць яму. Ён — скульптар, але яго працы ніхто не бачыць. Ён — урач, але яго пацыенты рэдка дзякуюць яму за лянэнне, ды й далёка не ўсе жадаюць лячыцца. Мітуслівы будні паглынаюць яго — адзнакі, бацькі, дырэктар, інспектар, дробязныя размовы ў настаўніцкай... А яму трэба ўсё гэта пакінуць ля парога і ўвайсці ў клас да дзіцей з узвышана настроенай душой. Давялося ведаць настаўніцка, якая кожнаму вучню пасля адказу на ўроку заўжды казала "Дзякуй". А вось вучні рэдка кажуць словы падзякі выкладчыку.

Настаўнік — навечна выкліканы да дошкі адказваць перад дзіцьмі, за дзіцей. Настаўніка можна параўнаць з міфічнай птушкі Фенікс, якая мае здольнасць адраджацца нанова. З дзецьмі ён нанова адкрывае тое, што, здавалася б, даўно ведае. У іх пытливых, непа-

седлівых ён пазнае сябе, якім быў шмат гадоў таму. Усё, чым багаты сам, настаўнік пчодрна аддае дзецям. А потым, калі яны падаюцца ў шырокі свет, ці не ляціць ён сэрцам разам з імі?

Добры настаўнік стымулюе толькі лепшыя якасці ў падрапечных. Разумны, тактоўны настаўнік усё здолее павярнуць на карысць справы. Усе вучні не могуць быць аднолькава здольнымі па ўсіх прадаметах. Згадаем: Напалеон, нягледзячы на выключную памяць, не давалася англійская мова, Пушкін не ладуў з матэматыкай, Леў Талстой у паніцы сьпяняўся перад хімічнай формулай. Ёсць у школе ўрокі матэматыкі, біялогіі, фізікі, літаратуры... Не значацца ў раскладзе ўрокі вялікадушша, высакроднасці, чалавечалюбоства, прыстойнасці. Але настаўнік вучыць усяму гэтаму сваіх вучняў кожную

хвіліну. Кожнай сваёй думкай, жэстам, манерай гаварыць, слухаць, апранацца, тым, які ён у гневе або ў спакоі, у радасці або ў смутку. Ён безупынна выхоўвае сваім воблікам і паводзінамі, нават інтанацыяй. Макаранка стаў лічыць сябе настаўнікам, калі навучыўся фразу "Ідзі сюды!" вымаўляць пятнаццаці інтанацыямі. Настаўнік — дзіцячага лёсу вяршыцель! Ва ўсім, што здзяйсняюць яго вучні, прасочваецца след яго душэўнай чысціні. Настаўнікі — сейбіты разумага, добрага, вечнага. Ад іх — усё лепшае ў чалавеку. Настаўнікі — ваяцелі духоўнага свету маладой асобы, давераныя асобы грамадства, якім яно давярае самае дарагое, самае каштоўнае — дзіцё, сваю надзею і будучыню. Кожны вучань патрабуе душэўнага намагання настаўніка. Калі вопытнага выкладчыка папрасілі

саставіць спіс "цяжкіх падлеткаў" для міліцыі, ён сказаў, што такі спіс складзі не можа і не бачыць у ім неабходнасці, бо ў яго ўсе цяжкія, увесь клас. Лёгка падлеткаў не бывае! Да кожнага трэба знаходзіць свой падыход.

Гісторыкі сьвярджаюць, што Юлій Цэзар і Аляксандр Македонскі ведалі ў твар і па імёнах усіх сваіх салдат — да 30 тыс. чалавек. А хто падлічваў, колькі твараў, імёнаў і прозвішчаў навечна сфатаграфавана ў настаўніцкай памяці? Колькі б табе ні мінула год, усцешна ўсведмаляць, што настаўнік — гэта чалавек, які памятае ўсіх сваіх вучняў пайменна!

Настаўнік ганарыцца сваімі вучнямі. Ён трывожыцца аб іх, чакае вестак. І колькі б ні мінула гадоў, настаўніцкае шчасце складаецца з вучнёўскіх перамог. А вучні? Ці заўжды яны паважаюць працу на-

стаўніка, помняць яго пасля развітання са школай? Сталеночы, ці дараваем мы да таго, каб вымаўляць слова "Настаўнік" так, каб сэрца пераварочвалася і голас дрыжэў — не ад страху, а ад бязмернай павагі, — каб душой і сэрцам асэнсавалі: настаўнік — прафесія далёкага дзейства, галоўная на зямлі. Настаўнікамі славіцца краіна!

Данесці да школьнікаў гэтыя высокія ісціны прызначана серыя бібліятэчных мерапрыемстваў, якія прайшлі ў бярэзінскіх гарадскіх школах.

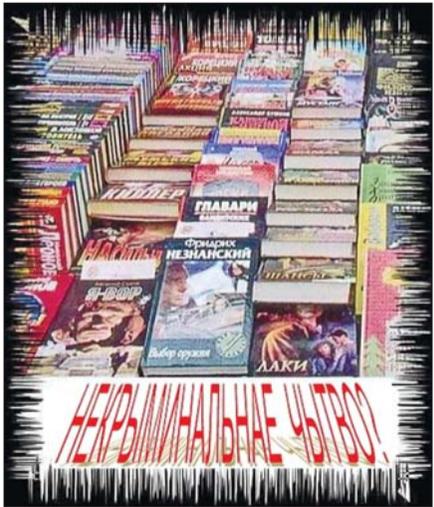
Падлеткам былі адрасаваны трыбуна шчырасці для сярэдняга школьнага ўзросту "Лепшы сябар твой — школьны настаўнік" і гадзіна душэўнага ўзрушэння для старшакласнікаў "Настаўнік — твайго лёсу вяршыцель". Пра Настаўніка гаварылася высокім радам пазіі, палкім словам публіцыстыкі, філасофскім мудраслоўем красамоўных цытатаў, тэатралізаванымі мана-споведзямі "Настаўнік у маім жыцці", пранікнёнымі сюжэтам мастацкіх твораў і жыццёвых гісторый, незласлівым гумарам анекдота і пародыі, павучальнымі выпадкамі-сітуацыямі з практыкі вялікіх педагогаў Макаранкі, Сухамлінскага, Корчака. Бібліятэчныя мерапрыемствы мелі вялікі ўплыў на бярэзінскіх школьнікаў. Ад імя аднагодкаў навучэнца гарадской школы № 2 г. Беразіно сказала пасля мерапрыемства: "Мы, вучні, на жаль, часцей за ўсё ўспрымаем настаўніка па-будзённаму, спрошчаны погляд на настаўніцкую місію засланы веліч асобы педагога. Пачутае падчас мерапрыемства дазволіла па-новаму, асэнсавана ацаніць найгалоўнейшую прафесію на зямлі, а настаўніка ўбачыць не проста выкладчыкам, а лепшым сябрам і дарадкам сваіх вучняў, якім ён самаахвярна аддае сябе без астатку. У нашай школе шмат такіх настаўнікаў. Цудоўна, каб на ўзор расійскай Алеі Славы настаўнікаў у г. Ульянаўску і ў нашай краіне, а яшчэ лепш — у Бярэзінскім раёне з'явілася тшосці падобнае. Настаўнікі гэта заслужылі, і заслуга гэтая перад чалавецтвам неацэнная!"

Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
супрацоўнік Бярэзінскай раённай бібліятэкі.

Фота Віктара Кавалёва

Некрымінальнае чытво?!

Апошнімі гадамі як Беларусь, так і ўсю постсавецкую культурную прастору запаланілі кнігі так званых лёгкіх жанраў. Іх аўтараў называюць графаманамі, а на творы нібыта прысуд крытыкі навшваюць ярлык — чытво. Бясконцы крымінал, войны ў "гарачых кропках", чалавечыя заганы — усё гэта ёсць на старонках кірмашовага чытва. Дык як да яго ставіцца? Сёння "ў парадку абмеркавання" — пра карысць і патрэбу ў такой літаратуры...

Спадзяюся, тыя, хто адсочваў развіццё постсавецкай літаратуры на пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя, заўважыў, як хутка пачалі адаптавацца ў нас заходнія стандарты. Бо чытво ў сучасным разуменні — здабытак традыцый Захаду...

Усё спачатку было нязвыкла. Зразумела, і ў часы СССР пісалі прыгодніцкія раманы ("Палескія рабінзоны", "Хлапчкі набылі востраў", "Старая крэпасць" і многія іншыя). Аднак там была свая этыка. Бандыты не мапюкаліся, сцэн сексуальнага характару ў стылі папулярнага амерыканскага порнапісьменніка Генры Мілера (кнігі якога, дарэчы, дайшлі да нас пасля 1991 года) аўтары таксама пазбягалі. Да таго ж і героі савецкіх прыгодніц-

кіх кніжак змагаліся за нашы маральныя, агульначалавечыя каштоўнасці. Чытво ж "прапанавала" нам на сваіх старонках грошы ды ўладу ў якасці арыенціраў...

Яшчэ адзін прыбытковы накірунак чытва пачатку 90-х — аповесць, напісаная па... сюжэтам фільма. З Расіі да нас скрынямі прывозілі кнігі, напісаныя немудрагелістай мовай па сюжэтам галівудскіх бавёкоў. Пры гэтым выданні тыя стаялі на бібліятэчных паліцах як небысплатная літаратура, а платная паслуга. Такім чынам, менавіта бібліятэкі былі зацікаўлены ў набыцці папулярных нізкапробных кніг.

Памятаю, як самому ў рукі трапілі "Чужыя", "Драпежнік", "Кінг Конг"... Каб жа гэта былі кнігі па сцэнарый, а не

пераказ асноўных падзей з нязначнай літаратурнай апрацоўкай! Пасля працтыгання некалькіх старонак такія творы хутка надакучвалі. У іх немагчыма было знайсці нешта карыснае і запамінальнае для сябе. А бедную мову (ці то па задуме аўтара?) павінна была кампенсавалі лёгкасць чытання і дынамічны экшн. Ці не адвучалі нас такія творы думаць?

Выказванне з Інтэрнета: "Чытво — гэта баласт, нешта аблегчанае, без чаго не абысціся. Бо талковыя аўтары статкамі не ходзяць, а часопіс павінен выйсці па графіку".

Бясконцыя дэтэктывы як нішто іншае пачалі асаціравацца ў чытача менавіта з чытвом. "Пісьменнікі", як добрыя менеджэры, злавлі момант, калі ў постсавецкім грамадстве яшчэ толькі пачынаў з'яўляцца, так бы мовіць, смак да "Пятроўкі, 38", як у літаратуры, так і ў кіно. Але і "Пятроўка", і іншыя фільмы сталі для нашага глядача своеасаблівай класікай, таму што былі першымі ў сваім жанры. Тое ж самае і ў літаратуры: некалькі адзінак першых, насамрэч арыгінальных тэкстаў, астатняе — другаснае "крымінальнае чытво". Ведаю сем'і, якія набывалі цэлыя дэтэктыўныя серыі такіх кніг, як, напрыклад, "Чорная котка". І што ў выніку? На чытаўшыся, задаволіліся, паставілі на паліцу ў якасці ўпрыгожвання. Ці захочацца перачытваць зноўку? Наўрад...

Не магу не ўгадаць і пра фантастыку. Чытачы, якія знаёмыя з ярка аформленымі кнігамі расійскага фантаста Ніка Пярумава (яны ўжо 10 гадоў як запаланілі беларускія кніжныя "развалы"), маглі заўважыць класічныя рысы чытва ў яго кні-

гах. Гэта прага да серыяльнасці — неарганічнага развіцця сюжэта. Многія сцэны і скразныя героі могуць быць выкраслены, і аповед ад гэтага нічога не страціць. Чытво — прадукт камерцыйны. Чым большы памер, чым шматтонней выданне, тым больш грошай аўтару і выдавецтву. Таму і ў пярумаўскай творчасці замест адной кнігі на 600 старонак, дзве па 300 п'ясок малюнкаў. Грошы з пакупніка — як за дзве кнігі. Але галоўнае ў тым, што аўтар чытва павінен быць "вялікім камп'ютарам". Знаўчы заходняй класічнай фантастыкі з лёгкасцю знойдуць у сюжэтах і героях Пярумава пераймальніцтва з некаторых малавядомых рускамоўнаму чытачу класічных тэкстаў. Прыклад з Пярумавым — на жаль, адзін з многіх... Цікава, што б казалі класікі айчыннай літаратуры, даведаўшыся пра такі падыход да напісання твора?

Добра, што сёння чытва на кірмашах усё ж стала менш. Напэўна, час такіх кніг праходзіць. Між іншым, яно пачынае эвалюцыяніраваць у так званую неакласіку. Прыклад — "Media Sapiens" Сяргея Мінаева. Афармленне, мова, стыль падачы матэрыялу — у традыцыйных сучаснага чытва. Але ідэя і арганізацыя тэксту з нарастаючым канфліктам — чыста літаратурныя (сюжэт "завязаны" на прадажнасці расійскіх СМІ). Менавіта таму твор зноўку стаў... культавым бестселерам. Нават нягледзячы на тое, што Мінаеў ідзе па слядах постмадэрніста Пялёвіна...

Напэўна, недалёкі той час, калі чытач стоміцца ад лёгкіх камерцыйных жанраў і вернецца да сур'ёзнай літаратуры. А таму і чытво, мабыць, павінна застацца толькі па адной прычыне — каб прадаманстваваць розніцу паміж тэкстамі, якія ідуць ад таленту пісьменніка, ягонай душы, розуму, і тымі, што арыентуюцца толькі на кашалёк і культывуюць нізкія патрабаванні да твораў. Ці не так?

Сяргей ДУБОВІК
Фотакалаж аўтара

Мікраскоп замест уяўлення: натуралізм

Вызначэнне "натуралізм" у другой палове XIX стагоддзя было настолькі распаўсюджанае, што дакладна высветліць яго аўтара на сёння наўрад ці магчыма. Па адной з версій, гэтае паняцце прыдумаў у 1863 годзе крытык Кастаньяры ў дачыненні менавіта да той новай генерацыі французскіх жывапісцаў, якіх праз дзесяць гадоў назавуць імпрэсіяністамі.

У пачатку 1860-х тэрміну "імпрэсіянізм" яшчэ не існавала, а неабходнасць у новым паняцці — з прычыны з'яўлення новага жывапісу — была. Праўда, самім мастакам (Э. Манэ і яго аднадумцам) найменне "натураліст" не вельмі імпанавала; хто горача ўспрыняў яго, дык гэта Эміль Заля, які дастасоўваў яго і да дзейнасці сяброў-жывапісцаў, і да ўласных літаратурных памкненняў. Аднак, тады, на самым пачатку бытавання паняцця, у яго ўкладвалі і іншы, чым пазней, змест. Паводле Кастаньяры, натуралізм прымае "ўсе рэальнасці бачнага свету і ў той жа час усе шляхі пазнання гэтых рэальнасцяў", дае мастаку свабоду, не абмяжоўвае яго індывідуальнасць. Заля ў артыкуле "Прудон і Курбэ" адзначаў: "Прадмет або чалавек, якіх малююць, з'яўляюцца толькі нагодамі; геніяльнасць заключаецца ў тым, каб паказаць гэты прадмет ці чалавека ў новым выглядзе. ...мяне крапаюць не дрэва, не твар, не прапанаваная мне сцэна. Мяне крапае мастак, якога я бачу ў гэтым творы, магутны індывідуум, што аказаўся ў стане стварыць, поруч з божым светам, свой уласны свет, свет, які вочы мае не змогуць забыць..." Варта падкрэсліць, што выразна імпрэсіяністычнымі рысамі будзе адзначана, па сутнасці, уся творчасць Заля, што ж да дамінанты яго эстэтычнага крэда, то ў хуткім часе яна кардынальным чынам зменіцца, і мянялікага праявіць і тэарэтыка літаратуры будучы звязваць з натуралізмам зусім іншага кшталту.

Трэба сказаць, натуралістычныя тэндэнцыі (у сённяшнім, традыцыйным іх разуменні навукай) мелі месца і ў папярэднія літаратурныя эпохі: вучоныя, у прыватнасці, гавораць аб натуралізме позняга сярэднявечча, "барочным натуралізме" і г.д. Як літаратурны напрамак — сукупнасць мастацка-выяўленчых і эстэтыка-светапоглядных прынцыпаў — натуралізм (фр. naturalisme, ад лац. natura — прырода) склаўся ў другой палове XIX стагоддзя, прычым мастацкія творы, адпаведныя гэтым прынцыпам, з'явіліся раней і за тэарэтычныя распрацоўкі апошніх, і за само паняцце. Адрозніваюць натуралізм ранні (1850 — 1870-я гг.) і позні (1880 — 1890-я гг.). Філасофскім апірышчам натуралізму стаў пазітывізм (ад лац. positivus), выкладзены ў працах А. Конта, Г. Спенсера і іх шматлікіх паслядоўнікаў. Адзіную сапраўдную крыніцу ведаў пазітывісты бачылі ў канкрэтных (эмпірычных) навуках, прызначаных даваць толькі чыстае апісанне фактаў. Абстрактныя разважанні, філасофскія даследаванні як сродкі спасціжэння чалавека і свету пад увагу не прымаліся. Вялікую ролю ў фарміраванні натуралізму адыгралі дачыненні ў сферы прыродазнаўчых навук — біялогіі, фізіялогіі і да т.п. Вельмі папулярнымі ў пісьменніцкім асяродку былі працы Ч. Дарвіна "Паходжанне відаў", французскага вучонага-медыка К.Бернара "Уводзіны ў эксперыментальную медыцыну" і інш. Адкрыцця імі законаў прыроды праецыраваліся мастакамі-натуралістамі на сацыяльнае жыццё. У сваім праграмным артыкуле "Эксперыментальны раман" (1879) Заля дэклараваў: "Такім чынам, я...ва ўсіх пунктах буду абспірацца на Клода Бернара. Дзея таго, каб думка мая стала больш яснай і мела строга характар навуковай ісціны, мне часта дастаткова будзе слова "ўрач" змяніць на слова "раманіст".

Галоўная ўвага надавалася апісанню "кавалкаў жыцця" ва ўсіх яго падрабязнасцях. Аб'ектыўны пачатак узводзіўся ў пастулат і ў крайніх сваіх прапях перарастаў у капіраванне, суб'ектыўны ж, асобны лічыўся непрымальным. Такія якасці, як адбор падзей, тыпізацыя, уласцівыя рэалізму, начыста выключаліся. Паводзіны і ўчынкі чалавека не аналізаваліся ўсебакова, а матываваліся "фізіялогіяй", спадчыннасцю, трактваліся як праявы "біялагічнага закону". Канстатавалася рашаючае значэнне "асяроддзя". Вялікую ролю ў станаўленні эстэтыкі натуралізму адыгралі працы французскага філосафа і тэарэтыка літаратуры І.А. Тэна ("Гісторыя англійскай літаратуры", "Філасофія мастацтва"), але асноўныя яе прынцыпы выкладзены Заля.

Так, ва ўжо цытаваным артыкуле "Эксперыментальны раман" ён пісаў: "...я прышоў да наступных высноў: эксперыментальны раман (чытай: натуралістычны, заснаваны на навуковым эксперыменце, на дакладных фактах. — Е.Л.) ёсць вынікам навуковай дзейнасці нашага стагоддзя; ён працягвае і дапаўняе работу фізіялогіі, якая сама абспіраецца на хімію і фізіку; ён змяняе вывучэнне абстрактнага чалавека вывучэннем чалавека сапраўднага, створанага прыродай, падуладнага дзейна фізіка-хімічных законаў і вызначальнаму ўплыву асяроддзя".

Характэрна, што шмат чым адрозныя не толькі нацыянальныя варыянты натуралізму, але і натуралістычныя школы ўнутры адной нацыянальнай літаратуры. Калі, прыкладам, прадстаўнікі мюнхенскай школы натуралізму ў Германіі зарэкамендавалі сябе як безумоўныя паслядоўнікі Заля, дык натуралісты берлінскай школы прымалі далёка не ўсе яго меркаванні. Высока ацэньваючы мастацкую творчасць французскага пісьменніка, яны не былі ў захапленні ад яго тэорыі. Асноўная прэтэнзія тычылася выпытанна з літаратуры ідэальнага, адухоўленага, "праўды ў вышэйшым сэнсе слова", у выніку чаго раман або апавяданне набывалі тэндэнцыйнасць, ператвараліся ў "прадакт навуковага эксперыменту" ці "падручнік паталогіі".

Некаторыя нямецкія натуралісты пайшлі нават далей за французскіх. Так, вядомы пісьменнікі і тэарэтыкі "паслядоўнага натуралізму" А. Хольца і Ё. Шлафа абвясцілі, што "мастацтва мае тэндэнцыю зноў стаць прыродай", яно "не можа быць нічым іншым, апроч паўтарэння рэчаіснасці". Дарэчы, калі ў іншых нацыянальных літаратурах натуралізм знаходзіў уасабленне пераважна ў прозе і драматургіі, дык у нямецкай ён актыўна заявіў аб сабе і ў паэзіі, дзе свет паўставаў раздробненым на асобныя складнікі, фрагментарным. Свет выродзіўся, значыць, гэтай павінна быць і форма твора — "непрычасанай", непрыгладжанай. Паэтычная мова максімальна праявілася, а часам і спалучалася з уласна прозавай, верх часта пазбаўляўся рыфмы, мелодыкі, страфічнага падзелу, перавага аддавалася свабодным рытмам. Набыў распаўсюджанне гэтак званы "секундны стыль", які прадугледжваў шырокае выкарыстанне ў літаратурнай мове, у тым ліку паэтычнай, дыялектызмаў і жарганізмаў, гукаперайманняў, педантычную

фіксацыю індывідуальных моўных асаблівасцяў, з дэфектамі і нават паталогіяй мовы ўключна. "Ужо карысталіся, праўда, падзорнай трубой, — заяўляў Хольца, — але яшчэ не карысталіся мікраскопам".

Узорамі натуралістычнага рамана лічацца "Жэрміні Ласэртэ" (1865) братаў Ганкур (свой твор яны вызначылі як "клінічны аналіз Каханія") і "Тэрэза Ракен" (1867) Заля. Апошні крытыка сустрэла, па словах аўтара, асабліва "раз'юшаным, шалёным лямантам". У праёмове да другога выдання (1868) Заля мусіў патлумачыць сэнс рамана: "Я зусім не скарджуся на гэты прыём; наадварот, я ў поўным захапленні ад усведамлення, што ў маіх сабратаў па-дзявоцку ўразлівыя нервы... Але я шкадую, што ніводзін з сарамлівых журналістаў, якія чырванелі, чытаючы "Тэрэзу Ракен", відаць, не зразумеў гэтага рамана... У "Тэрэзе Ракен" я паставіў перад сабой задачу вывучыць не характары, а тэмпераменты. У гэтым увесь сэнс кнігі... Я проста даследаваў два жывыя целы гэтаксама, як хірургі даследуюць трупы".

Досыць істотнае месца займаюць асобныя элементы натуралізму ў творчасці беларускіх пісьменнікаў — у апавяданнях З. Бядулі, В. Каваля, Ядвігіна Ш., раманах Ц. Гартнага "Сокі цаліны", М. Зарэцкага "Голы звер" (варта параўнаць з раманам Заля "Чалавек-звер", а таксама з хрэстаматыйнай натуралістычнай грамай Хольца і Шлафа "Сям'я Зэліке"). Ёсць падставы назваць у гэтым шэрагу і К. Чорнага з яго глыбокай цікавасцю да "чалавечых зломаў" у паводзінах і псіхіцы, імкненнем да падрабязна-карпатлівых апісанняў знешніх рэалій, вонкавага аблічча героя. Нездарма А. Бабарэка ў свой час заўважыў, што "нават і роман "Сястра" ў дачыненні да "Зямлі" становіць ня што іншае, як толькі матар'ял сабраных уражанняў аўтара ў гарадзкіх абставінах і дачасна зьлепленых у кукі-калыбы яшчэ будучых вобразаў і кампозыцый", што "К. Чорны як-бы сьпяшаўся і баяўся чаго. Ён нібы баўся, што вольна нешта з ім здарыцца, і ён ня здолеў паказаць свету таго, што бачыць. І ён усёроўна, як кветкі і краскі на лузе, пасьпешна ірваў ды, ня звязваючы іх у букэты, проста рассыпаў іх па сваёй дарозе".

Што да славуэтага цыкла раманаў Заля "Рутон — Маккары" (выходзіў з 1871 па 1893 гг.), то ў ім значнае месца займаў ужо сацыяльны аналіз. Але і тут натуралізм не толькі не выключаліся, але і дэклараваўся, аб чым сведчыць, у прыватнасці, падзаглавак цыкла: "Біялагічная і сацыяльная гісторыя адной сям'і ў эпоху Другой Імперыі". Па сутнасці, гэты падзаглавак месціць у сабе фармулёўку тэмы і мэты аўтара, першая з якіх — паказаць гісторыю адной сям'і ў некалькіх пакаленнях менавіта ў яе прыродна-фізіялагічнай дэтэрмінаванасці, на падставе тэорыі спадчыннасці. Разам з тым мелася на мэце адноствараць сацыяльны асяродак, у якім жывуць розныя прадстаўнікі сям'і. Аднак менавіта першая складова вызначыла і архітэктоніку, кампазіцыю цыкла (з рамана ў раман пераходзяць члены сям'і Рутон — Маккараў, саступаючы адно аднаму месца галоўнаму персанажу ў розных творах), і жыццёвыя лёсы герояў (Рутоны, нашчадкі энергічнага і ўраўнаважанага селяніна-садоўніка, больш жыццяздольныя; і наадварот, нашчадкі п'яніцы, бадзяткі-кантрабандыста Маккара наследуюць усе яго найгоршыя якасці, што ў наступных пакаленнях маюць тэндэнцыю да ўзмацнення або паталогіі і дачасна зводзяць іх носьбітаў у магіду). Выключна падрабязны апісанні побыту, умоў працы, акаляючых чалавека рэчаў і прылад чыгач знойдзе ў кожным рамане цыкла. Гэта датычыцца шахты ("Жэрміналь") і універсальнай крамы ("Дамскае шчасце"), біржы ("Грошы") і пральні ("Пастка"), знакамітага парыжскага цэнтральнага рынку ("Чэрава Парыжа") і г.д. Паказальна і тое, што як пісьменнік-натураліст Заля атрымаў прызнанне пасля выхаду ў свет некалькіх твораў цыкла, дакладней — пасля апублікавання рамана "Пастка" (1877).

Вельмі ўплывовы напрамак другой паловы XIX ст., натуралізм, пры ўсіх яго

крайнасцях, ня мала зрабіў, кажучы словамі А. Хольца, "для абнаўлення моўнай крыві" (das Sprachblut) літаратуры. Натуралісты з абвостранай цікавасцю ставіліся да канкрэтна-індывідуальнага, імкнуліся знайсці вытокі, карані, прычыны-выніковыя сувязі з'яў, пашырылі праблематыку мастацтва, дэмакратызавалі тэмы і герояў. Спалучаючы ў сваіх творах натуралізм з рэалістычнымі тэндэнцыямі, з элементамі імпрэсіянізму і нават неарамантызму (як гэта было, да прыкладу, у Заля), яны надавалі малюнкам рэчаіснасці непаўторны вобраз; увялі ў мастацкую практыку новыя тэхнічныя прыёмы, якія і надалей застануцца ў літаратурным арсенале (мантаж, гіпертрафія дэталі, чаргаванне масавых сцэн і індывідуальных характарыстык і інш.). Шырока выкарыстоўвалі натуралісты дакументы і факты, спрычыніліся да развіцця такіх жанравых форм, як аналітычны раман, нарыс і інш.

Да ліку мастакоў слова, на чыю творчасць моцна паўплываў натуралізм, адносяць, апрача вышэй названых, французскага пісьменніка Ж.К.Гюісманса, бельгійскага К. Леманье, нямецкіх Г. Гаўптмана, братаў Г. і Ю. Гарт, Г. Зудэрмана, В. фон Поленца, М. Крэтцэра, англійскіх Дж. Гісінга, Дж.С. Эліят, амерыканскіх Ф. Норыса, Х. Гарленда (апошніх называлі "разрабальнікамі бруду"). Натуралістычныя тэндэнцыі далі аб сабе знаць у італьянскіх верыстаў (італ. verismo, ад vero — праўдзвы), у творчасці французскіх пісьменнікаў Г. Флабэра і Г. дэ Мапасана, нарвежскіх Г. Ібсена, К. Гамсуна, шведскага А. Стрындберга, расійскіх А. Пісемскага, Дз. Мамяна-Сібірака, П. Бабарыкіна, А. Серафімовіча, Б. Пільняка і інш.

Пэўныя праявы натуралізму знайшлі працяг у шэрагу авангардысцкіх напрамкаў XX стагоддзя (у эксперсіянізме, "плыні свядомасці", "псіхалагічнай школе", сюррэалізме, тэатры абсурду, новым раманах), часта выкарыстоўваліся і выкарыстоўваюцца і пісьменнікамі-рэалістамі.

Досыць істотнае месца займаюць асобныя элементы натуралізму ў творчасці беларускіх пісьменнікаў — у апавяданнях З. Бядулі, В. Каваля, Ядвігіна Ш., раманах Ц. Гартнага "Сокі цаліны", М. Зарэцкага "Голы звер" (варта параўнаць з раманам Заля "Чалавек-звер", а таксама з хрэстаматыйнай натуралістычнай драмай Хольца і Шлафа "Сям'я Зэліке"). Ёсць падставы назваць у гэтым шэрагу і К. Чорнага з яго глыбокай цікавасцю да "чалавечых зломаў" у паводзінах і псіхіцы, імкненнем да падрабязна-карпатлівых апісанняў знешніх рэалій, вонкавага аблічча героя. Нездарма А. Бабарэка ў свой час заўважыў, што "нават і роман "Сястра" ў дачыненні да "Зямлі" становіць ня што іншае, як толькі матар'ял сабраных уражанняў аўтара ў гарадзкіх абставінах і дачасна зьлепленых у кукі-калыбы яшчэ будучых вобразаў і кампозыцый", што "К. Чорны як-бы сьпяшаўся і баяўся чаго. Ён нібы баўся, што вольна нешта з ім здарыцца, і ён ня здолеў паказаць свету таго, што бачыць. І ён усёроўна, як кветкі і краскі на лузе, пасьпешна ірваў ды, ня звязваючы іх у букэты, проста рассыпаў іх па сваёй дарозе".

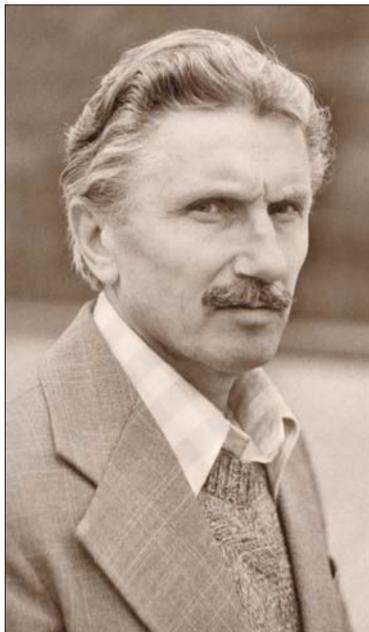
Пад асноўнае прапанавана адну надзвычайную праблему. З канца XIX стагоддзя і па сёння дыскусуюцца пытанне, у кантэксце якой жа з'явы — дэкадансу або рэалізму — неабходна разглядаць натуралізм. Адны пісьменнікі і навукоўцы прыгледзіліся першага варыянту, іншыя разглядалі натуралізм як адыёзнае, "хворае" адхіленне ад рэалізму бальзакаўскага, класічнага кшталту або як рэалізм, але "празмерны" (Г. Флабэр), "наўмысны" (Л. Талстой) і да т.п. Больш за тое, гучала і гучыць (апошнім часам не толькі ў замежжы, але і ў расійскім літаратуразнаўстве) думка пра тое, што паняцце "рэалізм" знадта абцяжарана зменлівымі ідэалагічнымі канатацыямі і, у адрозненне ад вызначэння "натуралізм", не можа быць належным чынам апісана ў катэгорыях літаратурнага майстэрства. "Прапаноўваючы дзізалагізаваць вобраз XIX ст., мы перакананы, што сапраўдная патрэба гэтай эпохі ў апеляцыі да "доследу", "рэчы", "соцыуму", "біялогіі" і г.д. забяспечваецца іншым, цалкам надзейным і своечасова зафіксаваным менавіта ў літаратурнай свядомасці гістарычным саманазвааннем — "натуралізмам", — сцвярджае, у прыватнасці, вядомы расійскі даследчык літаратуры В.М. Талмачоў. Свядома не выказваю тут свайго пункта гледжання — гэта патрабуе сур'ёзнай і разгорнутай аргументацыі, экскурсаў у практыку, гісторыю і тэорыю літаратуры, а значыць — асобнага і глыбокага даследавання. Думаецца, тут ёсць над чым паразважаць і іншым аичынным даследчыкам прыгожага пісьменства.

Жыццё ў літаратуры

Гутарка Яўгена Міклашэўскага з Уладзімірам Дамашэвічам

З Уладзімірам Дамашэвічам я пазнаёміўся ў 1978 годзе, калі прыйшоў працаваць у аддзел прозы часопіса "Маладосць". Неўзабаве туды на сваю ранейшую пасаду з выдавецтва "Мастацкая літаратура" вярнуўся У. Дамашэвіч. У нас рэдка былі спрэчкі пра вартасць таго ці іншага твора, каму б ён не належаў — пачаткоўцам ці ўжо вядомым літаратарам. Аднак пазнаёміцца бліжэй і даведацца, хто чым жыве, мы чамусьці не спяшаліся...

На нейкім мерапрыемстве, убачыўшыся пасля працяглага расстання, мы дамовіліся як-небудзь сустрэцца і расказаць адно аднаму пра тое, як мы жылі і да чаго, у рэшце рэшт, дажыліся. Праз пэўны час сустрэліся...

Яўген Міклашэўскі — Я прыйшоў у "Маладосць" па запрашэнні галоўнага рэдактара Генадзя Бураўкіна. У часопісе, які рыхтаваўся да свайго першага юбілею — 25-годдзя, "новая" рэдакцыйная адзінка была вельмі і вельмі дарэчы...

Уладзімір Дамашэвіч — Менавіта. Вымотвала праца з аўтарамі. Хоць ты пачынаў з вершаў, аднак, наколькі я ведаю, цябе заўсёды цягнула да прозы. І вось — калі ласка! Вучыся сам і вучы маладых, якіх, дарэчы, шмат і ўсе хочучы друкавацца. Паспявай толькі чытаць, а пра сваю пісаніну забудзься. Мы ўжо і ўдвух ледзь паспявалі спраўляцца: падрывіты апавяданні, аповесці ў дванаццаці нумароў часопіса, гэта недзе ў сярэднім 100—150 старонак прозы кожны месяц.

Добра, як аўтар трохі набіў руку, піша так, што яго не трэба перапісваць ці моцна правіць. А большасць маладых рабіла свае першыя крокі, трэба было вучыць іх хадзіць, як тых малых дзяцей. Прачытаеш раз, зробіш заўвагі, а праз кароткі час зноў трэба чытаць — ужо дапрацаванае. Часам даводзілася чытаць па некалькі разоў, ды не адны апавяданні, але і аповесці, і раманы, ужо вядомых прэзіякаў, і таксама не ва ўсіх ішло гладка, правіць было што...

Я. М. — А мо і не варта было так прыдзірліва чытаць, прымушаць, каб папраўлялі, па некалькі разоў. Цяпер так, здаецца, не робяць. Слаба напісана — вяртаюць і ўсё.

У. Д. — Не ведаю, як хто, а я лічу, што пачаткоўцаў трэба цярпліва вхоўваць, гадаваць, як тое дзіця, пакуль з яго не вырасце чалавек, гэта значыць — пісьменнік. Ёсць маладыя, якія растуць хутка, а ёсць такія, што памалу, і толькі час пакажа, хто з іх зробіць больш і лепш. За час свайго рэдактарства ў "Маладосці" — а гэта амаль што пятнаццаць гадоў — я меў мажлівасць бачыць як рост, так і заняпад некаторых талентаў.

У мяне ўжо была вялікая выдавецкая практыка, я рэдагаваў першыя кніжкі У. Караткевіча, В. Быкава, І. Пташнікава, А. Савіцкага, Б. Сачанкі, В. Адамчыка, А. Асіпенкі ды іншых.

Маладым у "Маладосці" было на каго раўняцца, было ў каго вучыцца. І хто старанна вучыўся, хто больш працаваў над сабою, той і вырастаў хутчэй, той сёння ўжо вядомы пісьменнік. Іх вырасла шмат, я не стану іх

назваць, бо я гэта ўжо не раз рабіў... Яны выдаюцца і творчасць іх навідавоку.

Я. М. — Дарэчы, ты сказаў "выдаюцца". Нешта не надта відаць іх творчых прадукцыя. На паліцах у кнігарнях ляжаць лічаныя аўтары, і пераважна тыя, хто бліжэй да выдавецтва...

У. Д. — Такі малонак назіраўся ва ўсе часы, гэта я добра ведаю па сабе. Але цяпер, пры нашай беднасці і заняпадзе, гэта відаць яшчэ больш выразна. Раней пісьменнік мог пракарміць сябе з ганарару, хоць і не кожны, а сёння, каб не пенсія ў старэйшых, каб не які-небудзь заробак у маладзейшых, дык пражыць было б цяжка...

Я. М. — І як ні дзіўна, вось тых, хто павінен быць зацікаўлены, каб у нашай гаспадарцы было ўсё па-людску, як быццам нішто не турбуе...

У. Д. — Ты пацэлуй у дзясцінку. Мне таксама здаецца, што тут у нас вялікі перакош у падыходзе да пытання: ці патрэбна нам літаратура ўвогуле, асабліва на беларускай мове. Але я лічу, што людзі, якія сёння робяць *пагоду*, павінны добра падумаць, ці ў тым кірунку яны ідуць самі і вядуць нашу літаратуру, культуру ўвогуле...

Я. М. — Ты сказаў, што былі людзі, якія па тых ці іншых прычынах не змаглі правіць сябе ў літаратуры. Каго ты меў на ўвазе, калі не сакрэт?

У. Д. — Для прыкладу назаву прозвішча Міколы Варавы. У яго асабе мы шмат страцілі. Але тое, што ён напісаў, спадзяюся, у яго засталася і мо калі пачачыць свет... У "Маладосці" ён надрукаваў некалькі апавяданняў, па якіх ужо было відаць, што ён чалавек таленавіты. Праз год ці два ён прынёс нам вялікую аповесць, якая ў яго потым разраслася ў роман. І што ж? Аповесць у нас не прайшла, не прайшла і ў "Польмі". Якая ж прычына? Яна не была слабая, бездапаможная. Хутчэй за ўсё быў страх за пазіцыю аўтара, за тую смеласць, якую ён выўляў у паказе свайго герояў. На жаль, з таго часу Вараву мы больш не чыталі.

Я. М. — Шкада... Мне таксама ўспамінаецца такі невысок і жалезная — пры вітанні так ціснуў далонь, хоць крычы... Цікава было б прачытаць гэты опус праз дваццаць гадоў. Цяпер асабліва яркіх талентаў я не заўважаю. Часам праскоквае і нешта вострае. Ці не так?

У. Д. — Ты маеш рацыю. Цяпер друкуюцца тыя, хто пры выдавецтвах і хто мае лішнія грошы. Астатнія пішуць для сябе — у шуфляду. Але гэта мо якраз і лепшае, калі, вядома надрукуецца пры жыцці аўтара...

Я. М. — Як твой раман "Камень з гары". Колькі ён праляжаў у цябе ў шуфлядзе? Чарніла высахнуць паспела?

У. Д. — Так, да таго часу пакуль не змянілася сама эпоха. Таму і надрукаваўся... Але ж і цяпер у "Мастацкай літаратуры" ляжыць рукапіс майго рамана. Ужо больш як дзесяць гадоў... Увогуле, кніжка выходзіць з абыходку. У моду ўвайшлі камп'ютэры, Інтэрнет...

Я. М. — Старэем, братка... Вось і табе — восемдзесят. Узрост аднак! Хачу запытацца, а ці задаволены ты сваім пісьменніцкім лёсам? Ці не шкодзіла табе ў жыцці рэдактарская праца, ці не адрывава яна цябе ад напісання ўласных твораў?

У. Д. — Скажаць, што я задаволены тым, што зрабіў, на ўсе сто працэнтаў, будзе гіперболай. Не так шмат я зрабіў, як хацелася, і мо не так добра, як трэба было б. Але ж хацелі — гэта адно, а суровае рэальнасць — зусім іншае. Мне заўсёды нешта замінае. Па-першае, нялёгкае маё жыццё, пачынаючы з бацькоўскае хаць: перарваная вучоба, калі ў часе нямецкай акупацыі я фактычна не вучыўся, страціў тры гады, школу скончыў у дваццаць. Па-другое, беднасць гнала мяне ў войска, думаў стаць афіцэрам, бацькам будзе палёгка. Аднак стаў студэнтам, з цяжкасцю закончыў вучобу, дзякуй хлопцам-землякам, памагалі, бо старэйшая сястра сядзела ў турме — за растрату ў краме, гаспадарку ачысцілі за даўгі...

Але вучобу закончыў добра, мяне нават хацелі — пры размеркаванні — паслаць цэнзарам у Галоўліт, ды яшчэ ў Маскву. Але я папраціўся накіраваць мяне рэдактарам у выдавецтва. Вось з рэдактарства і пачалася мая пісьменніцкая біяграфія. Стаў рэдагаваць мастацкую літаратуру: зборнікі апавяданняў, аповесці, раманы — самых розных пісьменнікаў, але пераважна маладых. У іх і вучыўся пісаць, хоць яны і самі толькі пачыналі, шукалі сваіх дарог. Але пачыналі яны добра: свежа, арыгінальна, смела — развенчаны быў культ Сталіна, адкрываліся новыя тэмы, якія былі да гэ-

тага закрыты. А я іх рэдагаваў, груба кажучы, таптаўся па іх літаратурнай кухні, вучаў іх прыёмы, мастацкія сродкі раскрыцця характару героя, яго паводзін і ўчынкаў.

Яны — і не толькі яны — вельмі памаглі набыць мне тое ўмельства, якое патрэбна для таго, каб цябе прынялі ў літаратурнае асяроддзе. І хоць я мо і не дасягнуў таго ўзроўню, які мелі яны, аднак я прымяраў сябе да іх — і гэта мне памагала — і памагае цяпер.

Я. М. — Выходзіць, што каб ты не стаў рэдактарам, дык яшчэ невядома, ці быў бы ты пісьменнікам?

У. Д. — Напэўна, што так. Я на практыцы пазнаў, што такое літаратурная мова, як яна расквечваецца рознымі тропамі — вострым слоўцам з "імберцам і перцам", як пісаў твой старэйшы сябра Сяргей Дзяргай, трапнаю прымаўкаю, афарыстычным выслоўем, нечаканым паваротам думкі ледзь не да зламання карку; як умела і нязмушана ўплятаюцца ў яе дыялектычныя словы, набываючы новы сэнс і новае гучанне, як паступова ў кожнага пісьменніка нараджаецца свой адметны стыль, які нельга збытаць з іншым.

Я зразумеў урэшце ролю рэдактара ў творчасці кожнага пісьменніка: што гэта не цэнзар, які нешта там можа выкрасіць, забараніць, а проста добры сябра — даррада, які дапамагае пісьменніку зрабіць яго кніжку больш дасканалаю, без лішніх агрэхіаў, якія псуецца стыль, робяць яго каструбаватым, нечытальным, як тыя грубыя слоўцы, якімі цяпер любяць забаўляцца некаторыя, а трэба памятаць увесь час, што літаратурная мова — гэта чысты дагледжаны сад у квецні, а не сметнік. Скажу шчыра, каб я не прайшоў рэдактарскай школы, мне нашмат цяжэй было б напісаць жывы пейзаж, каб у ім чуўся адчуваўся рух прыроды, галасы птушак, подых ветру, водар лугавых кветак і траў... Або як абмалываць героя — і не толькі яго знешні выгляд, але і ўнутраны свет, як рабіць дыялогі, каб яны былі лаканічнымі, дынамічнымі, мелі інтрыгу, мелі тэкст і падтэкст, каб усё было зроблена на высокім мастацкім узроўню, без таннага прымітыву і грубай падробкі пад рэальнасць.

І каб чытач палюбіў героя кнігі як самога сябе, каб перажываў за яго, каб разам з ім прайшоў катарсіс — ачышчэнне, як казалі старажытныя грэкі.

Я. М. — Што на тваю думку, асноўнае ў літаратурным таленце? Мова, псіхалогія (уменне ствараць тыпы, характары), ўмельства ў пабудове сюжэтных ходоў, майстэрства знаходзіць вострыя канфілікты, праблемы, што ідзе ад глыбокага ведання жыцця тым або іншым аўтарам?

У. Д. — Талент — гэта дарэгі самародак, які нельга ацаніць на любую манету, нельга ўзважыць, немагчыма, як тое мора, вычарпець да дна: той жа Караткевіч, той жа Быкаў... Яны да канца не раскрыліся, на вялікі жаль... І скажу табе, што ў магутным таленце ўсё гарманічна, усё ўзаемазвязана, усё змешана ў патрэбных прапорцыях, нібы сам Усявышні

ўсё гэта адмераў... Вялікі талент — гэта заўсёды радасць, адчуванне паўнаты жыцця, палёт думкі, захапленне адкрыццём нязведанага, наватарскага, таго, што сустракаеш упершыню. Талент не адразу сябе праяўляе, не адразу выбліскае, з ім можна доўга хадзіць побач, гаварыць і спрачацца, чытаць яго кніжкі і не думаць, што праз які дзесятак гадоў ён здзівіць усіх — і перш за ўсё тых, хто яго ведаў і лічыў звычайным чалавекам. Адбываецца нібы нейкі якасны скачок, роўны пуду — чалавек выдае з сябе, са свайго інтэлекту нешта такое якасна новае, чаго ад яго ніхто не чакаў, — і вось ён ужо зусім іншы, ужо яго не пазнаць: ужо ён талент... Відаць, так было — і так будзе ў літаратуры — і ў нашай беларускай, і ў іншых, па ўсім белым свеце.

Я. М. — Тут з табою можна было б і паспрачацца, але няхай, другім разам. А вось скажы, калі ласка, як ты ацэньваеш тое, што выйшла з-пад твайго пяра?

У. Д. — Самому сваё ацаніць не так лёгка, як здаецца на першы погляд. Позірк збоку бачыць больш, чым з сярэдзіны. Хоць часам і позірк збоку бывае неаб'ектыўны, ацэнка можа быць заніжаная ці завышаная, і гэта залежыць ад таго, на якіх пазіцыях стаіць пісьменнік і крытык. Калі яны сябры, ацэнка можа быць завышаная, а калі аўтар крытыку не імпануе, ацэнка можа ўпасці да крытычнага паказчыка. Хоць ёсць урэшце нейкія аб'ектыўныя меркі, аднак яны могуць увайсці ва ўжытак позна, калі аўтара ўжо няма.

Апошнім часам у прэсе была гутарка пра маю аповесць "Месяц у раі, або Адаі сэрца людзяў", быў прааналізаваны раман "На мяжы цярынення" — усё, так бы мовіць, у рамках прыстойнасці. Напісаў я, як на мой погляд, нямала: тры раманы і чатырнаццаць аповесцей. Колькі апавяданняў — не лічыў, яны няроўныя, ёсць лепшыя, ёсць горшыя. Тое ж можна сказаць і пра аповесці...

Я. М.: Цяпер у "Маладосці" ты друкуеш свае "Дзёніківабя нататкі". Яны там дарэчы, паколькі ў гэтым годзе будзе адзначацца чарговы юбілей часопіса, а ты якраз пішаеш пра сваю працу ў часопісе дваццацігадовай даўнасці... Ну, і нарэшце апошняе пытанне: жыццё ў літаратуры — якое яно?

У. Д. — У кожнага гэтае жыццё сваё. І адказ будзе розны...

Маё жыццё ў літаратуры вельмі канкрэтнае. Вось мяне пасадзілі за рабочы стол і сказалі: працуй, рэдагуй і пішы. І я, не спяшаючыся, пачаў свой працоўны шлях. Па волі Усявышняга ён быў доўгі і, я лічу — плённы. Як для мяне, я напісаў нямала. А яшчэ больш я адрэдагаваў, — у выдавецтвах, у часопісах, асабліва ў "Маладосці" — блаславіў у дарогу добрую сотню прэзіякаў, якія сёння робяць нашу прозу, якіх чытаюць і любяць нашы беларускія чытачы. Некаторыя з іх ужо сталі знакамітымі.

Я. М. — Дзякуй, Максімавіч, за шчырую і цікавую гутарку. Жадаю поспехаў і здароўя. І няхай цябе і надалей не пакідае твой непахісны і такі грунтоўны аптымізм.

ДАНИНА ПАВАГІ

Святліца, у якой заўсёды хораша

Быў пачатак сямідзесятых. Сталася так, што з першай сустрэчы я — тады яшчэ малады супрацоўнік газеты "ЛіМ" — і званы паэт Станіслаў Шушкевіч фактычна пасябраваў. Што гэта сапраўды так, я зразумеў, калі С. Шушкевіч усё часцей пачаў завітваць да мяне ў кабінет. А хутка перайшоў у гаворцы на давер, расказваючы шмат чаго і са сваёй біяграфіяй, і з жыццяпісу іншых пісьменнікаў, пра што нельга было прачытаць на той час ні ў газетах, ні ў часопісах. З цяжкім уздыхам закранаў асабіста-балючае, звязанае з тым, што не ўсе блізкія дачакаліся яго. Не, ён іх не асуджаў. Яму проста трэба было выгаварыцца, паспавадацца. Як мне здаецца на сённяшні дзень, ува мне ён знайшоў таго, каму можна, не баючыся, давярацца. Таму і быў такім шчырым, адкрытым.

Неўпрыкметку бег час. У Станіслава Пятровіча выходзілі новыя і новыя кнігі, а пісаў ён і паэзію, і прозу, выступаў у друку як мемуарыст, не чужой была для яго сатыра і гумар: "Дарога ў залатую восень", "Апавяданні пра Марата Казея", "Групы на вярбе" і іншыя. Але асабліва яму ўдавалася паэтычныя творы для дзяцей, незалежна ад таго — вершы гэта ці казкі. Прычына, зразумела, найперш у тым, што цудоўна ведаў псіхалогію сваіх маленькіх слухачоў і чытачоў. Ды немалаважна і тое, што апроч вялікага таленту пісьменніка валодаў яшчэ і педагогічным дарам. Таму ягоныя творы і выклікаюць такую зацікаўленасць у дзяці. А яшчэ ён пастаянна ішоў, як кажучы, у нагу з часам, нават традыцыйных герояў сутыкаў з сучаснымі рэаліямі, аб чым сведчаць ужо самі назвы кніг — "Ліса з магнітафонам", "Казёл на верталёце".

Наша апошняя сустрэча з ім адбылася ўлетку 1990 года. На кватэры Станіслава Пятровіча. У яго ўжо сілы былі не тыя, каб часта заходзіць у рэдакцыю. Калі ж з'яўляўся, дык са сваёй любай жонкай — Кацярына Аляксееўна ўжо баялася адлучацца яго аднаго. Асабліва пасля таго, як нейкі нягоднік штурхануў С. Шушкевіча, калі той выходзіў з трамвая. Паэт паслізнуўся, цяжка ўдарыўся, дый ногі ўжо не слухаліся яго. На кватэры ж пазнаёміў са сваімі рукапісамі, паказаў тое, што яшчэ не надрукавана. І нават папрасіў, каб пасля ягонай смерці дапамог упарадкаваць напісанае.

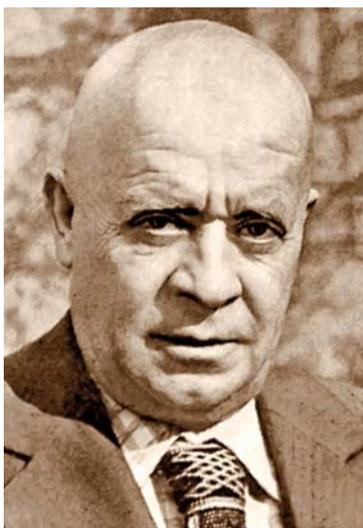
Не стала Станіслава Пятровіча 1 лютага 1991 года. Перад гэтым ён перанёс цяжкую аперацыю. Да апошняга дня поруч з ім знаходзілася жонка. І, наколькі маглі, змагаліся за ягонае жыццё ўрачы.

Хавалі С. Шушкевіча на тых вясковых могілках, дзе знайшлі свой вечны спацьнік блізкія яму людзі. І я гаварыў апошнія слова перад тым, як мёрзлыя кавалкі зямлі загрузаюць аб дамавіну. Прызнаюся, выступіць жадаючы было нямагла, ды каб абавязкова сказаў пра яго слова я, Станіслаў Пятровіч папрасіў незадоўга да сваёй смерці. Пра гэта я ведаўся ад Кацярыны Аляксееўны.

Няма ўжо ў жывых і Кацярыны Аляксееўны, якая была за яго нашмат маладзей — ён пазнаёміўся з ёй, калі знаходзіўся ў Сібіры. Ды пастаянна памятаю пра гэтых цудоўных людзей. У маёй асабістай бібліятэцы нямагла кніг з аўтографамі аўтара. Каторую ні вазьму ў рукі, у ёй абавязкова напаткаю светлыя, шчырыя словы таго, хто вельмі любіў людзей, спагадліва ставіўся да іх і не прамінаў выпадку, каб сказаць ім добрае слова. На зборніку "Красавік" чытаю: "Алесю Андрэвічу Марціновічу — майму старому і дарогаму сябру. Станіслаў Шушкевіч. 15 сакавіка 1977". На кнізе "Рэха маладоці" такі аўтограф: "Дарагі Алесь Андрэвіч Марціновіч! Ваша слова пра маю творчасць не раз натхняла і радавала мяне, будзіла веру ў свае сілы. З удзячнасцю, павагай і добраўчылівасцю Станіслаў Шушкевіч. 3 красавіка 1984 г..."

У адным з гэтых выданняў напаткаў і пажайцель ад часу ліст, адпраўлены мне Станіславам Пятровічам 2 верасня 1986 года з поўдня. Ёсць у ім і такія радкі: "Ужо дванаццаць дзён жыю ў Піцундзе. Мае суседзі Б. Спрычан і М. Кусынкоў атрымалі пісьмы з Мінска, а я яшчэ не маю ніякай карэспандэнцыі з Радзімы". Як ні сорамна мне ў гэтым прызнацца, але на ліст я так і не адказаў. Як і на іншыя. І не толькі ад яго атрыманыя. Аднак не столькі ад гэтага адчуваю нейкую віну, а і ад іншага.

Многія пісьменнікі старэйшага ўзросту ведаюць, што С. Шушкевіч і Сяргей Грахоўскі, якія ў аднолькавай ступені нямагла зведзілі ў сваім жыцці, не толькі не хаўрусавалі, а і, мякка кажучы, не заўва-

жалі адзін аднаго. Добрыя стасункі былі ў мяне і з Сяргеем Іванавічам, але ні ў яго не паспрабаваў далікатна запытацца, у чым прычына падобных непрыязных адносін паміж імі, ні ў Станіслава Пятровіча. Як і не пыталіся пра гэта і іншыя. Бадай, гэта можна растлумачыць, што чужая душа — поцемкі, навошта ў такім разе закранаць для чалавека тое, што для яго асабліва балюча. Яно то так. Ды і такое веданне не было б лішнім, каб лепш ведаць, праз што прайшла як сама беларуская літаратура, так і многія пісьменнікі.

У кнізе С. Шушкевіча запініў маю ўвагу верш "Кельня мае форму сэрца...". Ён падаўся мне сімптаматычным у дацэнненні да ўсёй ягонай творчасці:

*Кельня мае форму сэрца,
Дык таму і дом трывалы,
І у доме спеў ліецца
І пяюць, гудуць цымбалы.*

*Цэгла з цэментам сагрэта
Працавітымі рукамі,
Дык таму святліца гэта
Будзе тут стаяць вякамі.*

Творчасць Станіслава Пятровіча — таксама свайго роду трывалы дом, што таксама нагадвае сабой своеасабліваю святліцу, у якой утульна, хораша, адчуваецца цяпло сэрца і рук чалавека, які пабудоваў яе. Асабліва, калі гэтая святліца ўзводзілася для дзяцей. Столькі ж яркіх, запамінальных твораў напісана ім для маленькіх! Ды такіх, якія і цягам часу не забываюцца. Хоць бы гэты верш. Калі хто знойдзе недакладнасці ў параўнанні з арыгіналам, загадзя прашу прабачэння, бо цягнуто па памяці:

*Танцавалі ў сшыпках кляксы
Ад чарніла і ад ваксы,
Танцавалі, танцавалі,
У госці двойку запрашалі.
І яна, сагнуўшы спінку,
Прывяла сястру адзінку.*

Не ставіць ужо ў школах вучням, абьякваем да вучобы, ні двоек, ні адзінак, бо ўжо дзесяцібальная сістэма ацэнкі ведаў, а верш усё адно жыве. Жыве таму, бо гэта не сноскаванне з дзецьмі, а сапраўдная паэзія. Як і ўсё тое лепшае, што напісана Станіславам Пятровічам Шушкевічам.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Гарадская мастацкая галерэя твораў Л. Шчамялёва ўжо некалькі месяцаў прыцягвае людзей, якіх цікавіць аматарскае кіно. Тут жыхары сталіцы атрымалі магчымасць выказацца з дапамогай уласных фільмаў. Пра тое, што такое аматарскае кіно і як пазбавіцца ад духоўнай ляноты, распавёў адзін з "кінаманаў" — Валодзя Валодзін.

Прыцягальнасць аматарскага

— У Мінску ёсць пэўная колькасць людзей, якія здымаюць сваё відэа, прычым, не сябе, не сямейнікаў з сабачкамі і г.д., але нешта накітавалі кіно. Тое, што такіх рэжысёраў-аматараў шмат, засведчыў фестываль студэнцкіх відэаролікаў "Кінагрань". Нам хацелася стварыць пляцоўку, дзе людзі маглі б сустрэцца, глядзець кіно, якое здымаюць самі, абменьвацца думкамі, ідэямі. Такой пляцоўкай выбралі галерэю Л. Шчамялёва. І нездарма, бо ў мінулым годзе там ужо адбыўся падобны паказ, праўда, арганізаваны іншымі.

— Якое кіно вы прапануеце?

— Фармат наш патроху выпрацаваўся: з інтэрвалам у месяц паказваюцца аматарскія фільмы, і таксама з інтэрвалам у месяц — "прафесійныя" стужкі. Апошнія — пераважна замежнай вытворчасці (ЗША, Расія, Францыя), а аматарскія — як беларускія, так і замежныя. Гэта кіно, якое, па-першае, немагчыма пабачыць у кінатэатрах, па-другое, кіно, якое прымушае думаць — актуальнае, так званае "сацыяльнае" альбо "новая драма".

Чым вабіць аматарскае кіно? Калі выпускаецца камерцыйны фільм, то адбываецца пэўная самацэнзура, бо аўтары лічаць: масаваму глядачу не патрэбна сее-тое... і даволі моцна абмяжоўваюць сваю творчасць. Аматарскае кіно вымагае іншага...

— Хто ладзіць паказы?

— Ідэя, так бы мовіць, насілася ў паветры, і мы проста аказаліся тымі, хто яе рэалізаваў. Назвы ў ініцыятывы ніякай няма — няхай людзі запамінаюць нас праз галерэю Л. Шчамялёва. Сама канцэпцыя гэтага мерапрыемства такая, што, нават калі нехта персанальна перастае цікавіцца кіно і адыходзіць ад гэтага, усё працягваецца, бо іншыя пераймаюць эстафету. Каманда кожны раз мяняецца, а гэта значыць, што справа будзе жыць.

— Як знаходзіце сваіх аўтараў?

— Пакуль больш даводзіцца самім шукаць людзей і пытацца, ці не было б ім цікава паказаць фільм на нашай пляцоўцы. Часам падыходзіць людзі і кажучы: а вось мае знаёмыя здымаюць кіно!

Мы паказвалі фільмы мінскіх аўтараў Марыны Лепашко, Васіля Явіда, Арцёма Лобача ды іншых. Большасць гэтых людзей мае сфарміраваныя здымачныя каманды і працуе над відэа пастаянна.

— Чаму менавіта галерэя Л. Шчамялёва?

— Сталічным мікрараёнам вельмі бракуе такіх

вось мастацкіх галерэй, няхай сабе і невялікіх. А тут — калі чалавек палянуецца выбрацца некуды ў цэнтр горада вечарам, дастаткова перайсці вуліцу, і ён апінаецца ў месцы, цікавым ва ўсіх сэнсах. Хочацца, каб кожны раён меў свой культурны цэнтр...

— Па якіх крытэрыях адбіраюцца фільмы для паказу?

— Існуе мінімальнае мастацкая планка, таму што ёсць проста трэш, так званае "смецце", якое здымаецца больш для сябе. Трэш у нас звычайна не праходзіць... У прынцыпе, кіно можа быць якім заўгодна, але зробленым з душою, з жадааннем штосыці сказаць сваё. Пакуль не ўдалося наладзіць добры кантакт з публікай, каб тыя, хто глядзіць фільм сёння, прымалі актыўны ўдзел у вырашэнні таго, што будзе паказвацца ў наступны раз. Але мы настойліва запрашаем да сябе ўсіх, хто здымае сваё кіно альбо хоча далучыцца да такіх каманд.

— Якія яны, аматары самаробных стужак?

— На паказы прыходзіць, збольшага, моладзь. Але хацелася б, каб у будучыні гэта былі людзі рознага ўзросту і прафесій. Мы працуем над тым, каб культурныя межы, што падзяляюць сацыяльныя групы, зніклі.

— А як жа быць з так званым "кіно не для ўсіх"?

— Сапраўды, скажам, прагляд "Шызопазісу" (рэж. Стывен Содэберг) патрабуе пэўнага культурнага досведу. Але мы стараемся паказаць фільмы, якія будуць зразумелымі і шарагомаму глядачу. Такім, напрыклад, з'яўляецца фільм "Пыль" Сяргея Лобана. Гэта не элітарнае кіно. І яго не бачылі многія людзі не таму, што яго "не для ўсіх", а таму, што прасцей уключыць тэлевізар, чым пазваніць таму ж суседу і запытацца, ці ёсць у яго цікавае аматарскае кіно.

— Дзе можна знайсці звесткі пра вашу дзейнасць?

— Звычайна, мы расклеіваем абвесткі па ўніверсітэтах, размяшчаем іх у раздзелах абвестак "жывога часопіса".

Таксама ёсць калектыўны блог, у якім я ўдзельнічаю. Вядзецца ён па-беларуску і па-рускі.

— Што хацелі б дадаць ад сябе напрыканцы размовы?

— Хачу пажадаць чытачам "ЛіМа", каб яны не сядзелі і не чакалі, калі ім нехта нешта прапануе. Бо ў нашых сілах аживіць некаторыя месцы, прыдумаць нагоду збірацца разам — а гэтак жыць цікавей і цяплей!

Ганна КОТ

Яго цікавіла сутнасць літаратуры

Мяне вельмі радуе, што ў XXI стагоддзі ажывіўся выхад навукова-папулярных і фундаментальных літаратуразнаўчых даследаванняў. З вялікай цікавасцю прачыў кнігу "Пасланец Праметэя" пра Уладзіміра Калесніка (успаміны, эсэ, артыкулы, нататкі, мініяцюры, вершы), якую нядаўна выпусцілі выдавецтва Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна і Навукова-асветны цэнтр імя У. Калесніка.

У. Калеснік выдаў шматлікія кнігі: "Паэзія змагання: Максім Танк і заходнебеларуская літаратура", "Час і песні", "Зорны спеў", "Ветразі Адысея: Уладзімір Жылка і рамантычная традыцыя ў беларускай паэзіі", "Максім Танк: Нарыс жыцця і творчасці", "Лёсам пазнае: Выбраныя літаратурныя партрэты", "Тварэнне легенды", "Янка Брыль: Нарыс жыцця і творчасці", "Усё чалавечэ". За сваё багаце творчае жыццё У. Калеснік даследаваў творчасць многіх знакамітых асоб Бацькаўшчыны, ураджэнцаў розных населеных пунктаў Беларусі. У друку

з літаратурна-крытычнымі, літаратуразнаўчымі і дакументальнымі творамі пачаў выступаць з 1953 года. Працяглы час ён з'яўляўся загадчыкам кафедры беларускай літаратуры Брэсцкага педінстытута, узначаліваў Брэсцкае абласное літаратурнае аб'яднанне. Кніга "Пасланец Праметэя" — гэта даніна павагі, своеасаблівыя вянок памяці ў гонар У. Калесніка. Сюды ўвайшлі ўспаміны многіх вядомых людзей Беларусі: Івана Чыгрынава, Алега Лойкі, Уладзіміра Гніламедава, Арсеня Ліса, Міхася Мушынскага, Васіля Жуковіча, Дзмітрыя Бугаёва, Анатоля Вярцінскага, Уладзіміра Ліпскага ды інш.

У. Калеснік таленавіта асвятляў у друку бягучы літаратурны працэс, ацэньваў і тлумачыў літаратурныя творы, арыентаваў чытача, накіроўваў яго інтарэсы. Яго працы садзейнічалі ўмацаванню метадалагічнай і навукова-тэарэтычнай асновы беларускага літаратуразнаўства. Тым самым вучоны заклаў надзейны падмурок для далейшых гісторыка-літаратурных даследаванняў у XXI стагоддзі. Кнігу "Пасланец Праметэя", урэшце, з вялікім задавальненнем прачытаюць многія, для каго развіццё айчыннага прыгожага пісьменства стаіць у ліку важных праблем духоўнага сталення беларускай нацыі.

Канстанцін КАРНЯЛЮК

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
**ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"**
**РВУ "Літаратура
і Мастацтва"**

**ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоль КАЗЛОЎ**

Рэдакцыйная калегія:

**Анатоль Акушэвіч,
Лілія Ананіч,
Алесь Бадак,
Дзяніс Барскоў,
Святлана Берасцець,
Віктар Гардзеі,
Уладзімір Гніламедаў,
Вольга Дадзімава,
Уладзімір Дуктаў,
Анатоль Жук,
Вольга Казлова,
Анатоль Казлоў,
Алесь Карлюкевіч,
Анатоль Крэйдзіч,
Віктар Кураш,
Дзмітрый Лыбін,
Алесь Марціновіч,
Мікола Станкевіч,
Юрый Цвяткоў,
Мікалай Чаргінец,
Іван Чарота,
Іван Штэйнер.**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19
Тэлефоны:
галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73
Адрэсы:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73
E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by
Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведдаюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
работы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтру
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

**Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.**

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".
Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3663
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
20.02.2008 у 11.00
Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 890

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

«Трэба хадзіць у царкву»

Гэтым інтэрв'ю мы распачынаем сумесны праект нашага выдання з Беларускай радыё, у прыватнасці перадачай "Культурная прастора". На працягу года музычны аглядальнік ЯНА ХАДОСКА сустракалася з самымі яркімі прадстаўнікамі айчыннага і расійскага шоу-бізнесу. Найлепшыя фрагменты з радыёгутаркі будучы размяшчацца ў адмысловай рубрыцы Альтанка.

Нядаўна стала вядома, што Беларусь на міжнародным музычным конкурсе "Еўрабачанне-2008" будзе прадстаўляць малады таленавіты спявак Руслан Аляхно. Напярэдадні фіналу нацыянальнага песеннага фестывалю "Еўрафэст" з ім пагутарыла музычны аглядальнік беларускага радыё Яна Хадоска.

— Руслан, твой дэбютны альбом "Рана альбо позна" выйшаў у 2005 годзе. Мінута ўжо некалькі гадоў, ці рыхтуецца да выхаду новага альбому?

— Так. У 2005 годзе выйшаў першы альбом, і гэта стала сапраўднай падзеяй у маім жыцці. Гэта было маёй марай. У альбом увайшлі песні кампазітараў Кіма Брэйтбурга, Генадзя Маркевіча і Тараса Дземчука. У новым альбоме зноў будуць песні на беларускай мове, таму што я з'яўляюся не проста артыстам з Беларусі, а яшчэ і прадстаўніком сваёй краіны і заўсёды ганаруся гэтым. У прынышле, асноўная праца па запісе альбома ўжо праведзена, засталася толькі ўсё ўдасканаліць і ўваабіць у рэальнасць.

— Ведаю, што хутка ў тваім рэпертуары з'явіцца песні і на англійскай мове. Ты вучышся ў школе, наколькі мне вядома, французскую? Як у цябе зараз ідуць справы з англійскімі тэкстамі?

— Маім, так бы мовіць, выкладчыкам англійскай мовы з'яўляецца выканаўчы прадзюсер. Яна праводзіць майстар-клас па мове. Пакуль што мае поспехі сціплыя, але я думаю, што ўсё гэта мне па сіле.
— Руслан, цяпер вельмі модна выконваць уласныя песні. У цябе былі такія творчы вопыт у 16 гадоў. Ці ёсць жаданне сёння пісаць самому?

— Па праўдзе кажучы жадання такога няма. Чаму няма? Таму што існуюць людзі, якія робяць гэта лепей, прафесійна. Не ведаю, што павінна адбыцца ў жыцці і твор-

часці для таго, каб я пачаў пісаць сам. Напісаць песню можна, але ўзнікае пытанне, якая яна, гэтая песня, будзе?

— Тым больш, у цябе такія выдатны музычны прадзюсер, які займае сваю асаблівую нішу ў расійскім шоу-бізнесе.

— Ён, перш за ўсё, з'яўляецца чалавекам, які дапамагае, падказвае і ўвогуле бачыць артыста, накіроўвае яго ў патрэбнае рэчышча. Бо ўсё гэта адбываецца не само па сабе. Ты не ведаеш, што рабіць, куды кінуцца, аб чым спяваць? А дзякуючы сумесным намаганням, гэта ўсё праходзіць як належыць.

— Неяк у цябе было жаданне навучыцца добра іграць на саксафоне, нават лепш, чым Біл Клінтан, і прымаць удзел у запісах сваіх песень і аранжыровак...

— Так, сапраўды, такое жаданне ўзнікла ў дзяцінстве, але бацька выбраў для мяне ў музычнай школе зусім іншыя інструменты.

Я два гады "аттрубіў" на трубе, пяць гадоў займаўся іграй на баяне. Што датычыцца саксафона... Гэта — прыгожы інструмент. Калі я слухаю ігру прафесіянала, то ўсярэдзіне ў мяне ўсё проста пераварочваецца. Пакуль жа пакіну гэтую задуму да лепшых часоў. Восем гадоў на пенсію, тады ўжо абавязкова навучуся іграць на саксафоне.

— Лейей за Біла Клінтана! Я ведаю: у цябе ёсць талісман, які табе падарылі ў Польшчы. Ён дапамагае ў жыцці, як лічыш?

— Ну, вы ведаеце, скажу праўду — я яго проста не нашу, гэта звычайны медальён...
— Вяршы толькі ў сябе ці? — Не толькі ў сябе! Разумею, вера ў сябе — гэта адно, а дапамога людзей — іншае. А яшчэ трэба хадзіць у царкву. Восем гадоў гэта маё галоўнае. А талісманы там нейкія, яны не так дзейнічаюць, як некаму тое падаецца.

Палітра

Магілёўская вобласць

У Магілёўскай абласной друкарні імя С. Собаля выйшла новая кніжка Міколы Барысенкі "Школьны турызм і краязнаўства на Магілёўшчыне". У гістарычным нарысе расказваецца пра развіццё школьнага турызму, краязнаўства і экскурсій з дасавецкага часу да нашых дзён. Выданне разлічана на педагогаў, краязнаўцаў, навучэнцаў і студэнтаў, якія зацікаўлены ў вывучэнні гісторыі, культуры і прыроды роднага краю. У гэтай жай друкарні выйшаў зборнік сачыненняў навучэнцаў "Война безжалостнай была...". Кніжка з'явілася на свет пасля правядзення сярод навучэнцаў абласнога конкурсу сачыненняў "Гісторыя маёй сям'і ў кантэксце Вялікай Айчыннай вайны".

"Географ, краязнаўца, выкладчык" — пад такой назвай у адзеле беларускай літаратуры і краязнаўства Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. Леніна разгорнута кніжна-ілюстрацыйная выстава, прысвечаная вядомаму вучонаму-географу, краязнаўцу і педагогу, дацэнту Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова Пятру Лярскаму.

Гомельская вобласць

"Зямля і неба Васіля Ткачова" — так называлася вечарына да

60-годдзя вядомага беларускага празаіка і драматурга, якая прайшла ў пасёлку Ільіч Рагачоўскага раёна. Павіншаваць В. Ткачова з юбілеем прыйшлі педагогі, культурныя работнікі, сябры, а таксама калегі па пярэ з Мінска, Гомеля, Рагачова. Юбіляру ўручылі граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі, Гомельскага абласнога і гарадскога выканаўчых камітэтаў, а таксама Гомельскага аддзялення СПБ.

Цудоўным падарункам жыхарам Лоеўскага раёна стала выданне кнігі "Лоеўшчына: бэзавы рай, песенны край", падрыхтаванай навукоўцамі і студэнтамі ГДУ імя Ф. Скарыны. У гэтым зборніку зафіксаваны сучасны стан традыцыйнай культуры Лоеўшчыны, змешчаны замовы, легенды, паданні, казкі, прыкметы і павер'і.

Мінская вобласць

Памятная дошка ў гонар беларускага паэта А. Гурыновіча была ўсталявана ў вёсцы Золькі Вілейскага раёна з удзелам Мінскага абласнога аддзялення СПБ і мясцовай улады. Пасля гэтага прайшоў "круты стол", прысвечаны літаратурнай і грамадскай дзейнасці паэта і пытанню ўзнаўлення капліцы, разбуранай падчас сусветных войнаў.

Мюзікл беларускіх аўтараў "Цётхна Прасвуда і Новы год"

выбрала для свайго дэбюта на расійскай сцэне былы галоўны рэжысёр музычнага тэатра Рэспублікі Беларусь Анастасія Грыненка, якая зусім нядаўна ўзначаліла тэатр аперэты Екацярынбурга. Аўтар п'есы Н. Марчук, кампазітар А. Атрашкевіч. У дні школьных канікул спектакль быў вельмі цёпла прыняты юнымі гледачамі горада і тэатральнай грамадскасцю.

Брэсцкая вобласць

Экспазіцыя роспісу па шкле "З незвычайных крыніц" адчынілася ў Пружанскай дзіцячай бібліятэцы. Экспазіцыя змясціла каля 60 дзіцячых прац гуртка гарадскога дома культуры, ацэненыя дыпламам I ступені на брэсцкай абласной выставе. Зараз дзеці рыхтуюцца да новай выстаўкі "Велікодная", якая пройдзе ў краавіку ў музеі "Пружанскі палацык".

Гродзенская вобласць

Адзінаццаць намінантаў атрымалі спецыяльныя прэміі імя А. Дубо Гродзенскага аблвыканкама "За творчыя дасягненні ў галіне культуры і мастацтва" за 2007 год падчас урачыстай цырымоніі, якая адбылася ў вялікай зале абласнога драматычнага тэатра. У намінацыі "Пісьменнік года" ўзнагародзілі Віктара Баранчыка — члена Саюза пісьменнікаў Бе-

ларусі, дзіцячага пісьменніка, аўтара 13 кніг і шматлікіх публікацый.

Падведзены вынікі абласнога фестывалю-конкурсу паэзіі сярод настаўнікаў. Мерапрыемства, арганізаванае клубам паэтаў і бардаў "Надзея" пры гарадскім Доме настаўнікаў разам з упраўленнем адукацыі Гродзенскага аблвыканкама, ператварылася ў сапраўднае свята паэзіі. Сярод ўзнагароджаных: настаўнік Новадворскай СШ Шчучынскага раёна Іван Гайваронскі, настаўніца Мастваўлянскай СШ Гродзенскага раёна Галіна Жывіца і інш. Значную падтрымку ў арганізацыі і правядзенні фестывалю аказалі члены СПБ Ф. Чычкан і П. Сямінікі. Створана абласное літаратурнае аб'яднанне настаўнікаў.

Віцебская вобласць

"Прыцягальная моц дабрыні" — гэтымі словамі можна вызначыць змест і атмасферу вечарыны вядомай дзіцячай пісьменніцы, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі М. Бабарыкі. Каб павіншаваць Майну Максімаўну з 50-годдзем творчай дзейнасці, у бібліятэцы імя П. Броўкі горада Віцебска сабраліся яе былыя калегі па журналістыцы, пісьменнікі, чытачы і проста віццябляне, якія ведаюць ветэрана як актыўную ўдзельніцу культурнага жыцця горада.

Падрыхтавала Ганна КОТ